

NUORET JA VIESTINTÄTEKNOLOGIA
– **NUORTEN KÄSITYKSIÄ VIESTINTÄTEKNOLOGIASTA**
PERHEESSÄ

Anu Sivunen

Puheviestinnän pro gradu -tutkielma

Kevät 2002

Viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos VIESTINTÄTIETEIDEN
Tekijä Anu Sivunen	
Työn nimi Nuoret ja viestintäteknologia – nuorten käsityksiä viestintäteknologiasta perheessä	
Oppiaine puheviestintä	Työn laji pro gradu –tutkielma
Aika kevät 2002	Sivumäärä 105
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Vaikka nuorten viestintäteknologian käyttöä erityisesti matkapuhelinten ja tietokoneiden osalta on tutkittu melko paljon, on viestintäteknologian merkityksistä nuoruudelle tällä hetkellä varsin vähän tutkimustietoa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella nuorten viestintäteknologian käyttöä siitä näkökulmasta, miten kokeneita tutkittavat nuoret ovat viestintäteknologian, kuten tietokoneiden käytössä ja millaisia kokemuksia heillä on tämänhetkisistä viestintävälineistä. Lisäksi tutkitaan nuorten kiinnostusta sellaista tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan, joka pyrkii lisäämään perheenjäsenten vuorovaikutusta sekä helpottamaan perheen jokapäiväistä arkea. Tutkimus toteutettiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla yhteensä 57:ssä jyvaskyläläisessä perheessä.</p> <p>Nuoret ovat taitavia tietokoneiden ja matkapuhelinten käyttäjiä ja he ovat saaneet pääosin positiivisia kokemuksia niiden käytöstä. Mitä enemmän nuoret käyttävät tietokoneita, sitä monipuolisemmin he niitä myös käyttävät. Nuoret ovat myös kiinnostuneita perheille suunnatusta tulevaisuuden viestintäteknologiasta erityisesti silloin, kun heillä on kokemusta tietokoneiden käytöstä.</p> <p>Tutkimus on osa Jyväskylän yliopiston ja Sonera Oyj:n yhteistä Perheportaali-projektia, jossa tieto- ja viestintäteknologiaa tarkastellaan nimenomaan perheen arkielämän näkökulmasta. Tutkimuksen aineistona on käytetty projektissa vuonna 2000 toteutettua Mitä hyötyä tieto- ja viestintäteknikasta on perheille -haastatteluaineistoa.</p>	
Asiasanat nuori, perhe, viestintäteknologia, viestintäväline, tietokone, matkapuhelin	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto / Tourulan kirjasto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tausta.....	5
1.2 Käsitteiden tarkastelua ja määrittelyä.....	9
2 AIKAISEMPAA TUTKIMUSTA	15
2.1 Nuoret tietoyhteiskunnan toimijoina	15
2.2 Nuoret ja viestintäteknologia – kaksi diskurssia.....	20
2.3 Tietokoneiden käyttö ja muut aktiviteetit	23
2.4 Nuorten viestintävälineiden käyttö.....	25
2.5 Viestintävälineiden käyttötarkoitukset	29
2.6 Viestintävälineiden käytön rajoittaminen	35
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	40
3.1 Tutkimuskysymykset.....	40
3.2 Tutkimusmenetelmä.....	42
3.3 Kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten menetelmien yhdistäminen.....	46
3.4 Tutkimusaineisto	47
3.5 Aineiston analysointi	51
4 TULOKSET	54
4.1 Nuorten kokeneisuus tietokoneiden käyttäjinä ja siinä esiintyvät sukupuolierot.....	54
4.2 Nuorten kokemukset matkapuhelinten, tietokoneiden ja Internetin käytöstä	58
4.2.2 Tyttöjen ja poikien arviot matkapuhelinten vaikutuksista yhteydenpitoon	61
4.2.3 Internetin arvioidut vaikutukset yhteydenpitoon eri kohderyhmien kanssa.....	63
4.2.4 Matkapuhelinten käytöstä koetut hyödyt ja haitat.....	63

4.2.5 Tietokoneiden ja Internetin käytöstä koetut hyödyt ja haitat.....	67
4.3 Nuorten kokemuksia tietokoneiden, matkapuhelinten ja Internetin käytöstä ja kiinnostus tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan.....	70
4.3.1 Nuorten kiinnostus tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan.....	70
4.3.2 Nuorten kokemusten yhteys tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan osoitettuun kiinnostukseen	73
4.4 Perhetaustan merkitys nuoren kiinnostukseen tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan.....	75
4.4.1 Perheen matkapuhelinten ja tietokoneen hankintaan ja käyttöön kuluva rahamäärä	75
4.4.2 Vanhempien valvonta ja tietokoneen sekä matkapuhelimen käytön rajoittaminen.....	76
5 DISKUSSIO	80
5.1 Nuorten tietokoneiden käyttö	80
5.2 Nuorten kokemukset nykyisten viestintävälineiden käytöstä	84
5.3 Nuorten kiinnostus tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan.....	88
6 PÄÄTÄNTÖ.....	92
6.1 Tutkimuksen arviointia	92
6.1.1 Aineiston keruu ja analysointi.....	92
6.1.2 Reliabiliteetti ja validiteetti	96
6.2 Jatkotutkimusideoita	97
KIRJALLISUUS.....	100

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tausta

Sellaista empiiristä tietoa, joka kohdistuu lapsiperheiden arkipäivään yhä teknistyvämmässä yhteiskunnassa, on toistaiseksi suhteellisen vähän. Lasten ja nuorten lähiympäristön teknologisoituessa tarvitaan yhä enemmän tietoa nuorten ja teknologisen maailman vuorovaikutuksesta. (Oksman & Rautiainen 2001b, 84.) Tämän tutkimuksen kohteena on kolme erilaista ulottuvuutta: nuoret, perhe ja viestintäteknologia. Nuoria tarkastellaan tässä työssä oman perheensä jäsenenä, jotka ovat aktiivisia kodin viestintäteknologian käyttäjiä. Perhe muodostaa sen ympäristön, johon nuoria ja heidän viestintäteknologian käyttöä läheisimmin peilataan. Viestintäteknologia on tässä tapauksessa yläkäsite, joka kattaa erilaiset kodin viestintävälineet, kuten tietokoneet, matkapuhelimet ja Internetin. Tutkimuksen kolme ulottuvuutta ovat kaikki käsitteinä varsin laajoja ja rajoiltaan epäselviä, sekä tutkimuskohteina varsin muuttuvia. Niiden kaikkien asema on muuttunut yhteiskunnassamme historian saatossa ja ne kaikki tulevat muuttamaan muotoaan vastedeskin. Niin nuoren, perheen kuin viestintäteknologiankin määritelmät ovat varsin liukuvia ja riippuvaisia määrittelijästä. Näitä ulottuvuuksia tarkastellaankin tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on pohtia niitä tekijöitä, jotka ohjaavat nuorten kiinnostusta perhettä yhdistävää tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan. Tutkimuksessa tarkastellaan nuorten viestintävälineiden käytön, käyttökokemusten sekä vanhempien asettamien käyttörajoitusten yhteyttä siihen, kuinka kiinnostuneita nuoret ovat tulevaisuuden viestintäteknologiasta. Tutkimus koostuu teoriataustasta, jossa tarkastellaan aikaisempaa tutkimusta, sekä empiirisestä osuudesta, jossa pääpaino on empiirisen aineiston analyysillä. Aikaisempi tutkimus valottaa tutkimusaihetta muun muassa sen kautta, miten nuoret kuuluvat osaksi nykyistä suomalaista tietoyhteiskuntaa, kuinka paljon nuoret käyttävät erilaisia viestintävälineitä ja mikä on niiden merkitys nuoren elämässä ja sosiaalisissa suhteissa.

Nuoria on tutkittu paljon erityisesti psykologian ja kasvatustieteen näkökulmista. Lapsuutta ja nuoruutta tarkastellaan niissä ikäkausien ja kehitysvaiheiden kautta, ja

keskeisessä osassa ovat lasten ja nuorten psykologiset prosessit (Buckingham 1998, 13). Esimerkiksi sosiologiassa lapset ovat kuitenkin jääneet usein varsin vähälle huomiolle tutkimuskohteina. Heidät sisällytetään tutkimusotteisiin vain aikuisten elämän kautta, tai kategorisoidaan osiksi kotitalouksia ja perheitä. (Alanen 1992, 53.) Sama koskee myös puheviestinnän kenttää. Perheviestinnän tutkimusta on puheviestinnässä tehty huomattavan vähän, eikä niissäkään nuoria ole nostettu keskeisiksi, vaan heidän toimintaansa on heijasteltu lähinnä aikuisten toiminnan kautta.

Pyrittäessä hahmottamaan nuoren asemaa perheessä törmätään helposti siihen ristiriitaiseen tilanteeseen, missä nuoret ikänsä puolesta elävät. Klassinen näkökulma lapsuudesta käsittää lapsen jokapäiväisen elämän perheen kautta (Alanen 1992, 133). Myös nuoret ovat vielä suuressa osin riippuvaisia perheistään ja muiden perheenjäsenten vuorovaikutuksesta. Toisaalta kuitenkin nuorten kiinnostus ja vapaa-ajan harrastukset alkavat viimeistään murrosiässä suuntautua vahvasti myös kodin ulkopuolelle. Esimerkiksi nuorten vapaa-ajan viettoa tutkittaessa on ilmennyt, että jo kouluikäisestä ylöspäin nuoret viettävät vapaa-aikaansa yleisimmin kavereiden kanssa. Erityisesti pojat viihtyvät kavereiden seurassa, kun taas tytöillä vapaa-aika kuluu poikia useammin parhaan kaverin tai perheen kanssa. Kavereiden kanssa vietetty aika myös lisääntyy, mitä vanhemmaksi nuori kasvaa, kun taas perheen kanssa vietetty aika vähenee 7-vuotiaasta 15-vuotiaaseen siirryttäessä. (Saani-lahti 1999, 136 – 137.) Joissain tutkimuksissa itsenäistymisen raja on vedetty 13-ikävuoteen. On sanottu, että 10–12-vuotiaat nuoret viettävät suurimman osan vapaa-ajastaan perheen kanssa kun puolestaan 14–15-vuotiaat ovat enimmäkseen ystäviensä seurassa. 13-vuotiaat elävät siirtymävaiheessa kodin ja ystävien välillä. (Zeijl, te Poel, du Bois-Reymond, Ravesloot & Meulman 2000.) Lisäksi on todettu, että murrosikäisten pitäisikin suuntautua enemmän samanikäistensä kuin vanhempiansa seuraan, jotta itsenäistyminen olisi mahdollista. Toisaalta ollan myös sitä mieltä, että murrosiän oletettu siirtymä vanhempien parista samanikäisten seuraan ei välttämättä tapahdukaan automaattisesti, vaan nuoret kääntyvät ikäistensä tai vanhempiansa puoleen siitä riippuen, mitä asia koskee. (Belsky ym. 1984, 76–77, 81, 84.)

Sukupuolten välillä eroja vapaa-ajanvietto-seurassa on ilmennyt lähinnä siinä, että ystävien kanssa vietetty aika jakautuu vanhemmilla tytöillä yhden vakinaisen ystävän kanssa vietetyksi ajaksi kun taas pojat viettävät aikaansa isommissa ystäväryhmissä (Brannen 1996, 128). Nuorempien tyttöjen elämäntapa sijoittuu useammin myös

rajattumpaan perhepiiriin kuin muiden lasten, kun taas pojat siirtyvät aikaisemmin näiden rajojen ulkopuolelle ja myös vanhempien ikäryhmien seuraan (Alanen 1992, 132). Myös perheen sosiaalinen tausta on yhteydessä nuorten vapaa-aikaan siinä mielessä, että ylemmissä sosiaaliryhmissä nuoret viettivät enemmän aikaa ystäviensä kanssa kuin alempiin sosiaaliryhmiin kuuluvien perheiden nuoret. Ylempien sosiaaliluokkien lapset osallistuvat muita useammin esimerkiksi erilaisiin vapaa-ajan kerhoihin. (Zeijl ym. 2000.) Iän, sukupuolen ja sosiaaliluokan lisäksi nuoruus rakentuu asuinpaikan, vapaa-ajan aktiviteettien sijainnin, lapsen henkilökohtaisen verkoston, liikkuvuuden sekä rahan käytön ja omistuksen kautta (Alanen 1992, 132). Se, miten nuoruus ymmärretään, kuinka paljon vapauksia ja vastuuta nuorille annetaan sekä millaisessa vuorovaikutussuhteessa vanhemmat ja lapset elävät, riippuu kuitenkin pitkälti nimenomaan perheiden sosiaaliluokasta, kulttuurista ja nuorten sukupuolesta (Brannen 1996, 128).

Nuorten ja teknologian suhdetta on tarkasteltu jonkin verran myös perheen ja itsenäistymisen näkökulmista. Esimerkiksi oman matkapuhelimen saamisen on todettu lisäävän nuoren itsenäisyyttä perheestään, koska nuori voi olla tavoitettavissa milloin ja missä itse haluaa (Ling 2000). Myös muut viestintävälineet, joita nuoret käyttävät ja seuraavat, toimivat sekä kaveriporukan yhdistäjänä että eron tekijänä omanikäisten ja vanhempien välille. Esimerkiksi yksin tapahtuvan videoiden katselun on todettu lisääntyvän nuorten vanhetessa. Nuoret saavat näin mahdollisuuden kokea ja ilmaista itsenäistymistä perheestään. (Kubey & Larson 1990.)

Toisaalta kuitenkin nuorten suhde kotiin on myös muuttunut tiivimmäksi kuin ennen. Nuoret viettävät nykyisin suuremman osan vapaa-ajastaan kotonaan kuin aikaisemmin, kun ulkona leikkiminen on korvautunut sisällä olemisella esimerkiksi tietokoneiden ja television tarjoaman viihdykkeen seurauksena. Samalla tavalla lasten ja nuorten viestintävälineiden käyttö on siirtynyt julkisesta koko ajan kohti suurempaa yksityisyyttä. Aikaisemmin esimerkiksi elokuvia katsottiin vain elokuvateattereissa kun nykyään monilla lapsilla on videot omilla huoneissaan. (Buckingham 2000, 71.) Myös monet uuteen teknologiaan liittyvistä visioista kiinnittyvät jollain lailla kotiin ja siihen, että julkisia elämyksiä voidaan kokea yksityisesti kotona. Uuden teknologian myyminen ihmisille käy helpoimmin kodin kautta, ja vaikka se ei linkitykään enää yhtä selvästi perheen rutiineihin ja arkeen kuin aiemmin vaan ennemminkin yksilöityy kullekin sopivaksi, sijoittuu se silti kodin alueelle. (Furlong 1995, 170–172.)

Nuorten, perheen ja viestintäteknologian suhdetta on aikaisemmin tarkasteltu lähinnä rajoitusten ja merkitysten luonnin kautta erityisesti television katselun näkökulmasta (kts. esim. Austin & Rogers 1990, Suoninen 1993). Vanhempien ja nuorten interpersonaalisen viestinnän merkitystä on korostettu erityisesti siinä, että vanhemmat voivat sen kautta vaikuttaa nuorten havaintoihin television ja oikean elämän suhteista. Aktiivinen vanhempien ja lasten välinen keskustelu voi vaikuttaa lasten havaintoihin mediatodellisuudesta enemmän kuin esimerkiksi perheen sosioekonominen asema ja yleinen viestintäympäristö. (Austin & Rogers 1990.) Lisäksi Internetin ja tietoliikenneyhteyksien yleistymisen on lisännyt keskustelua nuorten Internet-riippuvuudesta ja vanhempien vastuusta lasten tietokoneiden käytön kontrolloimisessa (kts. esim. Oravec 2000), sekä viestintäteknologian interpersonaalista viestintää syrjäyttävästä vaikutuksesta perheenjäsenten välillä (Kraut, Patterson, Lundmark, Kiesler, Mukopadhyay & Scherlis 1998).

Koska nuoret elävät sellaista elämänvaihetta, jossa ollaan jatkuvassa kasvun ja muutoksen tilassa perheen ja ulkomaailman sekä lapsuuden ja aikuisuuden välillä, on nuorten tutkiminen nimenomaan heidän omien ajatustensa ja kokemustensa kautta tärkeää. Lisäksi koska perheen viestintäteknologia on hyvin usein juuri nuorten hallinnassa ja kiinnostuksen kohteena, ja he näin ollen luovat myös käyttämälleen teknologialle omia merkityksiä, on nuoria ja perheen viestintäteknologiaa mielekästä tutkia yhdessä, nuorten kokemusten kautta. Se, kuinka paljon ja mihin tarkoituksiin nuoret käyttävät viestintäteknologiaa tällä hetkellä, tai millaisia kokemuksia heillä on eri viestintävälineiden käytöstä, saattaa vaikuttaa myös siihen, miten nuoret suhtautuvat tulevaisuudessa käytössä olevaan viestintäteknologiaan.

Tässä tutkimuksessa nuorten viestintäteknologian käyttöä tarkastellaan erityisesti siitä näkökulmasta, miten kokeneita tutkittavat nuoret ovat viestintäteknologian, kuten tietokoneiden käytössä ja millaisia kokemuksia heillä on tämänhetkisistä viestintävälineistä. Lisäksi tarkastellaan nuorten kiinnostusta sellaista tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan, joka pyrkii lisäämään perheenjäsenten vuorovaikutusta sekä helpottamaan perheen jokapäiväistä arkea. Tutkimuksen kolme ulottuvuutta, nuoret, perhe ja viestintäteknologia yhdistyvät näiden tutkimusongelmien kautta toisiinsa. Tutkimus on osa Jyväskylän yliopiston ja Sonera Oyj:n yhteistä Perheportaali-projektia, jossa tieto- ja viestintäteknologiaa tarkastellaan nimenomaan perheen arkielämän näkökulmasta. Tutkimuksen empiirisenä aineistona on käytetty projektissa

vuonna 2000 toteutettua Mitä hyötyä tieto- ja viestintäteknikasta on perheille - haastatteluaineistoa, josta on tarkasteltu lähinnä nuorten haastatteluja.

1.2 Käsitteiden tarkastelua ja määrittelyä

Uusmedia, viestintäteknologia ja viestintäväline

Viestintäteknologiaa käsittelevä kirjallisuus on käsitteiden tasolla hyvin kirjavaa. Samoista asioista tunnutaan puhuvan samoissa yhteyksissäkin eri termeillä, eikä kahta samanlaista määrittelyä tahdo löytyä. Englannin kielen sanoista *communication technology* ja *media* käytetään suomeksi muun muassa nimityksiä viestintäteknologia, tieto- ja viestintäteknikka, media, uusmedia ja viestintäväline.

Määrittely ei olekaan mitenkään yksinkertaista tai helppoa. Aluksi ajattelin, että oman tutkimukseni aihepiiriä olisi voinut määritellä myös median tai uusmedian termein. Ongelmia aiheuttavat kuitenkin jo sanojen yksikkö- ja monikkomuodot: Siinä missä media-sana tarkoittaa englanniksi monikkoa, käytetään samaa sanaa suomeksi myös yksikössä. Lisäksi usein, kun käsitellään jotain uutta teknologiaa halutaan sen uutuusarvoa korostaa uusi-etuliitteellä. Tämä saattaa aiheuttaa määrittelyyn kuitenkin vain lisää epäselvyyttä. Esimerkiksi jaottelua uusiin ja vanhoihin viestintävälineisiin tehdään sekä sen mukaan, mihin sukupolveen kuulutaan, että toisaalta myös uusien välineiden sisältämien tekniikoiden mukaan. (ks. esim. Suoranta ja Ylä-Kotola 2000, 159–160.) Nuoret eivät esimerkiksi koe uusmediaa uudeksi mediaksi vaan mieltävät innovaatiot mieluummin uuden muotoilun tai vaihtoehtoisten käyttötapojen kuin tietyn teknologian kautta (Drotner 2000). Internet, kännykät ja muu ”uusmedia” ovat myös olleet aina nuorille olemassa, jolloin uutuus ei tuo teknologian käytölle lisäarvoa (Oksman & Rautiainen 2001b, 72–76).

Uusmedia on käsitteenä muutenkin hankala, koska se ei ota kantaa teknologian asemaan viestinnän välittämisen mahdollistavana tai viestinnän sisältöön liittyvänä laitteena. Esimerkiksi Internet, joka usein luetaan mukaan uusmediaan, olisi ilman sähköpostia, keskustelupalstoja ja uutisryhmiä vain viestinnän sisältöä ylläpitävä, yksisuuntainen tiedotusväline, mutta sosiaalisia toimintoja mahdollistavana teknologiana se on myös kaksisuuntainen viestintää tukeva viestintäväline. Lisäksi

käsite media aiheuttaa usein epäselvyyksiä. Fornäsin (1998) mukaan sillä voidaan viitata sekä sellaisiin välineisiin, jotka mahdollistavat vuorovaikutuksen kahden ihmisen välillä, kuten puhelin, kun taas toisaalta sillä viitataan myös sellaisiin välineisiin, jotka viestivät useamman subjektin välillä (vrt. massamedia). Tällöin medialla tarkoitetaan viestintä- ja kulttuuriteknologiaa, joka simuloi ihmisten kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta jonkin välineen avulla (Fornäs 1998, 174). Media-käsitteen moninaisuuden vuoksi puhunkin tässä työssä mieluummin viestintäteknologiasta ja viestintävälineistä, jotka konkretisoituvat lähemmäs tämän tutkimuksen kohteita.

Nykyistä viestintäteknologian kehittymistä määrittävät muun muassa seuraavat kolme tekijää: viestintävälineiden valtava lisääntyminen, konvergenssi sekä liittymisen mahdollisuuksien kasvaminen, joka on parantunut viestintävälineiden hintojen laskiessa. Näiden tekijöiden kautta onkin hankalaa erotella eri teknologioita toisistaan perinteisiin ja nykyaikaisiin, jolloin voitaisiin puhua siitä, miten uudet teknologiat korvaavat vanhoja, vaan uudemmat teknologiat saattavat vain muuttaa vanhojen teknologioiden käyttötapoja. Lisäksi lasten ja nuorten kohdalla esimerkiksi liittymisen mahdollisuuksien kasvaminen mahdollistaa viestintävälineiden käytön entistä yksilöllisemmällä tavoilla. Juuri nuoret ovat sen kulttuurisen muutoksen keskiössä, jonka teknologian kehittyminen on saanut aikaan. Nuoret pelaavat tietokonepelejä, käsittelevät kuvia digitaalisesti sekä tekevät itse musiikkia omilla tietokoneillaan. Teknologian kehittyminen vahvistaa siis omalta osaltaan myös nuoruuden ja lapsuuden muuttumista. Molempia voisi määritellä lisääntyneen liikkuvuuden ja turvattomuuden käsitteillä: olemassaolevat määrittelyt ja erottelut ovat murtumassa uusien identiteettien ja kulttuuristen muotojen tieltä. Lapset ja nuoret saavat tätä kautta myös enemmän valtuuksia sekä kansalaisina että kuluttajina; heidän toiveitaan ei enää kuulla pelkästään aikuisten suulla. (Buckingham 2000, 82–84, 101.)

Tässä tutkimuksessa viestintäteknologialla tarkoitetaan niitä viime vuosikymmenellä yleistyneitä viestintävälineitä, kuten tietokonetta, Internetiä ja matkapuhelinta, jotka ovat kiinteä osa tämän päivän nuoren viestintäarkea. Viestintäteknologiaa tarkastellaan nimenomaan sen sosiaalisen käytön eikä teknologian näkökulmasta. Tarkastelun helpottamiseksi viestintäteknologia-käsite kulkee työssäni kuitenkin melko laajana kattokäsitteenä, joka yksikkömuodostaan huolimatta pitää sisällään hyvin erilaisia tekniikoita ja viestintämuotoja yhdistäviä laitteita. Tämän rajauksen

vuoksi käytän työssäni viestintäteknologia-termin synonyymina viestintäväline-sanaa silloin, kun käsittelen yksittäisiä, jo käytössä olevia, nuorten arkipäivään kuuluvia laitteita. Viestintävälineellä ei tässä työssä tarkoiteta niin tarkasti rajattua vuorovaikutusvälinettä kuin minä sitä on totuttu puheviestinnän alalla pitämään, vaan sen piiriin hyväksytään tässä tutkimuksessa myös esimerkiksi nykyisin vielä varsin yksisuuntaisena vuorovaikutusvälineenä toimiva televisio. Myös tietokone sisällytetään tämän laajemman määrittelyn vuoksi viestintävälineiden piiriin, vaikka se ei olisikaan kytkettynä tietoverkkoon; tarjoaahan se samantyyppistä tuotettua sisältöä kuin televisio, vaikka kaksisuuntainen vuorovaikutus ei ilman tietoverkkoa onnistukaan. Tietokoneita ja niiden käyttöä tarkastellaan lähinnä niiden tarjoamien sisältöjen, kuten erilaisten ohjelmien ja pelien käytön kautta. Niissä viestintä on mukana nuorten elämässä nimenomaan tietokoneiden tarjoamien puheenaiheiden ja yhteisen harrastuksen kautta eikä itse viestintää mahdollistavana välineenä.

Erotuksen tekemiseksi nykyisten, nuorten käyttämien viestintävälineiden ja tutkimukseni kohteena olevien, perheen arkea helpottavien, tulevaisuuden viestintävälineiden välille käytän jälkimmäisistä nimitystä tulevaisuuden viestintäteknologia. Viestintäteknologia-termi puoltaa tässä kohdin paikaansa sen vuoksi, että sitä käytetään nimenomaan useamman laitetoiminnon yhdistelmästä, jonka merkitys viestintävälineenä ei ole kuvitteellisuutensa vuoksi täysin yksiselitteinen. Tulevaisuuden viestintäteknologia määrittelee tutkimukseni kohdetta mielestäni myös paremmin kuin uusi viestintäteknologia sen vuoksi, että tulevaisuus-sanan konnotaatiot viittaavat mielestäni johonkin sellaiseen, joka ei vielä ole käytössä.

Nuori ja perhe

Nuoruutta on määritelty eri tieteissä monella eri tavalla. Sitä voidaan tarkastella esimerkiksi biologisesti, psykologisesti tai sosiaalisesti. Seuraava nuoruuden määritelmä pohjautuu pitkälti tunnetun nuorisokulttuuritutkija Fornäsin (1998) ajatuksiin.

Nuoruus on meidän kulttuurissamme siirtymäaika, joka sisältää kaikkein eniten ristiriitaisuuksia. Se ei ole muista elämän vaiheista eriytymätön kokonaisuus, vaan nuoruudessa yhdistyvät usean eri elämän vaiheen leikkauskohdat ja päällekkäisyydet. Toisaalta nuoret ovat jo lähes aikuisia, itsenäisiä ihmisiä, mutta toisaalta he ovat jotain,

jotka jäävät lapsuuden ja aikuisuuden väliin. Juuri tämä välitila aiheuttaa sen, että on mahdollista eritellä myös kaikille nuorille yhteisiä, nuoruutta määrittäviä tekijöitä. Yhteiskunnan osalta erilaiset instituutiot, kuten perhe, koulu, lait ja työmarkkinat vahvistavat näitä tekijöitä ja pitävät nuoret nuoruuden kategorian piirissä.

Nuoruus on kuitenkin hyvin joustava kategoria. Se, että jokainen ihminen elää joskus nuoruuttaan, aiheuttaa sen, että joka hetki hyvin erilaiset ihmiset määrittävät nuoruuden käsitettä. Eri sukupuoliin, luokkiin ja etnisiin ryhmiin kuulumisen muotoilee nuoruutta kussakin tapauksessa eri tavoin. Nuoruuden kategoria on myös erityisen herkkä sosiaalisille muutoksille. Tämä ei silti tee kaikista murrosikäisistä radikaaleja tai esimerkiksi sosiaalisesti joustavampia kuin muut ihmiset, vaan nuoret pyrkivät usein taistelemaan modernin ja nuoruuden epävakautta vastaan hyvinkin jäykällä identiteeteillä ja ajattelumalleilla. Kuitenkin myös tuolloin heidän elämänsä jatkaa kehittymistään sisäisten ja ulkoisten muutosten vallassa.

Nuoruuden määritelmä on väistämättäkin moniulotteinen siihen liittyvien monenlaisten muutosten takia. Biologisesti nuoruus on rajattu fyysisen kasvun tilaksi, joka alkaa seksuaalisella kypsymisellä murrosiässä ja päättyy, kun nämä toiminnot ovat kehittyneet. Biologisen nuoruuden määritelmään liittyy läheisesti myös psykologinen kehitysvaihe, johon liittyvät vahvasti itsenäistyminen ja perheestä irtoaminen. Sekä psykologiseen että biologiseen nuoruuteen kuuluvat myös sosiaaliset, juridiset ja taloudelliset muutokset, joita vahvistetaan usein erilaisin siirtymäriitein. Nämä nuoruuden fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset ja kulttuuriset määritelmät menevät päällekkäin ja ovat keskenään vuorovaikutuksessa, mutta eivät ole silti merkitykseltään, kestoltaan ja laajuudeltaan samanlaisia, vaan esimerkiksi psykologinen nuoruus venyy varsinkin nykyisin biologista nuoruutta paljon pidemmälle. Biologinen näkökulma jakaa nuoret myös sukupuolen mukaan poikiin ja tyttöihin, ja sukupuoli nousee tässäkin työssä keskeiseen asemaan. Sillä tarkoitetaan kuitenkin lähinnä kulttuurista sukupuolta, joka jaottelee tytöt ja pojat kulttuurissamme totuttujen käyttäytymismallien ja roolien mukaan eri ryhmiksi, eikä niinkään biologista, kromosomien määrittämää sukupuolta.

Toisaalta nuoruutta voidaan tarkastella myös perheen kautta, yhtenä perheen roolina. Nuoret vaikuttavat esimerkiksi perheen valtasuhteisiin monella tavalla olemalla toisaalta niitä, joihin perheen muilla jäsenillä on paljon valtaa, mutta toisaalta niitä,

jotka voivat muodostaa esimerkiksi mielipideliittoumia toisen vanhemman tai siaruksen kanssa, ja näin vaikuttaa perheen päätöksiin. Lisäksi vanhetessaan nuoret saavat lisää valtaa perheessä tietämällä joistain asioista enemmän kuin esimerkiksi vanhempansa. (Galvin & Brommel 2000, 195–198.) Esimerkiksi tietokoneiden ja muun viestintäteknologian käytöstä voi nuorilla olla juuri tällaista tietoa, jota muilla perheenjäsenillä ei ole. Lisäksi nuoren roolit perheessä myös muuttuvat nuoren kasvaessa.

Perheenkään määritelmää ei voi pitää staattisena tai yksiselitteisenä. Siirtyminen informaatioyhteiskuntaan on saattanut osaltaan vaikuttaa perheen määritelmän muuttumiseen. Informaatioyhteiskunnassa perhe irtautuu yhä enemmän kodista, ja samanaikaisesti kodin tilaa tulevat jakamaan perhesuhteiden lisäksi ja niiden rinnalla monet muut merkitykselliset asiat. Perheen ei enää tarvitse myöskään perustua välittömän arjen jakamiseen ja yhdessä asumiseen, vaan esimerkiksi viestintäteknologia mahdollistaa kaukaakin tapahtuvan perhe- ja läheissuhteiden luomisen ja ylläpidon. (Forsberg & Pösö 2001, 200).

Toisaalta on esitetty, että perhettä toteutetaan nimenomaan keskinäisessä kanssakäymisessä (ks. esim. Jallinoja 2000, 195). Jotta perheenjäsenet muodostaisivat perheen heidän tulee tavata toisiaan. Pelkkä yhdessäoleminen ei kuitenkaan riitä synnyttämään kiintymystä, vaan myös henkilökohtaisilla mieltymyksillä on suuri merkitys. Esimerkiksi uusperheiden tapauksissa jo perheeseen pääsyn kriteerinä voi olla henkilökohtainen mieltymys. Tällaisten tekijöiden noustessa perheen muodostuksen kriteereiksi ei rajankäynti perheen ja ei-perheen välillä ole enää kovin selvää. Nykyään yhä keskeisemmäksi alkaakin nousta näkemys, että jokaisella ihmisellä on oikeus määritellä perhe itse. Näin ollen perheen määrittelyjä voi olla hyvinkin monenlaisia, jotka ovat jokaisen itsensä muodostamia. (Jallinoja 2000, 195–196.)

Tässä tutkimuksessa nuorilla tarkoitetaan *vielä kotona asuvia, esimurrosiässä tai murrosiässä olevia, 12–14 -vuotiaita ihmisiä*. Tutkimukseen haastatellut perheet olivat kotoisin Jyväskylästä ja käsittivät äidin ja isän lisäksi ainakin yhden, 12–14 -vuotiaan nuoren. Perheissä oli mukana myös yksinhuoltajaäitejä ja -isiä. Tutkimuksessa tarkastellaan erityisesti nuorten viestintävälineiden käyttöä sekä nuorten kiinnostusta

mahdolliseen tulevaisuudessa käytössä olevaan perheen arjen organsointia ja yhteydenpitoa parantamaan pyrkivään viestintäteknologiaan.

2 AIKAISEMPAA TUTKIMUSTA

Tässä luvussa tarkastellaan aikaisemman tutkimuksen kautta nuoria ja erityisesti suomalaisia nuoria sekä heidän suhdettaan tietoyhteiskuntaan, viestintäteknologiaan, sen käyttöön sekä sen käyttörajoituksiin. Toisessa alaluvussa käsitellään lisäksi erilaisia diskursseja, jotka kuvaavat sitä suhdetta, jolla nuoriin ja heidän viestintäteknologian käyttöönsä on suhtauduttu ja suhtaudutaan edelleenkin. Nuorten ja viestintäteknologian tämänhetkistä suhdetta pyritään valottamaan näiden näkökulmien kautta ja luomaan samalla jonkinlaista ymmärryspohjaa myös sille, miksi nuoret mahdollisesti ovat kiinnostuneita tulevaisuuden viestintäteknologiasta.

2.1 Nuoret tietoyhteiskunnan toimijoina

Nuorten toiminta tietoyhteiskunnassa hahmottuu nykyisin pitkälti tietoverkkojen ja matkapuhelimien käytön kautta. Näiden välineiden avulla nuoret ovat yhteydessä muuhun yhteiskuntaan. Voisikin arvella, että nykyajan nuorilla on jo erittäin hyvät valmiudet niihin tietoyhteiskunnan päämääriin, joiden mukaan kansalaisten tulisi osallistua esimerkiksi tietoverkoissa käytävään keskusteluun ja teledemokratiaan. Eri asia kuitenkin on, mihin nuoret näitä tietoyhteiskunnan viestintävälineitä käyttävät ja haluavat käyttää.

Siinä vaiheessa, kun nuorten elinympäristö alkaa iän myötä laajentua kodin ulkopuolelle, alkavat vanhemmat usein harkita matkapuhelimen ostoa lapsilleen. Vanhemmat, jotka ostavat lapsilleen matkapuhelimen, ovat usein muutenkin kiinnostuneita uudesta teknologiasta ja saattavat pitää itseään tietoyhteiskunnan edelläkävijöinä. Vanhemmat voivat myös kokea velvollisuudekseen lastensa kasvattamisen mobiilikansalaisiksi, jotka teknologian hallinnan myötä saavat taitoja kehittyä täysivaltaisiksi tietoyhteiskunnan kansalaisiksi. (Oksman & Rautiainen 2001a.) Koska matkapuhelimista on tullut niin olennainen osa lasten ja nuorten arkipäivää, pitävät he matkaviestinnän teknistä hallintaa ja viestintätaitoja tietoyhteiskunnan kansalaistaitoina. Matkapuhelimen ideologista vastustusta ei nuorilla juurikaan ilmene. Nekin nuoret, joilla ei omaa matkapuhelinta ole, käyttävät usein vanhempiansa tai sisarustensa matkapuhelinta ja hallitsevat näin mobiililukutaidon. (Oksman & Rautiainen 2001b, 72–76.)

Nuoret mieltävät matkapuhelimet inhimillisiksi, jatkuvan online-läsnäolon mahdollistaviksi viestintävälineiksi, jotka ovat helpommin lähestyttäviä kuin esimerkiksi tietokoneet. Matkapuhelimen merkitys alkuaikojen statusesineestä onkin muuttunut tavalliseksi arjen hallinnan välineeksi ja oman persoonallisuuden ilmentäjäksi. Matkapuhelimen käyttö myös nivoutuu nuorten arjessa muun viestintäteknologian käytön oheen. Nuoret osaavat käyttää eri teknologioita hakiessaan tietoa tai viestiessään. He valitsevat viestintävälineensä viestin pituuden, yksityisyyden tai huomioarvon mukaan. (Oksman & Rautiainen 2001b, 72–76.) Matkapuhelin, joka alkuaikoina oli kiireisten liikemiesten statussymboli ja ylellistä teknologiaa, onkin nyt nuorten keskuudessa muuttunut yhdeksi viestintävälineeksi muiden joukossa, jota käytetään ensisijaisesti sen mahdollistavien sosiaalisten toimintojen, ei teknologian vuoksi.

Tietokoneiden käytön on nähty vaikuttavan lapsiin ja nuoriin tietoyhteiskunnassa tarvittavien taitojen kehittymisen kannalta positiivisesti (ks. esim. Rogers 1986, 233). Tietokoneen käytön oppiminen voi kuitenkin myös saattaa ihmiset eriarvoiseen asemaan tietoyhteiskunnassa. Jo vuonna 1986 Everett M. Rogers oli huolissaan siitä, että pojat ovat kiinnostuneempia tietotekniikasta kuin tytöt, mikä voi vaikuttaa heidän parempaan menestymiseensä tietoyhteiskunnassa tulevaisuudessa (Rogers 1986, 234). Nykyisissä keskusteluissa sama asia on esillä edelleen. Laukkasen tutkimuksen mukaan (1997, 43) tytöistä yli 60 prosenttia on kiinnostunut enemmän yhteiskunnallisista asioista ja kulttuurista kuin laitteista ja teknologiasta. Pojista vain joka neljännellä kiinnostus yhteiskunnallisiin asioihin ja kulttuuriin vie voiton teknologiasta. (Laukkanen 1997, 43.) On myös ilmennyt, että asennoitumiserot tietokoneita kohtaan kasvavat siten, että pojat suhtautuvat niihin positiivisemmin kuin tytöt, mitä vanhemmista vastaajista on kyse. 7–15 -vuotiaita nuoria tutkittaessa kaikkein kiinnostuneimpia tietokoneista olivat nuoret, 7-vuotiaat pojat ja vähiten kiinnostuneita vanhemmat, 15-vuotiaat tytöt. (Saanilahti 1999, 69.) Toisaalta tyttöjen kiinnostusta jakavat varmasti murrosiässä monet tekijät, minkä vuoksi heidän kiinnostuksensa tietokoneisiin voi olla yhtä suurta kuin poikien, mutta heidän aikaansa hajottavat siinä vaiheessa useammat asiat. Onkin havaittu, että tyttökään eivät ole jyrkän kielteisiä uudelle teknologialle, vaan lähes puolet heistä ilmoittaa olevansa kiinnostunut siitä ja hankkivansa sitä rahavarojensa mukaan (Laukkanen 1997, 43). Tytöt eivät myöskään inhoa tietokoneita, vaan saattavat pitää niistä, vaikka

eivät olekaan tietokoneista kiinnostuneita (Saanihahti 1999, 70). Sama ero tyttöjen ja poikien välillä on huomattavissa tutkimuksissa, jossa on käsitelty tyttöjen ja poikien puheenaiheita (Haddon 1992). Useat pojat juttelevat keskenään paljon tietokonepeleistä ja laitteista, joita he omistavat, kun taas tyttöjen keskustelut samoista aiheista ovat paljon satunnaisempia ja harvempia. Tytöt eivät myöskään vaihdelleet keskenään esimerkiksi tietokonepelejä kuten pojat. (Haddon 1992, 87–88, 90.)

Mielenkiintoinen näkökulma on kuitenkin se, että juuri poikien teknologian hallintaan ja harrastuneisuuteen kiinnitetään muun muassa perheissä myönteistä huomiota (Oksman & Rautiainen 2001b, 80). Esimerkiksi tietokoneella pelaamista käsitellessä tutkimuksissa on tultu siihen tulokseen, että pojat pelaavat tietokonetta enemmän kuin tytöt, vaikka tytöt pitävät video- ja tietokonepelejen pelaamisesta yhtä paljon kuin pojat (McNamee 1998, 196–199). Tietokoneet ja pelikonsolit sijaitsevat kuitenkin usein poikien huoneissa, vaikka perheessä olisi muitakin lapsia, joiden kanssa peli jaetaan (McNamee 1998, 196–199; Luukka ym. 2001, 22–23, 108). Veljet rajoittavat täten siskojensa tietokoneen ja videopelien käyttöä (McNamee 1998, 196–199). Lisäksi useampien poikien kodeissa on tietokone kuin tyttöjen kodeissa (Luukka ym. 2001, 80). Tämä saattaa johtua siitä, että poikien on yhteiskunnassamme suotavampaa olla kiinnostuneita tietokonepeleistä ja sitä kautta myös kaikesta teknologiasta, joten sitä myös ostetaan heille enemmän kuin tytöille. Poikia kenties rohkaistaan ja kannustetaan tietokoneiden käyttöön, jotta he saisivat tietoyhteiskunnassa toimimiseen tarvittavia taitoja, siinä missä tyttöjen taidosta tärkeämmiksi nähdään sosiaaliset taidot ja pehmeät käyttäytymismallit, eli kaikki sellainen, mitä tietokone ei symbolisesti edusta (ks. esim. Turkle 1995, 53–56, 60–63). Tämä saattaa johtaa myös siihen, että viestintävälineiden erilainen käyttö jakaa perheenjäsenet kodeissa omiin ryhmiinsä: äiti ja tytär ryhmittyvät television ympärille ja isät ja pojat tietokoneiden ääreen (Pasquier, Buzzi, d’Haenens & Sjöberg 1998). Tällainen roolittunut teknologian käyttö saattaa aiheuttaa turhia hankaluuksia nuorten kasvaessa aikuisiksi, koska yhteiskunta teknologisoituu jatkuvasti, ja sukupuolirooleihin perustuvat ammatit (kuten teknologia-alojen ammattien jakautuminen miehille ja hoiva-alojen naisille) ovat väistymässä sukupuolesta riippumattomien osaajien ja asiantuntijoiden tieltä.

Kehitys on onneksi kuitenkin kulkenut siihen suuntaan, että myös huoli tietokoneiden sukupuolieroja korostavasta vaikutuksesta on vähitellen käymässä yhä turhemmaksi. Aikaisemmin vallalla ollut suuntaus siihen, että tietoyhteiskunnan toimijat ovat

etupäässä miehiä (Härkönen 1997, 35), on 2000-luvulle tultaessa muuttunut. Esimerkiksi Amerikassa jo vuonna 2000 useammat naiset kuin miehet käyttivät sähköpostia päivittäin (Pew Internet & American Life Project 2000). Suomessakin on havaittu, että naiset ovat miehiä aktiivisempia käyttämään tietoverkkoja erityisesti sosiaalisten suhteiden ylläpitoon (Saarela 2000, 35–36).

Tietoyhteiskunnan teknologialla onkin ollut pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna sukupuolieroja kaventava vaikutus. Esimerkiksi Internet näyttää olevan sellainen tietotekniikan osa-alue, joka vähentää sukupuolten välistä tietotekniikkakuilua. Erityisesti Internetin sosiaaliset ja luovat toiminnot, kuten sähköposti, chattailu ja omien verkkosivujen julkaiseminen kiinnostavat tyttöjä ja naisia. Erilaisten survey-tutkimusten mukaan naiset ja miehet käyttävät Internetiä lähes yhtä paljon, eivätkä sukupuolierot nuorten tietokoneiden ja Internetin käyttäjämäärissäkään ole enää suuria. IBM:n vuonna 1999 teettämän survey-tutkimuksen mukaan suurin tietokoneen käytön mahdollisuuksiin liittyvä tekijä nuorilla on vanhempien koulutustausta ja varallisuus (Oksman 1999, 173–174.) Suomessa tilanne ei kuitenkaan ole näin, sillä Suomi tietoyhteiskuntana –raportin (2000) mukaan kotitalouksien tuloerot eivät vaikuttaneet perheen viestintäteknologian hankintaan, elleivät tulot jääneet alle 4000mk/kk perheenjäsentä kohden.

Lisäksi teknologiaan ja tietoyhteiskuntaan liittyvien asenteiden tasolla sukupuolierot saattavat olla jopa päinvastaisia tai sukupuolesta riippumattomia. Kun 15–29 -vuotiailta nuorilta kysyttiin vuoden 2000 Nuorisobarometrissä heidän asenteitaan tietoyhteiskuntaa ja sen erityiskysymyksiä kohtaan (Saarela 2000, 25), erottui joukosta omaksi ryhmäkseen tietoyhteiskuntaan orientoituneet, aktiiviset nuoret. Heille on yhteistä usko tietoyhteiskunnan todellisuuteen, tietoverkkojen käyttäminen jokapäiväisten asioiden hoitoon sekä usko tietoverkkojen kautta tapahtuvan vaikuttamisen mahdollisuuteen tulevaisuudessa. Kaikista barometriin haastatelluista 1339 nuoresta (Saarela 2000, 6) tietoyhteiskuntaan orientoituneita nuoria oli yhteensä vajaa kymmenesosa. Naisia oli miehiä enemmän ja nuoremmassa ikäluokassa hyväksyttiin tietoyhteiskunnan todentumiseen liittyvät väitteet muita useammin. (Saarela 2000, 25.)

Nuoret nähdäänkin yhä enenevässä määrin sellaisina aktiivisina toimijoina tietoyhteiskunnassa, joiden intressejä kannattaa ja pitää kuunnella. Nuorten

suhtautuminen tietotekniikkaan ja uuteen teknologiaan voi peilata heidän käsityksiä yhteiskunnan kehityksestä ja tulevaisuudesta, sekä päinvastoin. Nuoret suhtautuvat maailmaan ja yhteiskunnan kehitykseen myönteisemmin kuin aikuiset, ja suuri osa heistä kokee tulevaisuuden olevan täynnä mahdollisuuksia. (Laukkanen 1997, 39.) Nuoret ovat myös kiinnostuneita tulevaisuuden laitteista, eivätkä välttämättä pelkää teknologiaa samalla tavoin kuin vähemmän kokemusta niiden käytöstä saaneet vanhemmat sukupolvet. Tietoyhteiskuntakeskusteluissa nuoret nostetaan kuitenkin usein automaattisesti osajiksi ja pelkäämättömiksi tekniikan käyttäjiksi. Sellaiset nuoret, joille tekniikan käyttö ei ole luontevaa tai helppoa jäävät keskusteluissa huomiotta. Joukkoviestinten kautta voi syntyä sellainen käsitys, että kaikki nuoret suhtautuvat teknologiaan innostuneesti ja ennakkoluulottomasti. (Oksman 1999, 173–174.)

Tietoyhteiskuntaan hyvin orientoituneet nuoret saattavat kuitenkin olla myös perheissä niitä jäseniä, joiden kautta uusi teknologia tuodaan koteihin. Esimerkiksi vuonna 2000 ilmestyneestä Suomi tietoyhteiskuntana -raportista ilmenee, että kotitalouksien tietokoneiden, cd-rom-asemien sekä Internet-yhteyksien hankinta kotiin liittyy selvästi talouden kokoon eli lapsiin. Lapset ovat olleet kotitalouksiin hankittavan uuden tekniikan nopeuttamista selvästi aiheuttava tekijä. (Suomi tietoyhteiskuntana 2000.) Aikaisemmissa tutkimuksissa on myös todettu, että lapset ja nuoret vaikuttavat erityisesti sellaisiin perheessä tehtäviin ostopäätöksiin, joissa he ovat tuotteen ensisijaisia kuluttajia (Ekström 1995, 100). Tällaisia ovat etenkin nuorten matkapuhelimet sekä tietokone- ja videopelit. Ekströmin mukaan (1995, 129) myös sellaisten tuotteiden ostoon nuorilla on perheissä suuri vaikutus, jotka muuttuvat ja kehittyvät nopeasti, kuten esimerkiksi tekniset laitteet. Lisäksi nuorten asiantuntijuus voi olla perheen ostopäätöksissä tärkeällä sijalla silloin, kun nuori tietää suunnitelluista kulutushyödykkeistä enemmän kuin vanhemmat (Ekström 1995, 129). Asia on usein juuri näin ainakin tietokoneiden, videopelien ja matkapuhelinten osalta.

Nuorten osallistumisesta tietoyhteiskuntaan on monenlaisia käsityksiä ja mielipiteitä. Toisaalta ollaan sitä mieltä, että monet tietoyhteiskunnan viestintävälineet, kuten matkapuhelin ja Internet ovat sulautuneet tehokkaasti osaksi nuorten arkipäivää ja nuoret käyttävät niitä sukupuolesta riippumatta taitavasti ja teknologiaa pelkäämättä. Toisaalta pohditaan sitä, että juuri tietokoneet ja uusi teknologia ovat jotain sellaista, mikä saavuttaa vain poikien kiinnostuksen ja kompetenssin, ja kun tällaista

sukupuolittunutta asemaa vielä yhteiskunnan ja perheiden puolelta rohkaistaan, syjäytyvät tytöt osaksi haluamattaankin tietoyhteiskuntakehityksestä. Vaikka kattavia tulevaisuudennäkymiä on mahdotonta ennustaa, uskoisin itse silti mieluummin yksilöiden kun sukupuolten erilaisiin rooleihin tulevaisuuden tietoyhteiskunnassa. Kaikki nuoret eivät suhtaudu teknologiaan automaattisesti innostuneesti ja sitä pelkäämättä, mutta koska viestintäteknologian kehitys tuntuu jatkuvasti siirtyvän kohti sosiaalisempia muotoja jättäen itse teknologian taka-alalle, luo se myös teknologiasta vähemmän kiinnostuneille nuorille mahdollisuuksia päästä mukaan tietoyhteiskunnan kehitykseen.

2.2 Nuoret ja viestintäteknologia – kaksi diskurssia

Keskustelu lapsuudesta ja nuoruudesta, lapsuuden tutkiminen ja erityisesti lapsiin ja nuoriin kohdistuva viestintäteknologiatutkimus on hyvin kaksijakoista. Nuorten ja viestintäteknologian suhdetta kuvaavia ulottuvuuksia ovat ns. riskipuhe ja optimismipuhe, jotka eroavat toisistaan siinä, miten nuoren ja teknologian suhde tulisi nähdä (Forsberg & Pösö 2001, 194; Tamminen 2001, 235–236). Riskipuheen tai ns. mediapaniikin diskurssi viittaa huoleen, inhoon tai pelkoon, joka syntyy esimerkiksi uusien välineiden käytöstä, jotka nuoret ottavat omikseen, ja jotka ovat usein ristiriidassa aikaisempiin kulttuurisiin käytäntöihin ja käsityksiin. Puhutaan lapsuuden lopusta ja lapsista viattomina teknologian uhreina. (Suoranta 2001, 21, 24.) Tunnettu lasten ja viestintäteknologian tutkija Neil Postman oli jo 1980-luvulla huolissaan lapsuuden lopusta, jonka hän määrittelee johtuvan uudempien joukkoviestinten tasarvoisesta tiedonvälityksestä, joka saattaa lapset aikuisten maailman piiriin. Koska lapsuus voidaan hänen mukaansa määritellä sen kautta, mitä lapset eivät tiedä suhteessa aikuisiin, on lapsuus erityisesti television audiovisuaalisen, kaikkille yltävän informaatiotarjonnan vuoksi häviämässä. (Postman 1982, 93.)

Tälle vuosikymmenelle tullessa voitaisiin riskipuheen diskurssia ruokkia entisestään tietoverkkojen laajalla leviämällä, joka on mahdollistanut jopa televisiotakin vapaamman tiedonsaannin nuorten keskuudessa. Lisäksi monet viestintävälineet, kuten televisio ja videot, ovat siirtyneet nuorten omiin huoneisiin, mihin puolestaan liittyy uhkakava lasten ja nuorten kontrolloimattomasta pääsystä ”aikuisten viestintävälineisiin” (Buckingham 1998, 9). Riskipuheella on kuitenkin omat rajansa, jotka eivät ota huomioon vanhempien osallistumista, ohjausta ja keskustelua lastensa

viestintävälineiden käytöstä. Lisäksi riskipuheen diskurssi heijastaa tietynlaista teknologista determinismiiä, eikä ota huomioon sitä monimutkaisuutta, mikä viestintävälineiden ja laajempien yhteiskunnallisten kehityslinjojen välillä on. Yksi merkittävimmistä ongelmista tässä keskustelussa on myös se, että siinä jätetään lasten omat kokemukset ja näkökulmat huomiotta ja keskitytään puheeseen lapsuudesta, ei itse lapsista. (Buckingham 1998, 10.)

Toinen, vastakkainen näkemys nuorten ja viestintäteknologian suhteelle ilmenee yleisessä puhetavassa, jota voisi kutsua media-, digitaali- tai kyborgiajan lapsuudeksi. Se korostaa lasten ja nuorten asemaa omine käytäntöineen ja kulutustottumuksineen kulttuurin tuottamisen eturintamassa. Nuoret nähdään edelläkävijöinä kaikessa digitaaliseen kulttuuriin liittyvässä, ja he ovat ikäänkuin luonnostaan valmiita viestintävälinekulttuurin toimijoita. (Suoranta 2001, 21, 27–28.) Tällainen näkökulma ei ole kuitenkaan vain viime vuosikymmenen teknologiahuuman aikaansaamaa. Esimerkiksi Seymour Papert oli jo 80-luvulla sitä mieltä, että nimenomaan lapset ja nuoret voivat oppia erinomaisiksi tietokoneen käyttäjiksi ja ohjelmoijiksi sopivissa olosuhteissa, ja että näistä taidoista on heille valtavasti hyötyä. Tietokoneella voi olla hänen mukaansa perustavammanlaatuinen vaikutus nuorten henkiseen kehitykseen kuin muilla teknologian muodoilla, kuten televisiolla tai kirjapainotaidolla on ollut. (Papert 1985.) Nuorten ja teknologian suhteesta on siis hyvin eriäviä näkemyksiä. Onkin esitetty, että nämä vastakkaiset näkökulmat, riskipuhe ja optimismipuhe, tulisi molemmat hyväksyä, koska vain toisen näkökulman huomioonottaminen johtaa helposti ylilyönteihin. Viestintäteknologian merkityksistä lapsuudelle on kuitenkin toistaiseksi hämmästyttävän vähän tutkimustietoa. (Forsberg & Pösö 2001, 194.)

Epätietoisuus ja hämmennys nuorten ja teknologian suhteista johtuu käsityksestä lapsista ja nuorista viattomina ja suojelua kaipaavina ihmisinä, jotka toisaalta saattavat kuitenkin olla vanhempiaan etevämpiä teknologian käyttöönottajia tai kokeneempia viestintäteknologian käyttäjiä. (Forsberg & Pösö 2001, 195). Tämä kahtiajako nuoriin helpoina vaikutettavina ja vaikutuksille alttiina tai luonnostaan kyvykkäinä ja oppivina, spontaanisti medialukutaidon hallitsevina osajina juontaa juurensa lapsuuden tutkimukseen eri tieteenaloilla. Psykologiassa lapsuus on perinteisesti nähty ikäkausien ja kehitysvaiheiden jatkumona tarkastelematta lainkaan sosiaalisia kokemuksia, kun taas sosiologiassa tutkimuksen kohteeksi ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana nousseet lasten ja nuorten jokapäiväiset sosiaaliset kokemukset ja

suhteet. Näin lapsuuden sosiologia tarjoaa laajemman teoreettisen haasteen psykologian yleistävälle ajatukselle lasten psykologisten prosessien ymmärtämisestä irrallaan sosiaalisesta kontekstistaan. (Buckingham 1998, 12–13.)

Epävarmuutta nuorten ja teknologian suhteista lisää myös viestintäteknologian mahdollistama tavoitettavuus ja etäläsnäolo, ja sitä kautta nuorten elinpiirin kasvu. Paikallisuus ja maailmanlaajisuus ovat viestintäteknologian myötä limittyneet toisiinsa nuorten elämässä. Toisaalta matkapuhelimen avulla voidaan tiivistää lähipiirin yhteydenpitoa, toisaalta nuoren ympäristö on laajentunut maailmanlaajuisiksi tietokoneiden ja tietoverkkojen myötä. (Forsberg & Pösö 2001, 198; Kivimäki 2001, 190.) Lisäksi nuorten oma aktiivisuus teknologian käytössä jakaa mielipiteet kahtia. Toisaalta ollaan tyytyväisiä siihen, että esimerkiksi Internet ei passivoi nuoria kuten televisio, vaan kehottaa heitä aktiiviseen toimintaan. Internetissä nuoret ovat aktiivisia toimijoita, jotka valitsevat, mitä sisältöjä haluavat katsoa ja kuluttaa. He saattavat keskustella erilaisilla keskustelupalstoilla, tilata tavaroita, etsiä tietoa ja pelata pelejä. Tämä aktiivinen ominaisuus tekee Internetistä perustavanlaatuisesti erilaisen viestintävälineen perinteisiin välineisiin verrattuna, jotka ovat usein myös enemmän aikuisten kontrolloimia. Internet myös vaatii nuorilta enemmän lukutaitoa ja kriittisyyttä kuin televisio. (Tapscott 1998, 25–26.) Toisaalta juuri tämän takia nuorten Internetin käytöstä ollaan myös huolestuneita: heidän oma aktiivisuutensa voi altistaa nuoria entistä suuremmille vaikutuksille kuin aikaisempi passiivinen television katselu (Buckingham 1998, 11).

Mielenkiintoista on, että Internetin ja uusien viestintävälineiden käytön uhkakuvia maalailevat usein juuri perinteiset joukkoviestimet, sanomalehdet, radio ja televisio. Erääksi syyksi tähän on esitetty sitä, että erityisesti nuoret ovat korvanneet perinteisten tiedotusvälineiden käyttöä uusien viestintävälineiden käytöllä, jolloin esimerkiksi television käyttö on korvautunut Internetin käytöllä. (Tapscott 1998, 49.) Toisaalta vasta-argumenttina voitaisiin myös esittää, että juuri perinteiset viestintävälineet ovat tuoneet vahvasti esiin myös kuvaa osaavista ja tietotekniikkamyönteisistä nuorista (ks. esim. Oksman 1999, 174). Näillä kahdella diskurssilla onkin vastakohta-asettelustaan huolimatta myös paljon yhteistä. Ne molemmat suhtautuvat nuoriin tietyllä sentimentaalisuudella, jossa ei tehdä eroja nuorten erilaisten elämien tai viestintävälineistä saatujen kokemusten välille. Perinteinen kuva nuorista viestintävälineiden vaikutuksille alttiina uhreina korvataan optimismipuheessa

romanttisella näkemyksillä media-ajan luonnostaan älykkäistä ja taitavista lapsista. Kumpikaan näkemyksistä ei kata kokonaan sitä moninaista kenttää, johon nykyajan nuoret kulttuurisesti, sosiaalisesti ja koulutuksellisesti sijoittuvat. (Buckingham 2000, 57.)

2.3 Tietokoneiden käyttö ja muut aktiviteetit

Siinä, miten nuorten tietokoneiden käyttöön suhtaudutaan, on havaittavissa samantapaista kahtiajakoa kuin nuorten ja viestintäteknologian suhteessa yleisestikin. Nuorten tietokoneiden käyttöä tarkastelevat puheenvuorot voidaan jaotella kahteen samantyyppiseen diskurssiin, riskipuheeseen ja optimismipuheeseen, joita käsiteltiin jo edellisessä luvussa. Toisaalta on oltu huolissaan siitä, että tietokoneen käyttö aiheuttaa epäsosiaalistumista ja tuottaa todellisesta elämästä syrjäytyneitä hakkereita (Rogers 1986, 235–236), siitä, että Internetin käyttö vähentää perheen yhdessäoloa (Kraut ym. 1998) ja siitä, millaisia psykologisia vaikutuksia tietokone- ja videopelien käytöllä on nuoriin (McNamee 1998, 96). Toisaalta ollaan korostettu sitä, että nimenomaan tietokoneiden käyttäminen takaa nuorille hyvät mahdollisuudet menestyä myös tulevaisuudessa (Papert 1985).

Olettamukset siitä, että jonkin viestintävälineen käyttö vähentää selvästi jonkin muun viestintävälineen tai median käyttöä, lähtevät siitä näkökulmasta, että ihmisillä on vapaa-aikaa aina yhtä paljon. Tässä ns. medioiden korvaavuus -hypoteesissa (media displacement hypothesis, Lin 1993) oletetaan, että yhden viestintävälineen käyttö vapaa-ajalla on aina pois jonkin toisen välineen käytöstä. Toisaalta on myös todettu, että yhden viestintävälineen käytöllä ei välttämättä voida korvata muiden viestintävälineiden täyttämiä tarpeita, eikä näin ollen jonkin viestintävälineen lisääntynyt käyttö aiheuta välttämättä jonkin toisen välineen vähäisempää käyttöä (Van den Bulck & Van den Bergh 2000, 331).

Nykyisin yhä useammassa tutkimuksessa onkin todettu, että esimerkiksi tietokoneen käyttö ei vastoin monia pelkoja köyhdytä lapsen tai nuoren muita aktiviteetteja eikä sosiaalista elämää. Esimerkiksi kirjojen lukeminen ja pelien pelaaminen eivät ole toisiaan poissulkevia harrastuksia, vaan tietokonepelejä pelaavat nuoret myös lukevat kirjoja enemmän kuin saman ikäiset, samaa sukupuolta olevat nuoret keskimäärin

(Luukka ym. 2000, 106; Van den Bulck & Van den Bergh 2000). Runsaasti tietokonetta käyttävät nuoret ovat ottaneet tietokoneen käyttöön tarvitsemansa ajan tv:n katselusta ja epämääräisestä oleilusta (Nurmela ym. 2000). Kotitietokonetta käytävillä on koulun ulkopuolella sosiaalisia kontakteja yhtä usein kuin kaikilla muillakin samanikäisillä. Lisäksi nuoret pelaavat pelejä nimenomaan sosiaalisesti, yhdessä muiden kanssa. Pelaajilla on myös muita harrastuksia, jolloin pelaamiseen kulutettava aika otetaan yleensä television katselusta eikä esimerkiksi liikuntaharrastuksesta tai ystävien kanssa vietetystä ajasta. (Ks. esim. Laukkanen 1997, 47; Lawry ym. 1995.)

Molemminpuolisista näkemyksistä huolimatta tietokoneiden käytön haittavaikutukset lapsiin ja perhe-elämään elävät vahvoina. Krautin ym. tutkimuksessa vuodelta 1998 todetaan, että Internetiä paljon käyttävät pitävät vähemmän yhteyttä perheenjäsentensä kanssa, heidän sosiaalinen piirinsä pienenee ja yksinäisyyden tunne ja masentuneisuus lisääntyvät. Sillä, miten paljon yksittäinen perheenjäsen viesti muiden perheenjäsenten kanssa, ei kuitenkaan ollut yhteyttä Internetin käytön useuteen. Tutkimuksessa todetaan, että Internetin käyttö johtaa usein parantuneisiin tietokoneen käyttötaitoihin ja -varmuuteen, mutta tietokoneista kiinnostuneet ihmiset viettävät kuitenkin usein enemmän aikaa yksin. Ekstrovertit ja suureen sosiaaliseen piiriin kuuluvat ihmiset käyttivät vähemmän Internetiä. (Kraut ym. 1998.)

Kuitenkin, kuten Suoranta (2001, 23) toteaa, on vanhempien ja lasten yhteisen ajan ja viestintäteknologian ajankäyttöön liittyvä vastakohtaistaminen monella tavalla ongelmallista. Voidaan esittää, että teknologialla ei sinällään ole mitään merkityksiä ja siten vaikutuksia ihmisten elämään, vaan sen merkitykset syntyvät kontekstuaalisesti. Toisaalta voidaan olettaa, että juuri viestintäteknologian käyttö saattaa edistää ja kiinteyttää nuoren ja aikuisen arkipäivää aivan konkreettisesti. Lisääntyneellä viestintäteknologian käytöllä ei siis välttämättä tarvitse olla aikuisen ja nuoren suoraa ja välitöntä interaktiota vähentävää vaikutusta, vaan ne voivat limittyä toistensa kanssa monin tavoin. Ei tulisikaan siis syyttää sokeasti teknologiaa niistä ongelmista, joiden syyt ovat kenties yhteiskunnallisia tai poliittisia. (Suoranta 2001, 23.)

Aika ajoin esiinnousevana huolenaiheena etenkin lasten ja nuorten väkivaltaisuutta pohdittaessa ovat myös tietokonepelien vaikutukset käyttäytymiseen ja aggressiivisuuteen. Pelien vaikutuksista lapsiin ja nuoriin on kuitenkin tutkittua tietoa vasta vähän. Lisäksi näyttö tietokonepelien sisältämän väkivallan vaikutuksista on

ristiriitaista. Toisaalta on esitetty, että jotkin pelit voivat lisätä joidenkin pelaajien aggressiivisuutta, mutta toisaalta myös tarjota joillekin pelaajille turvallisen kanavan aggressioiden purkamiseen. Pelien kuitenkin pelätään vaikuttavan enemmän kuin esimerkiksi television katselemisen, koska pelaaminen on aktiivista ja television katselu passiivista toimintaa. (Kasvi 2001, 114–115.)

Tietokoneen käyttäminen ei kuitenkaan nykyisen tutkimustiedon valossa näyttäisi johtavan suoraan nuorten muiden harrastusten vähenemiseen, passivoitumiseen ja eristäytymiseen muusta maailmasta. Esimerkiksi tietokonepelejä useat nuoret pelaavat yhdessä kavereidensa kanssa ja vieläpä useammin fyysisestikin samassa paikassa ollen kuin verkon välityksellä (Luukka ym. 2001, 110). Kun vielä otetaan huomioon se seikka, että tutkimusta pelien vaikutuksista lapsiin ja nuoriin ei ole vielä paljonkaan tehty, on mielestäni liian aikaista syyttää pelkästään tietokonepelejä nuorten aggressiivisuudesta ja passivoitumisesta. Samalla tavalla kuin tietokoneista kiinnostuneet nuoret viettävät aikaansa tietokoneen parissa käyttävät useat muut nuoret suuren osan vapaa-ajastaan johonkin toiseen harrastukseen. Tärkeämpää kuin luetteloida kaikille nuorille yleisesti sopivia ja hyväksytyjä harrastuksia, olisikin mielestäni pohtia, oppivatko nuoret harrastustensa ja muun vapaa-ajan vieton kautta tietoyhteiskunnassa tarvittavia taitoja ja saavatko he niistä myös sosiaalista pääomaa, joka merkitsee mm. luottamusta ja arvojen ja normien omaksumista (sosiaalisesta pääomasta, ks. lisää esim. Pekonen & Pulkkinen 2002).

2.4 Nuorten viestintävälineiden käyttö

Lasten ja nuorten viestintävälineiden käyttö muuttui 1990-luvulla sekä sisällöllisiltä että teknologisilta painotuksiltaan. Sisällöllinen muutos näkyi erityisesti television ohjelmatarjonnassa, kun taas jälkimmäinen muutos viittaa erityisesti kolmeen viestintäteknologiseen läpimurtoon: konsoli- ja tietokonepelien, Internetin sekä matkapuhelinten laaja-alaiseen leviämiseen. Perinteisesti juuri lapset ja nuoret ottavat uuden viestintäteknologian ensimmäisenä käyttöönsä sekä omaksuvat sen osaksi sosiaalista vuorovaikutusta. (Herkman 2001, 60–61.) Tämä edellyttää yleensä kuitenkin sitä, että perheillä on riittävästi varallisuutta ja kiinnostusta hankkia kotiin sellaisia viestintävälineitä, joita nuoret saavat käyttää. Lisäksi kulttuuriset muutokset, kuten yksityisyyden ja individualismin lisääntyminen sekä perheiden tulotason nousu ovat

vaikuttaneet siihen, että nuoret käyttävät viestintävälineitä yhä enemmän itsenäisesti omilla huoneissaan (Livingstone 1998).

Nuorten viestintävälinetodellisuuden muutos näkyy myös siinä, kun verrataan vuosina 1996 ja 1997 kerättyä Nuorisobarometrin haastatteluaineistoa vuoden 2000 Nuorisobarometriin. Haastatelluilta kysyttiin keväällä 1996 ja 1997, mitä tiedotusvälinettä he pitävät mielenkiintoisimpana. Mielenkiintoisimmaksi välineeksi nostettiin tuolloin televisio. Vaikka televisio on säilyttänyt mielenkiintoisimman tiedotusvälineen aseman vielä vuonna 2000 tehdyssä Nuorisobarometrissäkin, on Internetin asema noussut merkittävästi. Vuoden 2000 barometrissa kaikista vastanneista lähes neljännes (23 %) piti Internetiä mielenkiintoisimpana tiedotusvälineenä, kun vielä vuonna 1996 vastaava lukema oli 19 %. Miehet olivat molemmilla kerroilla naisia kiinnostuneempia Internetistä. Lisäksi Internetin asema tiedotusvälineenä korostui erityisesti 15–19 -vuotiaiden nuorten vastauksissa. (Saarela 2000, 27–28.)

Nuoret käyttävät eri viestintävälineitä laajasti ja moniin tarkoituksiin. Viestintävälineiden käyttö on tavallisempaa noin 15-vuotiaiden kuin sitä nuorempien nuorten keskuudessa. Kun vertailtiin 7–15 -vuotiaita, selvisi, että joitain joukkoviestimiä, kuten videoita sekä tietokone- ja konsolipelejä käytettiin kuitenkin sitä enemmän, mitä nuorempi vastaaja oli. (Saanihahti 1999, 14.) Viestintävälineiden käyttö on myös kasautuvaa, eli jotakin välinettä aktiivisesti käyttävät nuoret käyttävät paljon myös muita viestintävälineitä (Luukka ym. 2001, 37). Eräässä tutkimuksessa ilmeni, että sekä pojat että tytöt katsovat enemmän televisiota, jos he myös pelaavat tietokonetta. Erityisesti pojilla yhteys on tämän suuntainen. Toisaalta kuitenkin pojat katsovat vähemmän televisiota, jos he lukevat enemmän kirjoja, tai jos heillä on oma tietokone kotona. (Van den Bulck & Van den Bergh 2000.)

Tietokoneen käyttö

Pojat käyttävät tietokonetta hieman enemmän kuin tytöt (Saanihahti 1999, 67; Luukka ym. 2001, 35). Tietokonetta käyttää 13-vuotiaista nuorista 80 % joko usein tai harvoin. Tietokoneen suhteellisen harvinainen käyttö on sitä yleisempää, mitä vanhemmasta vastaajasta on kyse. Yleisin käyttötaajuus 13–15 -vuotiailla on kerran viikossa tai harvemmin. Pojilla tietokoneen käyttö 4–7 kertaa viikossa on selvästi yleisempää kuin

tytöillä, ja tytöt ilmoittivatkin useammin kuin pojat käyttävänsä tietokonetta suhteellisen harvoin. Kerran viikossa tai harvemmin tietokonetta käyttää tytöistä noin 30 %, mutta pojista vain noin 10 %. (Saanihahti 1999, 76.)

Tietokone- ja konsolipelejen pelaaminen on nuorille tyypillistä keskimäärin kolmena päivänä viikossa (Saanihahti 1999, 15). Poikien keskuudessa tietokoneen pelaaminen on selvästi yleisempää kuin tytöillä. Vaikka Luukan ym. (2001) tutkimuksessa tytöistäkin 87 % ilmoitti pelaavansa tietokonepelejä ainakin silloin tällöin poikien vastaavan luvun ollessa 94 %, oli tyttöjen pelaaminen selvästi poikien pelaamista epäsäännöllisempää. Tytöistä vain 30 prosenttia ilmoitti pelaavansa tietokonetta vähintään kerran viikossa, kun taas pojista 70 prosenttia ilmoitti tekevänsä näin. Lähes päivittäin tietokonetta pelasi 4 prosenttia tytöistä ja 23 prosenttia pojista. (Luukka ym. 2001, 34.)

Internetin käyttö

Saanihahten vuonna 1999 tekemässä tutkimuksessa ilmeni, että Internet-liittymää osaa, saa tai haluaa käyttää kotona vain joka neljäs 7-vuotiaista. 10- ja 13-vuotiaissa Internetin kotikäyttäjiä on noin puolet vastaajista, 15-vuotiaista yli kolme neljännestä. Tutkimuksen mukaan Internetiä käytetään harvoin, keskimäärin noin kerran viikossa. Internetiä käyttää edes joskus 62 % pojista, kun tytöillä sama prosenttiluku on 47. (Saanihahti 1999, 11, 14.) Tilanne on kuitenkin muuttunut kolmessa vuodessa. Vuonna 2000 toteutetussa Nuorisobarometrissä todettiin, että nuorista runsas neljännes käytti Internetiä joko kerran tai useita kertoja päivässä. (Saarela 2000, 28.) Luukan ym. (2001, 86) tutkimusta tehtäessä Internetin käytön määrä oli kasvanut siten, että lähes kaikki vastanneista nuorista ilmoittivat käyttävänsä Internetiä ainakin joskus. Kuitenkin lähes päivittäin Internetiä käytti vain yksi kymmenestä nuoresta, ja neljä, viisi kertaa viikossa sitä käytti 13 prosenttia nuorista (Luukka ym. 2001, 86).

Siitä, miten Internetin käyttö on jakautunut sukupuolittain, on ristiriitaisia tietoja. Vuoden 2000 nuorisobarometrin mukaan poikien osuus päivittäisistä Internetin käyttäjistä oli tyttöjä suurempi (Saarela 2000, 29–30), mutta Luukan ym. tutkimuksessa (2001, 85) Internetin käyttö oli selvästi yleisempää tyttöjen keskuudessa. Miesten ja naisten Internetin käytön määrällä ei ole ilmennyt eroa (Kraut ym. 1998). Tietokoneen ja Internetin käyttämisen on sanottu olevan yhteydessä nuoren ikään, jolloin nuoremmat käyttäisivät niitä vanhempia vähemmän (Saanihahti 1999, 16), mutta myös

päinvastaisi tuloksia on saatu (ks. esim. Saarela 2000, 29). Noin 15-vuotiaiden joukossa on kuitenkin hyvin vähän niitä, jotka eivät käytä Internetiä lainkaan (Saarela 2000, 29). Jo vuonna 1999 Internetiä oli käyttänyt itse 15-vuotiasta vastaajista 86 prosenttia (Saanihahti 1999, 85.)

Sähköpostin ja matkapuhelimen käyttö

Internetin käyttö oli Saanihahten (1999) mukaan selvästi yleisempää nuorten keskuudessa kuin sähköpostin käyttö. Neljäsosa 7–15 -vuotiaista oli käyttänyt joskus sähköpostia. Pojista sähköpostia oli käyttänyt 30 % ja tytöistä noin viidesosa. (Saanihahti 1999, 91.) Sähköpostinkin käyttö on kuitenkin yleistynyt muutamassa vuodessa selvästi. Vuonna 2001 vähintään kerran viikossa sähköpostia käytti 48 % nuorista, vähintään neljä kertaa viikossa 21 % ja joka päivä joka kymmenes nuori. Sähköpostin käytön useudessa tytöt ja pojat eivät juuri eronneet toisistaan, mutta vanhemmassa ikäryhmässä (17–19 -vuotiaat) sähköpostia käytettiin enemmän kuin nuorempien, 13–15 -vuotiaiden keskuudessa. (Luukka ym. 2001, 36.) Sähköpostin käyttö oli Internetin selailun ohella suosituin Internetin käyttötapa (Luukka ym. 2001, 88). Sähköpostin käytön erottaminen Internetin käytöstä voi olla kuitenkin melko hankalaa etenkin nykyisin, kun käytetään paljon kiinteitä liittymiä. Sähköposti saattaa olla koko ajan auki samalla kun Internet-sivuja selaillaan.

Matkapuhelinten liittyminen nuorten elämään on ollut hyvin kokonaisvaltaista ja kaikki elämämpiirit kattavaa. On hyvin vaikeaa löytää sellaista ympäristöä tai tilannetta, josta puhelin nykynuorella jäisi ulkopuolelle. (Kasesniemi & Rautiainen 2001, 28.) Lisäksi matkapuhelimien omistus on Suomessa erittäin suurta. Esimerkiksi Luukan ym. tutkimuksessa (2001, 237) kahdella kolmesta nuoresta oli oma matkapuhelin. Tilastokeskuksen vuonna 2000 tekemässä tutkimuksessa 15–19 -vuotiaista nuorista 77 prosentilla oli matkapuhelin omassa käytössään (Nurmela ym. 2000, 56). Tyttöillä on enemmän omia matkapuhelimia kuin pojilla, ja 17–19 -vuotiailla nuorilla on enemmän matkapuhelimia kuin 13–15 -vuotiailla. Tytöt näyttävät saaneen omasta puhelimesta vastuun nuorempina kuin pojat. (Luukka ym. 2001, 240, 244; Nurmela ym. 2000, 56) Sen sijaan kännykän käyttäjiä oli Saanihahten (1999) tutkimuksen mukaan lähes yhtä paljon sekä tytöissä että pojissa. Tekstiviestejä tytöt lähettelivät aktiivisemmin kuin pojat, kun taas pojat käyttivät matkapuhelimiaan

enemmän puhumiseen kuin tekstiviesteihin. (Luukka ym. 2001, 240, 244; Nurmela ym. 2000, 56).

2.5 Viestintävälineiden käyttötarkoitukset

Tietokone

Tietokoneen käytössä ei nuorten keskuudessa ole tapahtunut viime vuosina suuria muutoksia. Saanilahden tutkimuksessa (1999, 77–80) tietokonetta käytettiin sekä kotona että koulussa yleisimmin kirjoittamiseen, pelaamiseen, Internetin käyttöön ja piirtämiseen. Luukan ym. tutkimuksessa (2001, 76, 78) nuoret käyttivät tietokonetta yleisimmin Internet-yhteyden ottamiseen, kirjoittamiseen ja pelien pelaamiseen. Seuraavaksi yleisimpiä käyttötarkoituksia olivat musiikin kuuntelu, piirtäminen ja suunnittelu sekä tietojen etsiminen CD-Rom-levyiltä. Tietokonetta käytettiin selvästi useammin pelaamiseen ja musiikin kuunteluun sekä jonkin verran useammin myös piirtämiseen ja ohjelmointiin 13–15 -vuotiaiden kuin sitä vanhempien nuorten keskuudessa. (Luukka ym. 2001, 76, 78.)

Pojat käyttävät tietokonetta monipuolisemmin kuin tytöt. Ns. tietoteknisiä käyttötapoja, kuten ohjelmointia, laskemista ja tietokantojen käyttöä pojat harrastavat tyttöjä useammin, samoin kuin tietokoneen käyttöä kuvien editointiin ja musiikin tekoon. Sen sijaan piirtämistä ja suunnittelua tytöt ja pojat harrastivat tietokoneella yhtä usein, ja kirjoittaminen sekä Internetin käyttö oli selvästi yleisempää tyttöjen keskuudessa. (Luukka ym. 2001, 82, 85.) Tyttöjen suosituimmuusjärjestys tietokoneen eri käyttötavoissa oli Internetin käyttö, kirjoittaminen, pelaaminen ja musiikinkuuntelu, kun taas pojilla käyttötavat järjestyivät pelaamiseen, Internetin käyttöön, musiikin kuunteluun ja kirjoittamiseen. (Luukka ym. 2001, 80.) Tytöt siis kirjoittavat ja pojat pelaavat tietokoneella enemmän. Tyttöjen kirjoittamisen suurempi määrä saattaa liittyä myös sähköpostin kirjoittamiseen, johon tytöt käyttivät myös koulussa enemmän aikaa kuin pojat. (Saanilahti 1999, 77–78.)

Siihen, miksi pojat ovat kiinnostuneempia pelien pelaamisesta kuin tytöt, on esitetty kolme mahdollista syytä: Ensinnäkin useat tutkimukset osoittavat, että pojat ja tytöt sosiaalistuvat eri aiheisiin ja erilaisiin harrastuksiin. Toiseksi suuri osa videoiden ja videopelien sisällöistä on suunnattu pojille, ja kolmanneksi joihinkin kognitiivisiin ja käyttäytymiseen liittyviin mediavalintoihin voivat vaikuttaa biologiset tekijät ja

eroavaisuudet. (Kubey & Larson 1990, 117.) Nuorten tietokoneen käyttöä koskeneessa tutkimuksessa tytöt olivat kiinnostuneempia sovelluksista, jotka ovat heille älyllisesti ja emotionaalisesti merkityksellisiä, kun taas pojat olivat kiinnostuneempia toiminnasta, kilpailusta ja silmän ja käden koordinaatiosta (Miura 1982, Kubeyn & Larsonin 1990, 118 mukaan). Pojat kokevat tietokonepelien pelaamisen myös merkiksi maskuliinisuudesta, koska tytöt eivät pidä niiden pelaamisesta. Lisäksi tietokonepelejä harrastavien poikien keskuudessa on kysymys myös asemasta, jonka voi saavuttaa esimerkiksi omistamalla uuden pelin (Furlong 1995, 180).

Internet

Internet on kokonaisuudessaan hyvin moninainen toiminnallisuuksien verkko, jota voi käyttää moneen eri tarkoitukseen. Internetin käytöllä voidaan viitata esimerkiksi Internet-sivujen selaamiseen, keskustelupalstoilla keskusteluun tai sähköpostin lähettämiseen. Myös useimmat lähteet eivät erottele Internetin eri käyttötapoja kovin selvästi, vaan puhuvat Internetin käytöstä yleisellä tasolla. Niinpä seuraavassakin käsiteltävät nuorten Internetin käyttötavat sisältävät monia erilaisia toiminnallisuuksia.

Nuoret ovat omaksuneet Internetin käytön sosiaalisten suhteiden ylläpidossa tärkeäksi välineeksi. Vuoden 2000 Nuorisobarometrissa haastatellut nuoret suhtautuivat tietoverkkojen käyttämiseen suhteiden ylläpitoon positiivisemmin kuin vanhemmat vastaajat. Naiset olivat miehiä innokkaampia käyttämään tietoverkkoja sosiaaliseen yhteydenpitoon. Naisista 42 prosenttia ja miehistä reilu kolmannes (35%) ilmoitti käyttävänsä säännöllisesti tietoverkkoja sosiaaliseen yhteydenpitoon. (Saarela 2000, 35–36.)

Toisaalta Internet on myös nykyisistä viestintäteknologioista tärkein harrastuksiin liittyvän tiedon lähde sekä tytöillä että pojilla. Internetiä käytetään usein myös sivujen selailuun, sähköpostin lähettämiseen ja opiskeluun liittyvien tietojen etsimiseen. Chattailu oli selvästi sähköpostin lähettelyä harvinaisempaa, mutta toisaalta muihin vuorovaikutteisiin toimintoihin, kuten keskusteluryhmiin osallistumiseen tai uutisryhmien seuraamiseen verrattuna se on yleisempää. Nuoren ikä on yhteydessä Internetin käyttöön siten, että mitä vanhemmaksi tullaan, sitä enemmän Internetiä käytetään tiedon etsimiseen. Nuoremmat puolestaan käyttävät Internetiä vanhempia

enemmän vuorovaikutteisiin toimintoihin, kuten chattailuun ja pelaamiseen. (Luukka ym. 2001, 40, 88, 90). Käyttötavat eivät myöskään ole muuttuneet muutamassa vuodessa oleellisesti. Saanilahden vuonna 1999 toteuttaman tutkimuksen mukaan yleisimmät Internetin käyttötavat 7–15 -vuotiailla nuorilla olivat sivujen selaus, keskusteluryhmät, tietojen etsintä, sähköposti, tiedostojen imurointi ja pelaaminen. Internetissä surffailua harrasti 80 % vastaajista, ja keskusteluryhmissä keskustelua 30% vastaajista. Internetiä tiedon etsintään ja sähköpostiin käytti noin neljäsosa vastaajista, ja tiedostojen imurointiin ja pelaamiseen hiukan yli viidesosa nuorista. Tytöille Internet oli selvästi enemmän viestimisväline kuin pojille, ikäänkuin puhelimen ja kirjeiden kirjoittamisen vaihtoehto tai täydentäjä. Pojilla Internetin käyttö painottui pelaamiseen. (Saanihahti 1999, 87–88.)

Vaikka Internetiä käytetään paljon myös viihdyttäviin tarkoituksiin, on Internet kuitenkin paljon sosiaalisempi viestintäväline kuin esimerkiksi televisio ainakin nykyisessä muodossaan. Sen käyttötarkoitukset ovatkin usein lähempänä puhelimen kuin television käyttötarkoituksia. Erityisesti kotona tapahtuvaan Internetin käyttöön juuri interpersonaalinen viestintä kodin ulkopuolelle on tärkeä motiivi. (Kraut ym. 1998.)

Matkapuhelin

Siinä missä television, radion, videon sekä kaapeli- ja satelliittiviestinnän käytöstä on tehty paljon tutkimuksia, on perinteisen lankapuhelimen käytön tutkiminen jäänyt hyvin vähälle huomiolle (Moyal 1992). Sellaista tutkimusta, jossa käsiteltäisiin nuorten lankapuhelinten käyttöä, on erittäin vähän, ja nuoriin ja matkapuhelimiin liittyvä tutkimusperinnekin on vasta aluillaan. (Ling 2000, 103–104.) Matkapuhelimien valtava yleistymisen on kuitenkin johtanut siihen, että uusia tutkimuksia erityisesti suomalaisten nuorten matkapuhelimen käytöstä on ilmestynyt viime aikoina paljon (ks. esim. Oksman & Rautiainen 2001b; Luukka ym. 2001; Kasesniemi & Rautiainen 2001; Saanihahti 1999).

Lankapuhelinta koskevissa tutkimuksissa on todettu, että puhelimen käytössä voidaan erottaa välineellinen ja välineelle luonteenomainen (intrinsic) käyttö. Ensimmäisellä tarkoitetaan puhelimen käyttöä jonkin asian hoitamiseen, ja jälkimmäisellä käyttötavalla läheistä keskustelua sukulaisten ja ystävien kanssa (Moyal 1992). Myös

matkapuhelimen käyttö voidaan karkeasti luokitella näihin samoihin ryhmiin, sillä Oksmanin ja Rautiaisen (2001b, 76) mukaan nuoret käyttävät matkapuhelinta ensisijaisesti sosiaalisten suhteiden ylläpitoon sekä arjen organisointiin.

Sosiaalisten suhteiden hoito nousee nuorilla aikuisiin verrattuna selvästi keskeisemmäksi matkapuhelimen käyttötarkoitukseksi (Weilenmann & Larsson 2000). Puhelin ja kännykkä ovat nuorilla selvästi tärkeimmät viestintävälineet pidettäessä yhteyttä muihin ihmisiin (Luukka ym. 2001, 43). Osalla nuorista on myös pelkästään matkapuhelimen välityksellä toimivia ihmissuhteita, jotka koostuvat yleensä ajan myötä etäisemmiksi jääneistä ystäväistä. Matkapuhelimella soittamiseen on pienempi kynnyks kuin lankapuhelimella soittamiseen, mikä johtuu kännykän liikkuvuudesta; sillä voidaan soittaa samalla, kun ollaan matkalla johonkin, odotellaan jotakuta, tai tehdään samalla jotakin muuta. Tämä puolestaan edesauttaa sitä, että puhelu voidaan käydä kepeämmin perustein ilman varsinaista asiaa. Kännykkäpuhelin odotetaan olevan lyhyt ja pinnallinenkin, ja se on helppo lopettaa, koska se on soitettukin ikäänkuin joidenkin tärkeämpien asioiden välissä. (Mäenpää 2000, 134.) Matkapuhelin ei ole myöskään nuorilla niin yksityinen kuin aikuisten käytössä, vaan puhelimia käytetään paljon sosiaalisissa tilanteissa ja niissä olevia tekstiviestejä ja niihin tulevia puheluita jaetaan kavereiden kesken. (Weilenmann & Larsson 2000.) Norjalaisten nuorten matkapuhelimen käyttötarkoituksia käsitelleessä tutkimuksessa (Ling 2000) nuorten kännykän käytölle nähtiin olevan viisi motiivia: tavoitettavuus, itsenäistyminen, turvallisuus, pienten asioiden järjestely ja identifikaation väline.

Tavoitettavuus on tärkeä tekijä erityisesti suhteessa kavereihin ja omaan sosiaaliseen verkostoon (Ling 2000). Matkapuhelinten käyttökulttuuri mahdollistaakin ”samatahtisen maailman”, jossa elämää eletään eri paikoissa mutta samaan aikaan. Oma arkea jaetaan lähimpien ihmisten kanssa reaaliaikaisesti, jolloin kysymys on jaetusta tunteesta yhdessä eletystä elämästä. Kännykkä poikkeaa tässä suhteessa muista digitaaliyhteiskunnan välineistä, kuten sähköpostista, joka ei vaadi viestintään osapuolilta samanaikaista läsnäoloa. (Mäenpää 2000, 135–136.)

Matkapuhelimen mahdollistama itsenäisyys on nuorilla ensimmäinen askel kohti omaa itsenäisyyttä, jolloin nuori voi olla tavoitettavissa silloin ja siellä, missä itse haluaa. Matkapuhelin myös lisää nuoren itsenäisyyttä vanhemmistaan. Erityisesti silloin itsenäisyys korostuu, kun nuori maksaa itse omat puhelinlaskunsa. Lisäksi

tutkimuksen mukaan erityisesti pojat korostivat itsenäisyyttään ostamalla itse matkapuhelimensa, kun taas tytöistä näin teki vain noin puolet. (Ling 2000.)

Perheen näkökulmasta nuorelle hankittu matkapuhelin on turvalinja nuoren ja vanhempien välillä. Vaikka viestintä matkapuhelimen välityksellä ei ole kovin suurta, on siinä keskeistä mahdollisuus yhteydenpitoon. Vanhemmat kokevat turvallisuuden takaamisen keskeisimpänä matkapuhelimen hankintamotiivina nuorelle. Kännykän nähdään olevan pieni satsaus nuoren turvallisuuteen nähden (Oksman & Rautiainen 2001a). Toisaalta kännykkää käytetään viestintävälineenä työn ja kodin välillä, erityisesti iltapäivisin, kun nuori on yksin kotona (Oksman & Rautiainen 2001b, 76–79). Myös uudet perhetilanteet, kuten avioerot, uusperheet ja yksinhuoltajuus ovat tuoneet uusia vaatimuksia perheen arjen organisoinnille (Oksman & Rautiainen 2001a).

Turvallisuus ja pienten asioiden järjestely, kuten ilmoitussoitot vanhemmille, ovat nuorillakin tärkeitä matkapuhelimen käyttöä määrittäviä motiiveja (Ling 2000). Matkapuhelimella organisoidaan perheen arkea ja käytännön asioita (Kasesniemi & Rautiainen 2001, 224). Nuoret itse saattavat kuitenkin pitää perheviestintää tärkeämpinä matkapuhelimen käytön motiiveina parisuhde- tai ystävyysviestintää. Nuorten kännykkäkulttuuria käsitelleessä tutkimuksessa (Kasesniemi & Rautiainen 2001) ilmeni, että nuoret kertovat tutkijoille mieluummin siitä, miten he käyttävät matkapuhelinta ystävien kuin vanhempien kanssa. Perheviestinnästä puhuminen on usein nuorten mielestä tylsää, eikä vanhempien tarkistussoittoja tai tekstiviestejä edes ajatella oikeaksi matkapuhelinviestinnäksi. Ne ovat nuorille vain osoitus vanhempien kontrollista ja perheen valtasuhteista. (Kasesniemi & Rautiainen 2001, 224.)

Suomalaisia nuoria tutkittaessa matkapuhelimen yleisimmiksi käyttötarkoituksiksi on todettu ilmoitussoitot vanhemmille, tapaamisten sopiminen kavereiden kanssa ja puhelut kavereiden kanssa. Hyvin pieni osa nuorista käyttää kännykkää kotitehtävistä keskustelemiseen, asioiden organisointiin (kuten linja-autoaikataulujen selvittämiseen) sekä palvelunumeroihin ja keskustelulinjoille soittamiseen. (Saanihahti 1999, 101.)

Matkapuhelimen käyttö muuttuu iän ja aikakauden mukaan. Lapset viestivät eniten perheidensä kanssa, mutta jo esimurrosiässä olevien, 11–12 -vuotiaiden matkaviestintä kääntyy kuitenkin selvästi pois perheestä ja kohti ystäväpiiriä (Kasesniemi & Rautiainen 2001, 63–64). Esimerkiksi tekstiviestejä suurin osa nuorista käyttää

kavereiden kanssa viestimiseen ja tapaamisten sopimiseen (Luukka ym. 2001, 238). Matkapuhelimen käyttöfunktiot näyttävät myös muuttuneen muutamassa vuodessa. Nuorten kännykän pääasiallinen käyttöfunktio alle 15-vuotiaiden keskuudessa oli Saanilahden (1999, 100) tutkimuksessa yhteydenpito perheeseen, kun taas Luukan ym. (2001, 246) tutkimuksessa matkapuhelimen tärkeimmät funktiot olivat kavereiden kanssa tapaamisten sopiminen ja kavereiden kanssa juttelu. Erityisesti 13–15 -vuotiaat käyttivät kännykkää tai puhelinta kavereiden kanssa viestimiseen useammin kuin tätä vanhemmat nuoret. Vanhemmille soittamista piti tärkeimpänä funktiona vain 19 prosenttia vastanneista (Luukka ym. 2001, 238, 246). Tämä saattaa johtua osaksi siitä, että matkapuhelimet ovat yleistyneet muutamassa vuodessa nimenomaan nuorten, alle 15-vuotiaiden keskuudessa runsaasti. Nykyisin nuoret voivat käyttää matkapuhelimia entistä paremmin ystävien kanssa viestimiseen, kun aikaisemmin matkapuhelin oli lähinnä turvalinja aikuisne ja nuoren välillä. Lisäksi matkapuhelinta käytetään nuorten keskuudessa paljon myös puhelinmuistiona, kellona ja kalenterina (Nurmela ym. 2000, 16).

Nuoret käyttävät matkapuhelimiaan suuressa määrin myös tekstiviestien lähettämiseen (ks. esim. Nurmela ym. 2000, 14). Nuoret suosivat tekstiviestien lähettelyä erityisesti silloin, kun on kyse lyhyestä, ytimekkästä asiasta tai postikorttimaisesta tervehdyksestä. Tekstiviestikulttuuriin liittyviä yhteydenpidon muotoja ovat erilaiset ”tyhmät” jutut ja vitsit sekä kierto- ja ketjuviestit. Nuoret arvostavat myös tekstiviestien edullisuutta, koska he osaavat matkapuhelimen omistajina seurata tarkkaan puhelinlaskunsa suuruutta ja näkevät vaivaa selvittääkseen, mikä operaattori tarjoaa halvimmat yhteydet. Laskuista hieman alle puolet muodostuukin nuorilla usein juuri tekstiviesteistä. Myös kynnys yhteydenpitoon on alhaisempi tekstiviesteillä kuin soittaen. Tekstiviestejä lähetetään erilaisissa tilanteissa, joita usein leimaa liikkeellä tai ulkona olo: bussissa, kahviloissa kaveria odotellessa tai vaikkapa kävellessä. Sanomien sisältö painottuu enemmän viihteeseen ja seurusteluun kuin tiedon välitykseen. Erityisesti tytöt korostavat tekstiviestien tunnetasoa ja käyttävätkin viesteissään enemmän erikoismerkkejä, kuten hymiöitä, ja kuvaviestejä kuin pojat. Koska tekstiviesti tavoittaa nuoret paremmin kuin esimerkiksi sähköposti, sen käyttöä myös suositaan sähköpostin kustannuksella. (Kopomaa 2000, 57–58, 60, 74.)

Matkapuhelimen viestinnällisen käytön lisäksi nuoret käyttävät sitä identifiointia ja statuksen symbolina, jolloin sen omistuksella osoitetaan muodikkautta, tai päinvastoin: jos matkapuhelinta ei edes haluttu omistaa, ilmentetään sillä matkapuhelimen vastustusta. Tällainen vastustus saattaa ilmetä myös yhteisöllisyytenä omaa perhettä kohtaan, jolloin matkapuhelimen käytöstä kieltäydytään yhteisesti koko perheen kanssa. (Ling 2000.) Tällaista matkapuhelimen ideologista vastustusta ei kuitenkaan suomalaisilla nuorilla juurikaan ilmene (Oksman & Rautiainen 2001b, 72–76).

Viestintäteknologiakulttuuri, jossa nuoret elävät, toimii sekä kaveriporukan yhdistäjänä että eron tekijänä omanikäisten ja vanhempien tai toisten nuorten välillä. Tämä näkyy muun muassa siinä, mitä televisio-ohjelmia ja elokuvia nuoret kussakin ryhmässä seuraavat tai millä Internet-sivuilla vierailaan. Viestintävälineistä saatuja kokemuksia käytetään myös henkilökohtaisen arvostuksen saamiseksi ystäväpiirissä. Matkapuhelimet ja Internetin käyttö ovat kuitenkin niin olennainen osa nuorten arkipäivää, että niiden asemaa viestintävälineenä ei välttämättä edes tiedosteta. Lisäksi matkapuhelimiin ja tietoverkkoihin sekä tietokone- ja konsolipeleihin liittyy myös voimakas attraktiivinen ulottuvuus, jonka vuoksi laitteita vertaillaan, niillä leikitään ja pelataan, ja tekstiviesteihin ja soittoääniin kehitetään omia koodeja, joita muut eivät ymmärrä. Keskeistä on muodostaa oma kulttuuri, joka eroaa muiden, esimerkiksi vanhempien kulttuurista. (Herkman 2001, 67–69.)

2.6 Viestintävälineiden käytön rajoittaminen

Lasten ja nuorten viestintävälineiden käytön tutkimusta on tehty varsinkin aikaisemmin pääasiassa television käyttöön liittyen (Van den Bulck & Van den Bergh 2000). Television ja lasten tarkasteluun on liittynyt vahvasti huoli siitä, että nuoret saavat television väkivalta- ja viihdetarjonnasta huonoja vaikutteita. Myöhemmin samankaltaisia uhkakuvia on maalailtu myös Internetin käyttöön liittyen (ks. esim. Watt & White 1999). Koska tietoverkkoihin pääsy on jätetty hyvin pitkälti käyttäjien vastuulle, on myös nuorten Internetin käyttö ilman valvontaa noussut keskeiseksi huolenaiheeksi. Vanhempien vastuu siitä, että he tietävät, millaista materiaalia heidän lapsensa selailevat Internetissä, nähdään hyvin tärkeäksi. (Watt & White 1999, 11.) Tutkimuksen vähyyden vuoksi ei kuitenkaan ole tarkkaa selvyttä siitä, miten

vanhempien mielipiteet ja ohjaus viestintävälineiden käytössä vaikuttavat nuorten viestintävälineiden käyttöön (Van den Bulck & Van den Bergh 2000, 331).

Vanhempien vaikutus lastensa mediankäyttöön on suurinta varhaismurrosiässä, ennen 12–13 -ikävuotta, koska sen jälkeen ystävillä alkaa olla vaikutusta siihen, mitä viestintävälinettä käytetään (ks. esim. Rosengren & Windahl 1989, 59). Nuorten viestintävälineiden käytön kontrolli voisi kuitenkin olla enneminkin ohjaavaa kuin käyttöä rajoittavaa. Jotta lapsista oikeasti tulisi aktiivisia tietoyhteiskunnan toimijoita, heidän tulisi oppia eri välineisiin liittyvää viestintälukutaitoa ja medialogiikkaa. Viestintävälineiden käyttäminen yhdessä vanhempien ja lasten kesken sekä niihin liittyvistä asioista keskustelu ovatkin varmasti parhaimpia kontrollin muotoja. Vaikka vanhemmat keskustelevat lastensa kanssa viestintävälineiden käytöstä ilman, että niiden käyttö vähenee lasten keskuudessa, ei se tarkoita sitä, että vanhempien kontrolli olisi jotenkin epäonnistunutta (Van den Bulck & Van den Bergh 2000, 330). Useimmiten vanhempien ohjaus esimerkiksi television käytössä on tiedostamatonta, jolloin vanhemmat katsovat nuorten kanssa ohjelmia ja keskustelevat niistä sen enempää sisältöjä arvottamatta. Tällä tavalla nuorten kiinnostus tiettyjä viestintävälineitä kohtaan voi jopa kasvaa tilanteeseen liittyvän vuorovaikutuksen ja yhdessäolon vuoksi. (Van den Bulck & Van den Bergh 2000, 330.) Vanhempien kontrolli lastensa viestintävälineiden ja joukkoviestinten käytössä voisikin olla ennemminkin keskustelua niiden sisällöistä ja toimintaperiaatteista, joiden avulla lapset ja nuoret voisivat ymmärtää viestintävälineiden ja joukkoviestinten taustalla vaikuttavia tekijöitä. Vuorovaikutuksella ja keskustelevalle ohjauksella voi olla vaikutusta sekä nuorten ja vanhempien välisiin suhteisiin että siihen, miten nuoret suhtautuvat eri viestintävälineisiin (ks. esim. Messaris 1986, 519).

Vanhemmat kuitenkin eroavat toisistaan siinä, miten paljon he valvovat nuorten viestintävälineiden käyttöä. Esimerkiksi isien ja äitien kontrolli suhteessa nuorten viestintävälineiden käyttöön ei ole samanlaista (Van den Bulck & Van den Bergh 2000). Äidit mm. kontrolloivat yleensä enemmän kuin isät, paitsi tietokoneiden käyttöä (Pasquier, Buzzzi, d'Haenens & Sjöberg 1998). Lisäksi lapsen sukupuoli vaikuttaa vanhempien ohjaukseen ja kontrolliin. Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että vanhemmat käyttäytyvät eri tavalla suhteessa poikiinsa ja tyttäriinsä, ja vaikka vanhemmat käyttäytyisivätkin samalla tavalla lapseensa sukupuolesta riippumatta, pojat ja tytöt reagoivat ohjaukseen eri tavalla. Kun vanhemmat rajoittavat jonkin

viestintäväliseen käyttöä, se usein myös vähentää sen käyttöä tytöillä. Poikiin ei vanhempien ohjaus vaikuta niin selvästi. Myöskään tytöillä muun tyyppinen ohjaus kuin rajoittavat toimenpiteet eivät vähennä viestintävälneiden käyttöä. (Van den Bulck & Van den Bergh 2000.)

Selvä muutos jonkin viestintäväliseen käytössä vanhempien antamien rajoitusten vuoksi saattaa johtaa kuitenkin jonkin toisen viestintäväliseen suurempaan käyttöön. Kun esimerkiksi nuorten television käyttöä rajoitetaan, saattaa heidän tietokonepelien pelaamisensa lisääntyä. Tämä tukee medioiden korvaavuus –hypoteesia (Lin 1993), jonka mukaan jonkin viestintäväliseen käytön rajoittaminen lisää samankaltaisia tarpeita tyydyttävien viestintävälneiden käyttöä. Runsas television katselu on yhteydessä runsaaseen tietokonepelien pelaamiseen samoin kuin kirjojen ja sarjakuvien runsas lukeminen liittyvät toisiinsa. Jos nuori joutuu jonkin ulkoisen pakotteen vuoksi vähentämään jonkin viestintäväliseen käyttöä, lisääntyy samankaltaisia tarpeita tyydyttävän, toisen viestintäväliseen käyttö. (Van den Bulck & Van den Bergh 2000, 336.)

Vaikka nuoret saattavat käyttää viestintävälisiä vanhempiensa kanssa oleiluun, on heillä myös keinonsa välttää sitä ja vanhempien kontrollia. Eräässä tutkimuksessa nuoret vahvistivat omaa kontrolliaan viestintäteknologian käytölle sillä, että he oleskelivat kavereidensa kanssa kunkin kodissa sen mukaan, missä mitään kontrolloitiin. Omassa ja kavereiden kodeissa vierailu lisäsi myös nuorten henkilökohtaista tilaa ja vapautta sekä vähensi konflikteja, jotka liittyivät teknologian käyttöön sisarusten kanssa. (Furlong 1995, 177–179.) Tällainen taiteilu eri kotien välillä kuvastaa hyvin sitä akrobatiaa, jolla nuoret oppivat välttämään heille asetettuja rajoituksia sekä vaihtamaan myös viestintävälinettä ja yhteyksiä tarpeidensa mukaan.

Aikaisemmissa tutkimuksissa (ks. esim. Pasquier ym. 1998) on todettu, että televisio ja puhelin ovat vanhempien kannalta ongelmallisimpia viestintävälisiä, koska television käytön määrää ja sisältöä ja puhelimen käytön kustannuksia on vaikea kontrolloida. Puhelinten osalta tilanne on kuitenkin ainakin Suomessa erilainen, koska matkapuhelimen käyttöä on helppo kontrolloida esimerkiksi eriteltyjen puhelinlaskujen avulla. Vanhempien matkapuhelimen käytölle asettamat rajat saattavat vaihdella paljonkin, mikä vaikuttaa myös matkapuhelimen käyttöön. Jos rajat ovat hyvin tiukasti säädeltyjä, puhelimella soitetaan vain lyhyitä ilmoituspuheluita.

Sen sijaan, jos käyttö on jätetty nuoren omaan harkintaan, tämä myös usein itse osallistuu laskujen maksamiseen. (Saanihahti 1999, 100.)

Tietokoneiden käyttö on perheissä usein vähemmän rajoitettua, koska sen käyttämiseen liitetään positiivisempia mielikuvia ja tietokoneen käyttötaidot nähdään lasten kannalta hyödyllisinä tulevaisuutta ajatellen. (Pasquier ym. 1998.) Vanhemmat voivatkin yrittää vaikuttaa nuorten tietokoneiden käyttöön myös positiivisella, kannustavalla tavalla, jotta nuoret käyttäisivät sitä enemmän ja myös muihin tarkoituksiin kuin pelkästään pelien pelaamiseen. Toisaalta vanhemmat voivat kokea pelaamisen turhana ajanvietteenä, jolloin he pyrkivät usein rajoittamaan myös tietokoneiden käyttöä. Vaikuttaminen joko positiivisella tai negatiivisella tavalla on kuitenkin usein sitä hankalampaa, mitä vanhemmaksi nuori varttuu, ja etenkin silloin, jos vanhemmat eivät itse osaa käyttää tietokoneita. Näin nuori saavuttaa itsenäisyyttä vanhemmistaan tietokonetta käyttämällä. (Murdock, Hartmann & Gray 1992, 158.)

Nuorten television katselua ja sen rajoittamista sekä niihin vaikuttavia tekijöitä on tutkittu suomalaisessa kontekstissa. Suoninen (1993) tutki television käyttöä suomalaisissa lapsiperheissä, ja tuli siihen tulokseen, että perheen suhtautuminen lasten television katseluun voidaan erotella joko tiedostamattomaksi, rajoittavaksi ja sallivaksi suhtautumiseksi. Tiedostamattomassa televisiosuhteessa televisio koetaan osaksi perheen arkielämää sitä sen enempää kritisoimatta tai ohjelmia kyseenalaistamatta. Televisiolla on perheessä runsaasti sosiaalisia käytäntöjä eikä lasten katseluaikaa rajoiteta. Tällaiset lapset kuuluivat joko työntekijäperheisiin tai alempien toimihenkilöiden perheisiin. Rajoittavassa televisiosuhteessa lasten television katselu on tiukasti rajattua ja säännösteltyä. Lapset katsovat mahdollisimman vähän televisiota ja yleensä vanhempien kanssa. Rajoittava televisiosuhde on yleinen sosiaalityöntekijä-äitien perheissä. Sallivassa televisiosuhteessa television katselun rajoitukset ja normit kyllä tunnetaan, mutta niitä ei noudateta niin tiukasti kuin rajoittavassa televisiosuhteessa. Lapset katselevat televisiota myös yksin ja katselurajoituksista joustetaan tapauskohtaisesti. (Suoninen 1993, 79.)

Nuorten viestintäteknologian käyttöä on tutkittu paljon erityisesti siitä näkökulmasta, kuinka usein ja mihin tarkoituksiin viestintäteknologiaa käytetään. Suomalaiset nuoret ovat nykyisin aktiivisia viestintäteknologian käyttäjiä, jotka saattavat olla siinä jopa taitavampia kuin perheen muut jäsenet. Nuoret myös käyttävät viestintäteknologiaa

kotona usein enemmän kuin muu perhe. Sekä tytöt että pojat käyttävät paljon tietokoneita, mutta pojat suosivat erityisesti tietokonepelejä ja tytöt sosiaalisia toimintoja, kuten sähköpostin lähettämistä ja keskustelukanavilla chattailua. Sukupuolierot korostuvat eri viestintävälineistä eniten juuri tietokoneiden käytön kohdalla, mutta tarkkaa syytä siihen ei tiedetä. Nuorten viestintäteknologian käytöstä ei ole kuitenkaan tehty juurikaan tutkimusta siltä kannalta, miten nuoret ovat viestintäteknologian käytön kokeneet. Lisäksi viestintäteknologian yhteisöllinen käyttö erityisesti perheen näkökulmasta on jäänyt hyvin vähäiseen rooliin. Voisikin ajatella, että nuorten kokemuksilla ja ajatuksilla nykyisen viestintäteknologian käytöstä voisi olla merkitystä siihen, millaista teknologiaa perheissä tulevaisuudessa otetaan käyttöön; toimivathan nuoret usein tälläkin hetkellä promoottoreina uuden viestintäteknologian kotoistamisessa. Merkitystä nuorten kiinnostukseen ja aktiivisuuteen voisi kuvitella olevan myös sillä, miten nuorten viestintäteknologian käyttöön perheessä suhtaudutaan. Näitä teemoja käsitellään lisää seuraavissa luvuissa.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset on muodostettu Perheportaali-projektiin toteutetun Mitä hyötyä tieto- ja viestintäteknikasta on perheille - haastattelututkimuksen aineistoon pohjautuen. Itse en työskennellyt vielä tuolloin projektissa, enkä näin ollen ole osallistunut tutkimuslomakkeen laatimiseen enkä tutkimusaineiston keräämiseen. Työn tarkoituksena on selvittää nuorten viestintävälineiden käyttöä, käyttökokemuksia sekä käyttörajoituksia. Lisäksi tutkimuskysymyksillä etsitään yhteyksiä nuorten viestintävälineiden käyttökokemusten ja tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan osoitetun kiinnostuksen välille.

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tarkastellaan nuorten kokeneisuutta tietokoneen käytössä sen ajallisen ja määrällisen käytön kautta. Se, milloin nuori on aloittanut tietokoneen käytön, kuinka paljon hän käyttää tietokonetta vapaa-ajallaan sekä kuinka moneen eri käyttötarkoitukseen hän käyttää tietokonetta, ovat tekijöitä, joilla kokeneisuutta tietokoneiden käyttämisessä mitataan. Lisäksi pyritään selvittämään, onko sukupuolten välillä eroa tietokoneen käytön kokeneisuudessa. Ensimmäinen tutkimuskysymys on:

1. Kuinka kokeneita nuoret ovat tietokoneiden käyttäjinä ja eroavatko sukupuolet tässä suhteessa toisistaan?

Toisessa tutkimuskysymyksessä tarkastellaan nuorten kokemuksia matkapuhelimen ja Internetin käytöstä. Yhteydenpidollisten kokemusten lisäksi kysymyksessä haetaan vastausta matkapuhelimen, tietokoneiden ja Internetin käytöstä saatuihin hyötyihin ja haittoihin. Myös kokemusten kohdalla tarkastellaan sitä, eroavatko tyttöjen ja poikien kokemukset matkapuhelimen ja Internetin käytöstä toisistaan. Toinen tutkimuskysymys on seuraavanlainen:

2. Millaisia kokemuksia nuorilla on matkapuhelinten, tietokoneiden ja Internetin käytöstä ja onko sukupuolten välillä eroa kokemuksissa?

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä haetaan vastausta siihen, miten nuorten kokeneisuus tietokoneiden käyttäjänä ja kokemukset nykyisistä viestintävälineistä (tietokone, matkapuhelin ja Internet) ovat yhteydessä heidän kiinnostukseensa tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan. Kysymyksessä yritetään selvittää, ohjaako nykyisten viestintävälineiden käyttö nuorten kiinnostusta tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan kielteisesti vai myönteisesti. Kolmas tutkimuskysymys on:

3. Miten nuorten kokeneisuus ja kokemukset tietokoneiden, matkapuhelinten ja Internetin käytöstä ovat yhteydessä heidän kiinnostukseensa tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan?

Neljännessä tutkimuskysymyksessä tarkastellaan nuorten perhetaustan yhteyttä heidän kiinnostukseensa tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan. Sitä tutkitaan materialististen tekijöiden sekä vanhempien harjoittaman viestintävälineiden käytön rajoittamisen näkökulmista. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, onko perheen matkapuhelinten ja tietokoneiden hankinta- ja käyttökustannuksilla yhteyttä siihen, kuinka kiinnostunut nuori on perheen yhteiseen käyttöön suunnitellusta tulevaisuuden viestintäteknologiasta. Lisäksi halutaan selvittää, miten vanhempien harjoittama valvonta nuorten matkapuhelinten sekä tietokoneiden käytössä on yhteydessä siihen, kuinka kiinnostunut nuori on tulevaisuuden laitteistosta. Neljäs tutkimuskysymys on:

4. Miten perhetausta on yhteydessä nuoren kiinnostukseen tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan?

Tutkittaessa nuorten kiinnostusta tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan, joka liittyy läheisesti perheeseen ja perheen yhteydenpitoon, täytyy ottaa huomioon se elämänvaihe, missä murrosikäiset nuoret elävät. Heidän kiinnostuksensa ja yhteydenpitonsa ei välttämättä suuntaudu enää niin kiinteästi omiin perheenjäseniin, vaan ennemminkin kavereihin ja ystäväpiiriin perheen ulkopuolelle. Tätä verkostoa sivutaan hiukan yhteydenpitoon liittyvissä kysymyksissä, joissa tarkastellaan, millaisia kokemuksia ja hyötyjä ja haittoja nuoret ovat saaneet matkapuhelimen sekä tietokoneen ja Internetin käytöstä. Saattaa kuitenkin olla, että nuorten kiinnostus perhekeskeistä viestintäteknologiaa kohtaan ei ole yhtä suurta kuin mitä kiinnostus

ylipäättään tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan voisi olla, jolloin myös kokemuksilla, kokeneisuudella ja rajoituksilla voisi olla suurempi yhteys nuorten kiinnostukseen. Onkin tärkeää huomioida se näkökulma, josta tulevaisuuden viestintäteknologiasta tässä tutkimuksessa puhutaan: se on suunniteltu perheen tarpeisiin, perheenjäsenten ja sukulaisten yhteydenpidon lisäämiseen ja arjen organisointiin.

3.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmän valintaan vaikuttavat tutkijan omat tiedon- ja ihmiskäsitykset, se, minkä menetelmän tutkija näkee tutkimusongelman ja -kysymysten kannalta tuottoisimmaksi aineistonkeruutavaksi, sekä tutkijan käytössä olevat resurssit. Niiden pohjalta voidaan valita yksi tai useampi aineistonkeruutapa. Tässä tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmänä on käytetty puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastattelulomakkeen strukturoitu muoto mahdollisti laajemman otannan kuin mikä esimerkiksi syvähaastatteluilla olisi ollut mahdollista saavuttaa. Lisäksi haastattelumenetelmän erityispiirteet, joita käsitellään seuraavassa, nähtiin tutkimuksen onnistumisen kannalta tärkeiksi.

Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 34) mukaan haastattelu korostaa menetelmänä sitä, että tutkittava nähdään tutkimuksessa aktiivisena, merkityksiä tuottavana subjektina. Haastattelutilanteessa pyritään siihen, että tutkittava voi tuoda itseään koskevia asioita esiin mahdollisimman vapaasti. Siinä ollaan suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, mikä mahdollistaa sen, että tiedonhankintaa voidaan suunnata ja haastateltavan motiiveja selvittää vielä itse tilanteessa. Haastattelussa myös nonverbaaliset vihjeet auttavat ymmärtämään saatuja vastauksia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34–35.)

Haastattelu on myös hyödyllinen tutkimusmenetelmä silloin, kun halutaan tutkia vähän kartoitettua, tuntematonta aluetta. Haastattelun mahdollistama tutkittavan omasanainen kertominen edesauttaa tutkimuskohteen selkiytymistä, kun tutkijan on vaikea etukäteen tietää vastausten suuntia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35.) Vaikka suomalaisten nuorten viestintävälineiden käytöstä alkaa olla saatavilla jo melko paljon tietoa (Luukka ym. 2001, Kasesniemi & Rautiainen 2001, Nurmela ym. 2000, Saanilahti

1999), ei heidän kiinnostustaan tulevaisuuden viestintävälineitä kohtaan etenkin perhettä yhdistävän vuorovaikutuksen näkökulmasta ole aikaisemmin tutkittu. Myös nykyisten viestintävälineiden käytöstä saatujen kokemusten ja kokeneisuuden liittäminen tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan osoitettuun kiinnostukseen on näkökulmana uusi. Sen vuoksi haastattelu sopi menetelmäksi myös tähän tutkimukseen.

Lapset ja nuoret on tutkimuksissa ja erityisesti haastattelututkimuksissa nähty hyvin usein erityisryhmänä, joita ei voi tutkia kuten aikuisia. Heidän on ajateltu olevan nuoruutensa ja siihen liittyvän kehittymättömyytensä takia kypsyttömiä tuottamaan luotettavaa tietoa tutkimuksellisiin tarkoituksiin. Perinteisesti lapsia ja nuoria koskevaa tietoa haluttaessa kysymykset on esitetty heidän vanhemmilleen, hoitajilleen tai opettajilleen. (Ritala-Koskinen 2001, 145, 147.) Kuitenkin jos halutaan tietoa nimenomaan lasten ja nuorten omista arvostuksista, mielipiteistä ja kiinnostuksen kohteista, on heidän henkilökohtainen haastattelunsa mielekäs tapa lähestyä aihetta. Lasten ja nuorten laadullisen haastattelun käyttökelpoisuus tiedonkeruumenetelmänä riippuu kuitenkin erityisesti tutkijan kyvystä saavuttaa lasten ja nuorten luottamus ja antautua vuorovaikutukseen heidän kanssaan (Kortelainen & Hentinen 1995).

Lisäksi kun tutkitaan perhettä koskevia asioita, on tärkeää ottaa huomioon myös lasten ja nuorten näkökulma. Perhe ei ole nuorille, kuten muillekaan ihmisille, pysyvästi jotain. Elämänkulun eri vaiheissa ideoita perheestä ilmaistaan eri tavoin, ja perhe voi tällöin pitää sisällään hyvin erilaisia ihmisiä ja ihmisten yhteenliittymiä. (Ritala-Koskinen 2001, 163.) Perhe myös tarkoittaa nuorelle eri asiaa kuin vanhemmalle, vaikka olisi kyse samankin perheen jäsenistä (Alanen 1992, 95). Usein, kun tutkitaan perheeseen liittyvää käyttäytymistä, nuorten ja vanhempien tulkinnat ovatkin hyvin erilaisia. Esimerkiksi nuorten viestintävälineiden käytön määrissä on havaittu suuria eroja riippuen siitä, kenelle kysymys on esitetty. Lasten ja nuorten antamat vastaukset ovatkin usein luotettavampia, koska vanhemmat pyrkivät olemaan hyviä vanhempia ja antamaan sosiaalisesti korrekteja vastauksia. (Desmond, Singer, Singer, Calam & Collimore 1985.)

Lasten haastattelusta ei kuitenkaan ehkä pitäisi puhua vain yhtenä menetelmänä, sillä haastateltavien ikä saattaa vaihdella neljän ja kahdeksantoista ikävuoden välillä (Hirsjärvi & Hurme 2000, 132). Tässä tutkimuksessa haastateltavat olivat

esimurrosiässä tai murrosiässä olevia, 12–14 -vuotiaita keskisuomalaisia nuoria. Nuoruuteen kuuluu länsimaissa etääntyminen vanhemmista ja aikuisten maailmasta. Nuoret eivät siksi välttämättä edes halua, että heidän asioitaan udellaan. Nuoret saattavat suhtautua negatiivisesti siihen, että haastattelu edustaa koulua tai vanhempia tai muita kapinoinnin kohteena olevia instituutioita. Niinpä haastattelu on tärkeää toteuttaa siten, että nuori kokee olevansa tärkeä henkilö, ikäänkuin tutkijan apulainen. Jos haastattelu tehdään kotona, on tärkeää, että kysytään nimenomaan nuorten mielipiteitä eikä keskustella asiasta vanhempien kanssa nuoren ohitse. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 132–133.) Vaikka tämän tutkimuksen aineistona käytetyssä, Mitä hyötyä tieto- ja viestintätekniikasta on perheille? -haastattelututkimuksessa tutkimuskohteena oli suomalainen perhe, haastateltiin kukin perheenjäsen kuitenkin erikseen. Haastatteleamalla nimenomaan nuorta eikä esimerkiksi hänen vanhempiaan nuorta koskevista asioista, päästään lähelle nuorten omaa elämysmaailmaa, heidän käsityksiään ja mieltymyksiään (Hirsjärvi & Hurme 2000).

Nuorten haastattelut toteutuvat parhaiten kahdenkeskisessä vuorovaikutuksessa (Ritala-Koskinen 2001, 164). Toisaalta myös ryhmähaastatteluilla on esitetty olevan hyviä puolia erityisesti nuorempien lasten haastattelussa, jotka saattavat yksilöhaastatteluissa olla arkoja tai ujoja (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000). Kuitenkaan yli 11-vuotiaiden haastattelua ei ole enää koettu yhtä ongelmalliseksi kuin heitä nuorempien lasten haastatteleminen (Kortesluoma & Hentinen 1995).

Nuortenkin haastattelut voidaan kuitenkin toteuttaa hyvin eri tavoilla käyttäen eri haastattelumetodeja strukturoiduista menetelmistä strukturoimattomiin. Avoimet kysymykset ovat esimerkki strukturoimattomasta haastattelusta, jotka antavat haastateltaville mahdollisuuden kuvata näkemystään omin sanoin. Näin heidän subjektiiviset mielipiteensä pääsevät esille. Avoimet kysymykset mahdollistavat nuoren ja aikuisen kehittämisestä ja kokemuksesta johtuvien näkemyserojen huomioimisen. (Kortesluoma & Hentinen 1995.) Toisaalta avoimet kysymykset tuottavat syvällistä tietoa yksittäisten ihmisten kokemuksista, eikä niistä saada samanlaista laajaa yleiskuvaa aineistosta kuin strukturoidummilla menetelmillä, jolloin voidaan käyttää valmiita lomakkeita ja vastausvaihtoehtoja. Tällainen metodi tuottaa yleistä, ja jossain määrin yleistettävämpääkin tietoa, jos otos on tarpeeksi laaja. Avoimissa haastatteluissa haastateltavien lukumäärä ei voi olla kovin suuri, tai resurssien tarve kasvaa paljon. Tässä tutkimuksessa nuorten haastattelumenetelmänä

käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua, koska ei haluttu analysoida vastausten vaihtelun moninaisuutta vaan saada pääosin numeerista, yleistä tietoa.

Eri tutkijat ovat määritelleet puolistrukturoitua haastattelua eri tavoin. Eskolan ja Suorannan (1998, 87) mukaan puolistrukturoidun haastattelun ero strukturoituun on lähinnä siinä, että vastausvaihtoehtoja ei ole annettu valmiiksi, vaan haastateltava saa vastata kysymyksiin omin sanoin. Robson (1993, 237) puolestaan esittää, että puolistrukturoidussa haastattelussa haastattelijat käyvät läpi valmista teemoiteltua kysymyslistaa, mutta heillä on suuremmat vapaudet käyttää eri sanamuotoja tai eri määrä aikaa ja huomiota eri kysymysosioihin kuin strukturoidussa haastattelussa. Lisäksi tutkija voi antaa haastateltavalle eri kysymysosioihin liittyviä kysymyskortteja, jolloin haastattelun eteneminen on pääosin tutkijan kontrollissa, mutta haastateltava voi vaikuttaa siihen jonkin verran omilla vastauksillaan (Robson 1993, 238). Tällaisia vastauskortteja hyödynnettiin myös tämän tutkimuksen haastatteluissa.

Teemahaastattelun lähtökohtana on se oletus, että sillä voidaan tutkia kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita. Se ei terminä sido haastattelua kvantitatiiviseen tai kvalitatiiviseen leiriin eikä ota kantaa haastattelukertojen määrään tai syvyyteen. Teemahaastattelu-termi kertoo siitä, mikä kyseisessä tutkimusmenetelmässä on oleellista: yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa, ja tuo täten tutkittavan äänen kuuluviin. Teemahaastattelu lasketaan puolistrukturoitujen haastattelujen piiriin sen vuoksi, että yksi haastattelun näkökulma, teema-alueet, on kaikille tutkittaville sama. Se on kuitenkin haastattelumuotona lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua, koska strukturoidulle haastattelulle tyypillinen kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Vaikka tämän tutkimuksen haastattelumuodoksi on määritelty puolistrukturoitu teemahaastattelu, saattaisi sen määrittely olla eri tieteenaloilla erilainen. Tutkimustraditiot poikkeavat eri tieteenaloilla toisistaan, ja lisäksi eri alojen kirjoittajat käyttävät samoistakin metodeista eri nimityksiä. Tämä tutkimus voitaisiinkin määritellä myös lähemmäs strukturoitua kuin strukturoimatonta haastattelua sen vuoksi, että kysymykset esitettiin ennalta määritellyn lomakkeen mukaisessa järjestyksessä mahdollisimman samalla tavoin kaikille haastateltaville. Osassa kysymyksiä käytettiin myös valmiita vastauskortteja, jotka muistuttavat muodoltaan lomakekyselyitä. Tutkimuksen määrittelyä lähemmäs strukturoimatonta puoltaa kuitenkin taas se, että kysymysten tarkentaminen oli

haastattelun edetessä tutkijan puolelta mahdollista. Haastattelun määritelmiin vaikuttavatkin eri tieteenaloilla vallitsevat käsitykset haastattelusta aineistonkeruumenetelmänä, eikä yhtä ainoata oikeaa käsitystä siitä, millainen puolistrukturoitu haastattelu menetelmänä on, ole olemassa.

3.3 Kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten menetelmien yhdistäminen

Jotkut teoreetikot ovat sitä mieltä, että kvantitatiiviset ja kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät ovat epistemologisilta lähtökohdiltaan hyvin erilaisia ja että tutkijan omat epistemologiset tiedonkäsitykset vaikuttavat siihen, mitä tutkimusmenetelmää hän itse voi käyttää. Toiset teoreetikot ovat puolestaan sen kannalla, että sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista menetelmää tulisi käyttää siitä riippuen, millainen itse tutkimusongelma on. Näin ollen tulisikin valita aina se menetelmä, mikä kulloinkin on kuhunkin tutkimusongelmaan sopivin. Tällöin voidaan pohtia kummankin menetelmän vahvuuksia ja heikkouksia sekä yhdistellä molempien menetelmien hyviä puolia tarvittavassa suhteessa. (Bryman 1992, 104–106; Robson 1993, 303.) Tämä on myös oman tutkimukseni lähtökohta.

Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimusotteen yhdistämistä kutsutaan monistrategiseksi tutkimukseksi. Kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä voidaan yhdistää eri tavoin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 28.) Tutkimusmenetelmiä voidaan käyttää toistensa tukena siten, että kvantitatiivisin menetelmin saadut tulokset vahvistavat kvalitatiivisia tuloksia tai päinvastoin. Menetelmät voivat myös tukea toisiaan siten, että kvalitatiivisin menetelmin kerätään taustatietoa kvantitatiiviselle tutkimukselle tai kvantitatiivinen tutkimus auttaa kvalitatiivisen tutkimuksen kysymyksenasettelua. Lisäksi menetelmät voivat täydentää toisiaan siten, että kvantitatiivisin menetelmin saadaan sellaisia tietoja, jotka kvalitatiivista tutkimusta tehdessä ovat jääneet epäselviksi tai joita ei olla voitu kerätä samanaikaisesti kvalitatiivista tutkimusta tehtäessä. (Bryman 1994, 59–60.)

Kvantitatiivisilla ja kvalitatiivisilla menetelmillä on myös tiettyjä ominaispiirteitä, joiden avulla toinen menetelmä soveltuu paremmin toisenlaisten asioiden selvittämiseen kuin toinen. Kvantitatiivisin menetelmin pystytään perehtymään tehokkaasti sosiaalisen elämän rakenteellisiin tekijöihin, kun taas kvalitatiiviset

menetelmät pureutuvat niiden prosessiluonteeseen. Kvantitatiivisin menetelmin päästään tarkastelemaan asioiden makrotasoa ja laajempia kokonaisuuksia, kun taas kvalitatiivisin menetelmin voidaan keskittyä mikrotason tekijöihin. Lisäksi kvantitatiiviset menetelmät voivat tukea kvalitatiivisia menetelmiä tarjoamalla niiden analysointiin tilastollisen yleistettävyyden mahdollisuuden. Toisaalta taas kvalitatiivisin menetelmin voidaan selittää ja kuvata kvantitatiivisin menetelmin analysoituja riippuvuussuhteita. (Bryman 1994, 60–61.) Tässä työssä kvalitatiivisin menetelmin kerätyn haastatteluaineiston avoimia vastauksia on käytetty kvantitatiivista tietoa tuottaneiden strukturoitujen vastausten kuvaajana ja selittäjänä.

Kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten menetelmien yhdistämistä ei pitäisikään nähdä ristiriitaisena vaan toisiaan täydentävänä ja tutkimusta rikastavana tutkimusstrategiana. Esimerkiksi pitkittäistutkimuksissa voi olla hyvin tarpeellista käyttää molemmia tutkimusmenetelmiä tutkimuksen eri vaiheissa (Bryman 1994, 61).

3.4 Tutkimusaineisto

Tämän tutkimuksen haastatteluaineisto kerättiin puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla marras-joulukuussa 2000. Aineisto kerättiin 57:stä jyvaskyläläisestä perheestä, joissa oli ainakin yksi 12–14 -vuotias lapsi. Perheisiin otettiin yhteyttä lähestymiskirjeillä, joita jaettiin kolmella jyvaskyläläisellä koululla 7–8 -luokkalaisten nuorten mukana kotiin vietäviksi. Kirjeessä kerrottiin lyhyesti Perheportaali-projektista, haastattelututkimuksen tavoitteista ja toteuttamisesta sekä motivoitiin perheitä osallistumaan tutkimukseen. Kirjeen mukana jaettiin myös lomake, jolla vanhemmat antoivat yhteystietonsa ja suostumuksensa haastatteluun. Lähestymiskirjeitä jaettiin kolmessa koulussa yhteensä 165 oppilaalle. Lähestymiskirjeen saaneista 165 perheestä 59 palautti suostumuskirjeen vastausprosentin ollessa näin 36. Kaksi perhettä peruutti osallistumisensa, joten haastateltavia perheitä ja näin ollen myös nuoria oli lopulta yhteensä 57. Tyttöjä oli yhteensä 34 ja poikia 23.

Aikuisille ja nuorille suunniteltiin omat haastattelulomakkeensa, joiden laatimisen apuna käytettiin koehaastatteluja. Nuorten ja aikuisten lomakkeet olivat pääosin samanlaiset lukuunottamatta taustatietoja koskevia kysymyksiä ja joitakin

vastausvaihtoehtoja. Lisäksi nuorille suunnattujen kysymysten muotoa oli osin helpotettu.

Haastattelulomake jakaantui kolmeen osaan, joista ensimmäinen koostui haastateltavan taustatiedoista. Siinä nuorilta kysyttiin heidän ikäänsä, koulua, jota he kävivät, sekä koulunkäyntiin ja kotitehtävien tekemiseen kuluvaan aikaan viikossa. Haastattelulomakkeen toinen osa käsitteli perheen jokapäiväiseen tiedonkulkuun ja arkipäivän sujumiseen liittyviä asioita. Lisäksi kysyttiin nuorten ja perheen yhteisiä harrastuksia. Viimeinen osa sisälsi kysymyksiä vastaajan matkapuhelimen sekä tietokoneen ja Internetin käytöstä ja niihin liittyvistä kokemuksista. Nuorilta kysyttiin tässä osiossa myös siitä, ovatko vanhemmat rajoittaneet tai kontrolloineet nuorten matkapuhelimen tai tietokoneen ja Internetin käyttöä.

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksistä suurin osa on rakennettu haastattelulomakkeen kolmannen osion kysymysten pohjalle. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, kuinka kokeneita nuoret ovat tietokoneiden käyttäjinä, haetaan vastausta seuraavien haastattelulomakkeen kysymysten kautta:

k22: Milloin aloitit tietokoneen käytön?

k29: Kuinka paljon käytät aikaa tietokoneen kanssa kotona tai muualla kuin koulussa (peleihin, Internetiin, harrastuksiin ym.)?

k32: Mihin käytät tietokonetta kotona tai koulussa?

Toinen tutkimuskysymys liittyy matkapuhelimen, Internetin ja tietokoneen käytöstä saatuihin kokemuksiin. Siihen haetaan vastauksia seuraavilla haastattelulomakkeen kolmannen osion kysymyksillä:

k10: Miten matkapuhelin on vaikuttanut sinun ja vanhempiesi (myös muualla asuvat vanhemmat) väliseen yhteydenpitoon?

k11: Miten matkapuhelin on vaikuttanut sinun ja sisarustesi (myös kotoa muutaneiden sisarustesi) väliseen yhteydenpitoon?

k12: Miten matkapuhelin on vaikuttanut yhteydenpitoon isovanhempiesi kanssa?

k13: Miten matkapuhelin on vaikuttanut yhteydenpitoon muiden sukulaistesi kanssa?

k14: Miten matkapuhelin on vaikuttanut yhteydenpitoon luokkakavereidesi ja muiden ystävien kanssa?

k15: Miten matkapuhelin on vaikuttanut yhteydenpitoon sinun ja opettajiesi välillä (kodin ja koulun välillä)?

k40: Käytätkö tai oletko käyttänyt Internet-yhteyttä yhteydenpitoon perheenjäsenten kanssa (kotoa muuttaneet sisarukset ja muualla kuin kotona asuvat vanhemmat mukaan lukien)?

k41: Miten Internet-yhteys on vaikuttanut yhteydenpitoosi isovanhempiesi kanssa?

k42: Miten Internet-yhteys on vaikuttanut sinun ja muiden sukulaistesi yhteydenpitoon?

k43: Miten Internet-yhteys on vaikuttanut sinun ja kavereidesi/ystäviesi väliseen yhteydenpitoon?

k44: Miten Internet-yhteys on vaikuttanut sinun ja opettajiesi (kodin ja koulun) väliseen yhteydenpitoon?

k19: Onko matkapuhelimen käytöstä ollut sinulle hyötyä?

k20: Onko matkapuhelimen käytöstä ollut sinulle haittaa?

k53: Onko sinun mielestäsi tietokoneen ja Internetin käytöstä kotona ollut sinulle hyötyä?

k54: Onko tietokoneen ja Internetin käytöstä kotona aiheutunut perheessänne haittaa?

Oman kokonaisuutensa haastattelulomakkeen toisen ja kolmannen osion välissä muodostivat tulevaisuuden laitteistoa koskevat kysymykset. Niissä haastattelija kuvaili 19:ää eri tulevaisuuden laitetoimintoa, jotka oli suunniteltu perheenjäsenten yhteydenpitoa ja arjen organisointia varten. Kolmanteen tutkimuskysymykseen haetaan vastausta tarkastelemalla edellisten kysymysten ja tulevaisuuden viestintäteknologiaan liittyvien kysymysten suhdetta toisiinsa. Kiinnostusta tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan mitataan seuraavalla haastattelulomakkeen kysymyksellä:

k10: Ajattele oman perheesi arkipäivää ja kuvittele, että teillä olisi kotona laite, jolla voisi helpottaa yhteisten asioiden sujumista. Olisitko kiinnostunut seuraavista luettelemistani laitteen ominaisuuksista teidän kotonanne?

Vastaajalle kuvattiin 19 eri laitetoimintoa, jotka liittyivät kodin arjen organisointiin ja yhteydenpitoon. Vastaaja sai ilmaista kiinnostuksensa kolmen eri vastausvaihtoehdon avulla: 1) *ei kiinnosta lainkaan*, 2) *kiinnostaa jonkin verran* ja 3) *kiinnostaa paljon*.

Laitetoiminnot olivat seuraavanlaisia:

1. perheenjäsenten yhteydenpitoväline
2. perheen yhteinen toimintakalenteri
3. merkkipäiväkalenteri
4. puhe- ja näköyhteyden sisältävä yhteydenpitoväline
5. liikennevälineiden aikataulumuistio
6. taloyhtiön sisäinen tiedotusväline
7. sähköinen osoitekirja ja albumi

8. perheen oma sähköinen keittokirja
9. keskusteluverkko vanhempien, luokkatovereiden vanhempien ja opettajien kanssa
10. keskusteluverkko vanhempien, harrastuspiiriin kuuluvien lasten vanhempien ja ohjaajan kanssa
11. kodin niksikirja
12. tärkeän harrastuksen tietopankki
13. ensiapu- ja lääkeopas
14. kulttuurikalenteri
15. perhejuhliin tai muuhun perheen yhteiseen tilaisuuteen osallistuminen puhe- ja näköyhteyden avulla
16. uskonnolliseen tilaisuuteen osallistuminen näyttöpäätelyyhteyden avulla
17. ruokaostosten tilausten teko
18. kodin askareisiin liittyvien palveluiden tilaaminen
19. perheen raha-asioiden seurantaohjelma

Neljäs tutkimuskysymys liittyy vanhempien harjoittamaan viestintävälineiden käytön kontrolliin ja sen yhteyteen nuorten kiinnostukseen tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan. Perhetaustaan liittyvistä kysymyksistä neljä ensimmäistä otettiin vanhempien haastattelulomakkeesta:

k18: Paljonko perheenne on käyttänyt rahaa matkapuhelimien hankintaan?

k19: Paljonko perheen matkapuhelimien käyttökustannukset ovat yhteensä kuukaudessa?

k50: Paljonko perheenne on käyttänyt rahaa tietokoneen / tietokoneiden hankintaan?

k51: Paljonko perheen tietokoneen / tietokoneiden käyttökustannukset ovat yhteensä kuukaudessa?

Valvontaan liittyvät kysymykset olivat nuorten haastattelulomakkeessa seuraavanlaisia:

k17: Rajoittavatko vanhempasi matkapuhelimen käyttöäsi?

k18: Onko matkapuhelimessasi saldoraja?

k31: Seuraavatko vanhempasi, mitä puuhaat tietokoneen kanssa?

k46: Ovatko vanhempasi rajoittaneet tai pyrkineet rajoittamaan kotitietokoneen käyttöäsi ja jos ovat, niin miten?

k47: Ovatko vanhempasi rajoittaneet Internet-yhteyden käyttöäsi siitä syystä, että Internetin käyttö maksaa?

Haastattelun lähtökohtana oli, että lomakkeen kysymykset johdattelevat haastateltavaa vähitellen syvemmälle tutkimuksen aihepiireihin ja että hän saa kertoa mielipiteitään ja kokemuksiaan mahdollisimman vapaasti. Vastausvaihtoehdot oli jaoteltu valmiiksi sekä kvalitatiivisiin, nominaaliasteikollisiin muutujiin että kvantitatiivisiin, järjestys- ja

välimatka-asteikollisiin muuttujiin. Luokittelu oli tehty etukäteen koodauksen helpottamiseksi, mutta tätä ei useimpien kysymysten kohdalla kerrottu haastateltavalle, vaan haastattelu pyrittiin säilyttämään keskustelunomaisena. Haastattelija valitsi haastateltavan vastauksen perusteella lomakkeessa olevan sopivimman vaihtoehdon tai kirjasi vastauksen ylös, jos se ei sopinut ennalta koodattuihin luokkiin. Osassa kysymyksiä haastateltaville annettiin kuitenkin myös vastauskortti, jossa vastausvaihtoehdot oli luokiteltu valmiiksi. Lisäksi haastattelulomake sisälsi joitain täysin avoimia kysymyksiä.

Haastattelut pyrittiin tekemään samana päivänä koko perheelle joko perheen kotona tai Jyväskylän yliopistossa Psykocenterissä Perheportaali-projektin tiloissa. Perheenjäsenistä haastateltiin se nuori, jonka mukana lähestymiskirje oli mennyt kotiin ja ainakin toinen vanhemmista. Nuorten haastattelut kestivät keskimäärin 45 minuuttia. Kaikki haastattelut nauhoitettiin C-kaseteille.

3.5 Aineiston analysointi

Tutkimusmenetelmien yhdistämisen lisäksi myös kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia analysointimenetelmiä voidaan yhdistää ja käyttää toisiaan täydentävinä analyysin välineinä (Hirsjärvi & Hurme 2000, 28). Tässä tutkimuksessa kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia analyyseja on käytetty toisiaan täydentävästi: kvalitatiivisesti kerätty aineisto on käsitelty sekä kvalitatiivisesti avoimia vastauksia litteroiden ja luokitellen että kvantitatiivisiksi muuttujiksi koodaten ja tilastomenetelmiä käyttäen. Tutkimusotteita on käytetty siis ”sisäkkäin”, jolloin samalla menetelmällä saadaan samanaikaisesti tietoa, jota voidaan käsitellä sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti (Hirsjärvi & Hurme 2000, 28–29).

Kvantitatiivisten analyysien tekemisen lähtökohtana on aina se, että tapauksia on oltava riittävästi. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota itse muuttujiin ja niiden ominaisuuksiin, sekä siihen, minkä tasoinen muuttuja on mahdollista muodostaa. Esimerkiksi ainoastaan välimatka- ja suhdeasteikolliset muuttujat, joiden jakaumat ovat suhteellisen normaaleja tai sellaisiksi muunnettavissa, käyvät korrelaatiokertoimien laskemiseen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 182.)

Kun teemahaastattelun aineisto muutetaan muuttujiksi, valitaan teoreettisen lähtökohdan ja haastattelujen pohjalta yksi teema-alue kerrallaan käsiteltäväksi, ja pohditaan luokittelun kriteerejä. Nämä kriteerit voivat kuitenkin olla selvillä jo ennen haastattelujen toteuttamistakin. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 117–118.) Tässä työssä vastaukset oli luokiteltu osaksi jo ennen haastattelujen tekemistä, jolloin haastattelujen jälkeen luokiteltiin enää ainostaan avoimet vastaukset. Muuttujia muodostettaessa on keskeistä pohtia, mitä osa-alueita aikaisemmissa tutkimuksissa on mitattu, sekä miettiä itse, mitkä ongelmat ovat tutkimuksen kannalta olennaisia. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 117–118.)

Tässä tutkimuksessa teemahaastattelulla kerätty aineisto analysoitiin sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti. Kun aineistoa analysoidaan kvantitatiivisesti, se pyritään muuttamaan muuttujiksi, jolloin tarkkaillaan erityisesti mitta-asteikkojen tasoa, muuttujien jakaumia ja tapausten lukumääriä. Aineistosta riippuu, minkä tasoisia muuttujia on mahdollista muodostaa. Mitta-asteikot voivat vaihdella suhdeasteikoista järjestysasteikkoihin. Luokat perustuvat aina haastateltavien esiintuomiin vastauksiin, ja niitä muodostettaessa korostetaan sitä, että haastateltava tuo yleensä haastattelutilanteessa esiin hänelle tärkeimmät asiat. Kaikilla haastateltavilla on näin ollut samanlainen mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ja menetelmän virhelähteisiin on huomioitava se, että jotkut ihmiset eivät ehkä jostain syistä tuo kantaansa esille. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 181–182.)

Aineiston analysointi aloitettiin siten, että aineiston strukturoidut kysymykset koodattiin kvantitatiivisiksi, järjestysasteikollisiksi muuttujiksi. Aineistossa olleet avoimet kysymykset haastattelijalla oli joko tiivistänyt jo haastatteluvaiheessa kirjoittamalla tai sitten hän litteroi ne haastatteluvaiheessa ääninauhoilta tekstitiedostoksi. Tämän jälkeen myös osa avoimista vastauksista luokiteltiin ja koodattiin kvantitatiivisiksi muuttujiksi. Sitten koko kvantitatiivinen aineisto tallennettiin Jyväskylän yliopiston atk-keskuksessa.

Kvantitatiivisia analyyseja aineistolle ryhdyttiin tekemään SPSS-ohjelmalla. Ensimmäistä tutkimuskysymystä varten, joka liittyi tietokoneen käytön kokeneisuuteen, aineistoa analysoitiin tarkastelemalla frekvenssejä, ristiintaulukoimalla tyttöjen ja poikien vastauksia keskenään Pearsonin Khiin neliö - testillä sekä korreloimalla tietokoneen käyttöön liittyviä vastauksia Pearsonin

korrelaatiota käyttämällä. Lisäksi tietokoneen käytön monipuolisuutta kuvaamaan muodostettiin summamuuttuja kahdeksasta eri tietokoneen käyttötavasta, jonka luotettavuutta testattiin Cronbachin alpha -testillä.

Toisessa tutkimuskysymyksessä haettiin vastausta eri viestintävälineistä saatuihin kokemuksiin ja niissä esiintyviin sukupuolieroihin. Tätä tutkimuskysymystä varten aineistoa analysoitiin tarkastelemalla frekvenssejä sekä ristiintaulukoimalla tyttöjen ja poikien vastauksia Pearsonin Khiin neliö -testillä. Lisäksi avoimia vastauksia luokiteltiin ja käytettiin kuvaamaan kvantitatiivisin menetelmin saatuja tuloksia.

Kolmas tutkimuskysymys kohdistui nuorten viestintävälineiden käytöstä saatujen kokemusten ja tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan koetun kiinnostuksen yhteyteen. Sitä analysoitiin muodostamalla kuvatuista 19 eri laitetoiminnosta summamuuttuja, jonka luotettavuus testattiin Cronbachin alpha -testillä. Sen jälkeen summamuuttuja luokiteltiin kolmeen osaan sen saamien arvojen mukaan. Sukupuolten eroja kiinnostuksessa tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan analysoitiin ristiintaulukoimalla sukupuoli luokitellun summamuuttujan kanssa Pearsonin Khiin neliö -testillä. Tietokoneen käytön kokeneisuuden ja kiinnostuksen yhteyttä etsittiin Pearsonin korrelaatiota käyttäen korreloimalla. Matkapuhelimen, tietokoneen ja Internetin käytöstä saatujen kokemusten yhteyttä kiinnostukseen etsittiin aritmeettisiä keskiarvoja mittaavalla t-testillä ja yksisuuntaisella varianssianalyysillä.

Neljännessä tutkimuskysymyksessä haettiin vastausta siihen, onko perhetaustalla yhteyttä nuorten kiinnostukseen tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan. Tätä tutkimuskysymystä varten aineistoa analysoitiin tarkastelemalla frekvenssejä ja korreloimalla tietokoneiden ja matkapuhelimien hankintaan ja käyttöön kuluvaan rahaamäärää nuorten kiinnostukseen tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan Pearsonin korrelaatiota käyttäen. Lisäksi etsittiin nuorten kiinnostuksen ja vanhempien antamien rajoitusten yhteyksiä t-testillä ja yksisuuntaisella varianssianalyysillä. Joillekin tilastollisen merkitsevyyden rajalla olleille muuttujille tehtiin myös ryhmäkeskiarvojen erojen vertailuun jatkoanalyyssejä monivertailutesteihin kuuluvalla LSD (least-significant difference) -testillä. Testillä voidaan tarkastella, mitkä ryhmät eroavat toisistaan riskitasolla 0.05.

4 TULOKSET

4.1 Nuorten kokeneisuus tietokoneiden käyttäjinä ja siinä esiintyvät sukupuolierot

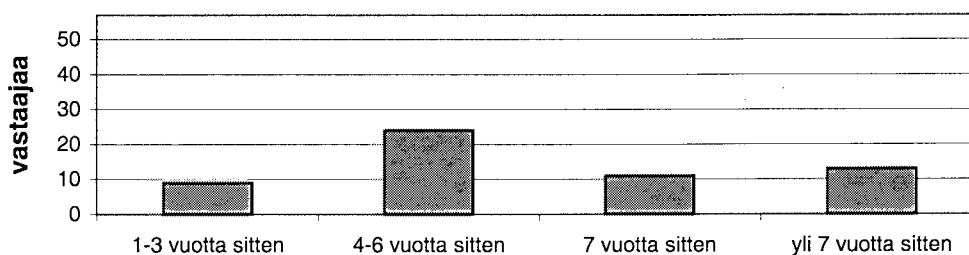
Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli selvittää, kuinka kokeneita nuoret ovat tietokoneiden käyttäjinä ja eroaako kokeneisuus tyttöjen ja poikien välillä. Nuorten kokeneisuutta tietokoneiden käyttäjinä tarkasteltiin kolmen eri taustamuuttujan avulla. Ensimmäinen niistä käsitteli sitä, kuinka monta vuotta sitten nuori oli aloittanut tietokoneen käytön. Toisena taustamuuttujana oli tietokoneen käytön monipuolisuus, jonka tarkastelemiseksi muodostettiin summamuuttuja niistä toiminnoista, joihin nuori käyttää tietokonetta kotona tai koulussa. Kolmanneksi selvitettiin tietokoneen käytön useutta kotona tai muualla kuin koulussa.

Yli puolet nuorista arvioi aloittaneensa tietokoneen käytön korkeintaan kuusi vuotta sitten. Yleisin vastaus kysymykseen ”*milloin aloitit tietokoneen käytön?*” oli seitsemän vuotta. Tämä saattaa johtua vastaajien ikäluokasta; 12–14 -vuotiaat ovat aloittaneet koulunkäynnin noin seitsemän vuotta sitten. Tietokonetta oli käyttänyt hyvin vähän tai hyvin monta vuotta vain muutama vastaajista. (Taulukko 1.) Tarkkaa tietokoneen käytön aloittamisikää oli vaikea selvittää haastateltujen ikäjakaumasta ja kysymyksen asettelusta johtuen.

TAULUKKO 1. Nuorten tietokoneen käytön aloittamisajankohta (N=57)

Vuotta sitten	f	%	Kum. %
1	1	1,8	1,8
2	3	5,3	7,0
3	5	8,8	15,8
4	8	14,0	29,8
5	9	15,8	45,6
6	7	12,3	57,9
7	11	19,3	77,2
8	4	7,0	84,2
9	4	7,0	91,2
10	4	7,0	98,2
11	1	1,8	100,0
Yhteensä	57	100,0	

KUVIO 1. Nuorten tietokoneen käytön aloittamisajankohta (N=57)

Poikien ja tyttöjen eroja tietokoneen käytön aloittamisikässä ristiintaulukoitiin Pearsonin Khiin neliö -testillä. Se, milloin vastaaja oli aloittanut tietokoneen käytön ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä hänen sukupuoleensa. Pojat olivat aloittaneet tietokoneen käytön useimmiten seitsemän, tytöt viisi vuotta sitten. Keskimääräinen tietokoneen käytön aloitusajankohta oli pojilla 6,1, ja tytöillä 5,8 vuotta sitten. (Taulukko 2.)

TAULUKKO 2. Poikien ja tyttöjen tietokoneen käytön aloittamisajankohdat (N=57)

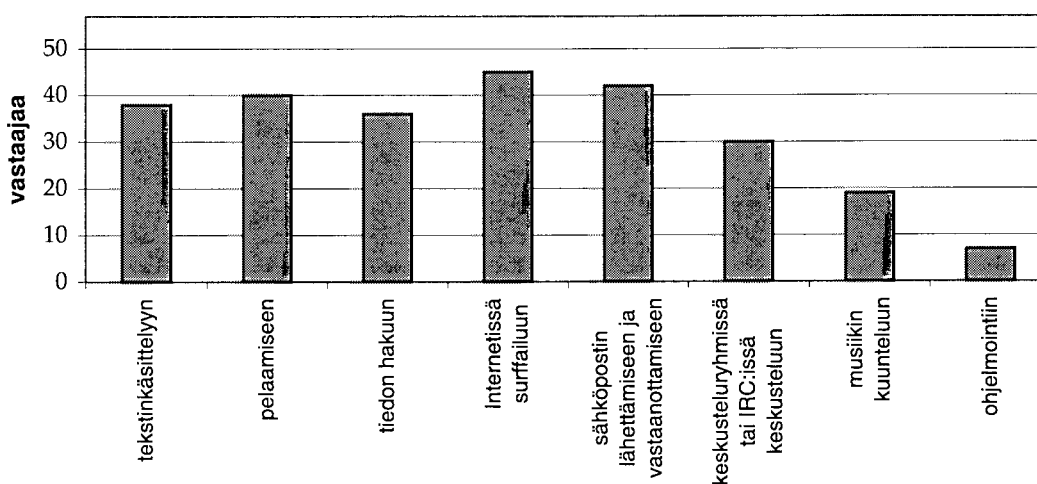
Milloin aloitit tietokoneen käytön (vuotta sitten)	SUKUPUOLI		Yhteensä
	Poika	Tyttö	
1	0	1	1
2	2	1	3
3	1	4	5
4	3	5	8
5	2	7	9
6	3	4	7
7	8	3	11
8	1	3	4
9	1	3	4
10	1	3	4
11	1	0	1
Yhteensä	23	34	57

Nuorten tietokoneen käytön monipuolisuutta kuvaava summamuuttuja muodostettiin yhteensä kahdeksasta eri käyttötavasta, joihin nuoret olivat käyttäneet tietokonetta tai Internetiä kotona tai koulussa. Näitä käyttötapoja olivat:

1. tekstinkäsittely
2. pelaaminen
3. tiedon haku
4. Internetissä surffailu
5. sähköpostin lähettäminen ja vastaanottaminen
6. keskusteluryhmissä tai IRC:issä keskustelu
7. musiikin kuuntelu
8. ohjelmointi.

Yhdeksäs käyttötapa vaihtoehto, muuhun tarkoitukseen, teki summamuuttujan sisällöstä epäselvemmän sekä huononsi summamuuttujan reliabiliteettia, ja jätettiin sen tähden pois. Muina tietokoneen käyttötapoina oli mainittu muun muassa kieltenopiskelu erityisten ohjelmien avulla, aikataulujen hankkiminen Internetistä, kännykkäpalvelut, piirtäminen ja juttujen äänittäminen tietokoneelle mikrofonin kautta. Näistä ainoastaan piirtäminen oli useamman vastaajan suosiossa; muita käyttötapoja ottivat esille vain yksittäiset nuoret. Muuttujien vähäisyyden huomioonottaen summamuuttujan sisäinen yhdenmukaisuus pysyi suhteellisen hyvänä (Cronbachin Alpha = 0.63). Suosituimpia tietokoneen ja Internetin käyttötapoja olivat nuorilla muun muassa Internetissä surffailu, sähköpostin lähettäminen ja vastaanottaminen, pelaaminen sekä tekstinkäsittely, kun taas harvemmin käytettyjä toimintoja olivat ohjelmointi ja musiikin kuuntelu. (Kuvio 2.)

KUVIO 2. Tietokoneen eri käyttötavat nuorilla kotona tai koulussa (N=57)

Vertailtaessa sitä, mihin eri käyttötarkoituksiin pojat ja tytöt tietokonetta käyttivät, jakoi pelaaminen sukupuolet selvästi eri ryhmiin. Ristiintaulukoimalla vastaajien sukupuoli erilaisten tietokoneen käyttömahdollisuuksien kanssa saatiin sukupuolten välille Pearsonin Khiin neliö -testillä tilastollisesti melkein merkitsevä ero pelaamisen suhteen. Pojat käyttivät tietokonetta vapaa-ajalla enemmän pelaamiseen kuin tytöt ($\chi^2=5,188$, $df = 1$, $p < 0.05$). Kaikkiaan 34:stä tytöstä 14 ilmoitti, että ei käytä tietokonetta pelaamiseen, kun taas 23:sta pojasta näin ilmoitti vain kolme. (Taulukko 3.) Muissa tietokoneen käyttötavoissa ei löytynyt tilastollisesti merkitseviä eroja tyttöjen ja poikien välillä. Esimerkiksi sähköpostin lähettämiseen ja vastaanottamiseen tytöt ja pojat käyttivät tietokonetta lähes yhtä paljon (tytöistä 70,6 %, pojista 78,2 %). Tekstinkäsittelyyn tietokonetta käytti hieman suurempi osa tytöistä kuin pojista (tytöistä 73,5 %, pojista 56,5 %) ja musiikin kuunteluun hieman suurempi osa pojista kuin tytöistä (pojista 47,8 %, tytöistä 23,5 %), mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

TAULUKKO 3. Tyttöjen ja poikien erot tietokoneella pelaamisessa (N=57)

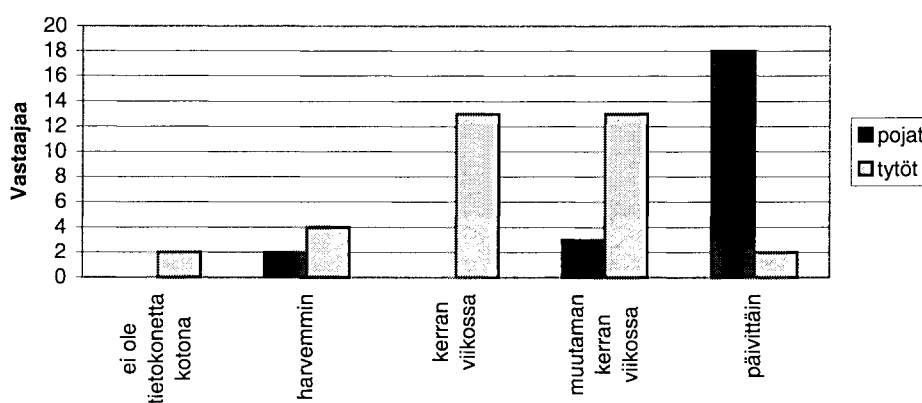
Pelaamiseen	Sukupuoli		Yhteensä
	pojat	tytöt	
Ei käytä kyseiseen tarkoitukseen	3 (13 %)	14 (41 %)	17 (30 %)
Käyttää kyseiseen tarkoitukseen	20 (87 %)	20 (59 %)	40 (70 %)
Yhteensä	23 (100 %)	34 (100 %)	57 (100 %)

Tietokoneen käytön useus korreloi positiivisesti sen kanssa, kuinka monipuolisesti nuoret käyttivät tietokonetta ($r = .564$; $p < 0.01$). Yhteensä 20 vastaajaa 57:stä ilmoitti käyttävänsä tietokonetta kotona tai muualla kuin koulussa päivittäin. Yli puolet vastaajista kertoi käyttävänsä tietokonetta vapaa-ajallaan joko päivittäin tai muutaman kerran viikossa.

Sukupuolten välillä oli selvä ero tietokoneen käytön useudessa. Tietokoneen käytön useutta mittaava muuttuja jouduttiin koodaamaan uudelleen suurempien jakaumien saamiseksi siten, että tietokoneen käytön useus jaettiin kerran viikossa tai harvemmin

tapahtuvaan käyttöön sekä muutaman kerran viikossa ja useammin tapahtuvaan käyttöön. Ristiintaulukoitaessa tällaista muuttujaa sukupuolen kanssa muodostui tyttöjen ja poikien välille käytön useudessa tilastollisesti merkitsevä ero ($\chi^2 = 11,682$, $df = 1$, $p < .01$). Enemmistö tytöistä ilmoitti käyttävänsä tietokonetta joko kerran tai muutaman kerran viikossa, kun taas suurin osa pojista käytti tietokonetta päivittäin, eikä tietokonetta kerran viikossa käyttäviä poikia ollut aineistossa yhtäkään. (Kuvio 3.)

KUVIO 3. Nuorten käyttämä aika tietokoneiden parissa vapaa-aikanaan (N=57)

4.2 Nuorten kokemukset matkapuhelinten, tietokoneiden ja Internetin käytöstä

4.2.1 Matkapuhelinten arvioidut vaikutukset yhteydenpitoon eri kohderyhmien kanssa

Toisena tutkimuskysymyksenä oli selvittää, millaisia kokemuksia nuorilla on matkapuhelinten, tietokoneiden ja Internetin käytöstä. Kokemuksia tutkittiin siltä kannalta, millaisia yhteydenpitoon liittyviä kokemuksia, ja toisaalta hyötyjä ja haittoja nuoret ovat matkapuhelinten, tietokoneiden ja Internetin käytöstä saaneet. Lisäksi kokemuksia ja niiden mahdollisia eroja haluttiin tarkastella tyttöjen ja poikien välillä.

Matkapuhelinten käytöstä saatuja kokemuksia tarkasteltiin siitä näkökulmasta, miten matkapuhelinten oli koettu vaikuttavan yhteydenpitoon eri kohderyhmien välillä, ja oliko matkapuhelimen käytöstä koettu olevan hyötyä tai haittaa. Vastauksia verrattiin myös sukupuolittain. Ryhmät, joissa yhteydenpidollisia vaikutuksia tarkasteltiin,

olivat nuorilla 1) vanhemmat, 2) sisarukset, 3) isovanhemmat, 4) muut sukulaiset, 5) luokkakaverit ja ystävät sekä 6) opettajat. Vastausvaihtoehtoja oli yhteensä viisi:

1. ei ole matkapuhelinta käytettävissä
2. matkapuhelin on vaikuttanut myönteisesti yhteydenpitoon
3. matkapuhelin ei ole vaikuttanut yhteydenpitoon
4. matkapuhelin on tuonut hankaluuksia
5. matkapuhelin on sekä vaikuttanut myönteisesti että tuonut hankaluuksia.

Jos nuori vastasi myöntävästi johonkin vastausvaihtoehtoon, kysyttiin häneltä myös tarkemmin, millaisia kokemukset olivat olleet. Avoimet vastaukset luokiteltiin ja koodattiin analysointivaiheessa kvantitatiiviseen muotoon.

Suurin osa vastaajista oli kokenut matkapuhelimen vaikutukset yhteydenpidossa eri kohderyhmiin joko positiivisina tai vaikutuksia ei oltu koettu. Kukaan vastaajista ei ollut kokenut matkapuhelimen tuoneen pelkästään hankaluuksia yhteydenpidossa johonkin kohderyhmään. Myönteisimmät kokemukset matkapuhelimen käytöstä oli saatu perheen, muiden sukulaisten sekä luokkakavereiden ja muiden ystävien kesken. Nämä olivat myös niitä ryhmiä, joiden kanssa nuoret lähettelivät eniten tekstiviestejä. Vanhempiin yhteydenpito matkapuhelimella oli 40 vastaajan mielestä vaikuttanut myönteisesti, luokkakavereiden ja ystävien kohdalla näin ajatteli 39 nuorta. Yhteydenpidossa kouluun tai isovanhempiin ei matkapuhelimella oltu useimmiten nähty olevan minkäänlaisia vaikutuksia. (Kuvio 4.)

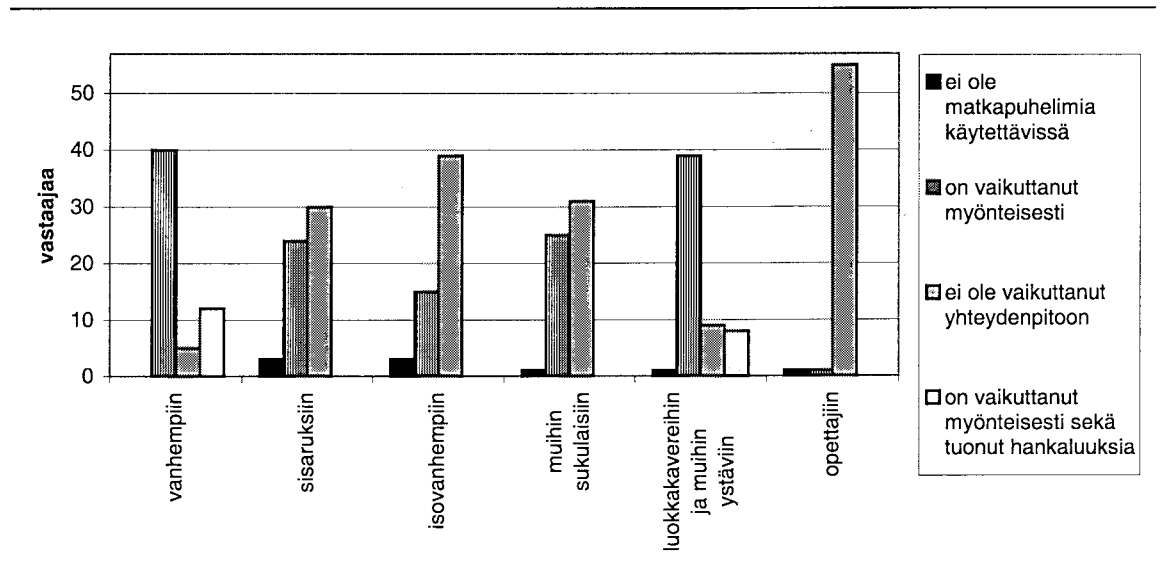
Kun nuorilta kysyttiin tarkemmin, millaisia matkapuhelimen aiheuttamat myönteiset kokemukset ja hankaluudet olivat, nousivat yhteydenpitoon liittyvät asiat jokaisessa kohderyhmässä keskeisiksi. Asioista sopiminen ja tavoitettavuus olivat etenkin yhteydenpidossa vanhempiin myönteisiä matkapuhelimeen liittyviä tekijöitä. (Seuraavat esimerkit on haastatteli ja tiivistänyt haastateltavan puheesta:)

Jos tärkeää asiaa, niin saa helposti kiinni ne.(P17)

Isän saa kiinni kännykästä, jos jotain on sattunut tai jostakin pitää muistuttaa.(T51)

Saa enemmän vapautta, kun on aina tavoitettavissa.(T27, T44)

KUVIO 4. Nuorten kokemat matkapuhelinten vaikutukset yhteydenpitoon (N=57)

Kyytejä on hyvä soittaa, tai muita asioita joita ei ehdi aikaisemmin sopimaan.(P23, P49)

Helpompaa, kun on aika paljon harrastuksia; aina tietää, et voi tulla hakeen ja tietää, missä on.(T9)

Toisaalta matkapuhelimen nähtiin aiheuttavan myös hankaluuksia yhteydenpidossa vanhempiin, jos matkapuhelinta käytettiin liiaksi kontrollointiin. Lisäksi laskut aiheuttivat hankaluuksia nuorten ja vanhempien välille:

On se välillä ärsyttävää, jos äiti soittaa koko ajan, et missä oot. (T45)

Laskut (T9, P35)

"...joskus kun akku loppuu ja linkit on myöhässä niin ne tavallaan suuttuu siitä et miks et käyttänyt kännykkää." (T36)

Sukulaisten kanssa matkapuhelimella nähtiin olevan lähinnä yhteydenpitoa lisänneitä myönteisiä vaikutuksia. Ystävien kanssa yhteydenpidossa myönteiseksi kokemukseksi nousi erityisesti tekstiviestien lähettämisen mahdollisuus:

Viestit menee kännykän kautta paremmin ja varmemmin perille kuin jos jättäisi viestin kaverin perheenjäsenille.(T38)

Kavereilta tulee erilaisia soittoja ja viestejä, joissa tiedustellaan mahdollisuutta viettää aikaa yhdessä tai mistä toinen löytyy tai mitä tekee. (T34)

"...yöllä, jos ei saa unta, voi lähettää kaverille viestin 'ootko hereillä?'" (T43)

Tekstiviestin helppous; tulee läheteltyä paljon. (T2, P56)

Kavereidenkin kanssa matkapuhelimen koettiin silti aiheuttaneen myös hankaluuksia, sillä osa vastaajista oli saanut pilapuheluita, kännykät olivat jääneet vahingossa päälle tai akku oli lopussa:

Pilapuheluita on tullut pari.(P52, T58, P57)

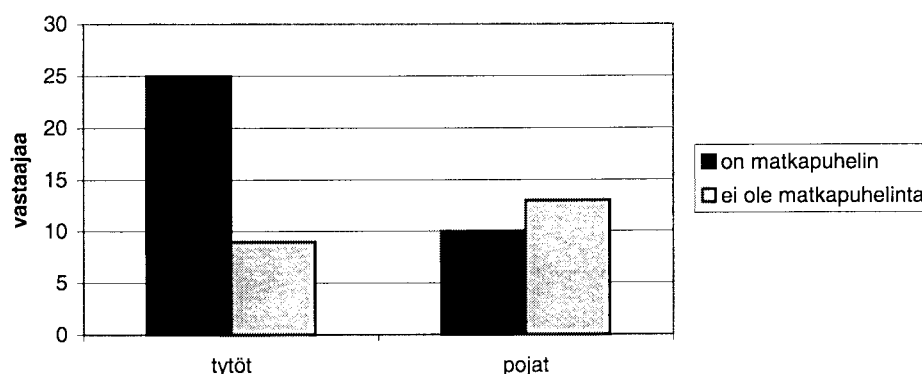
Yöllä soi kerran ja herätti. (P56)

Aina ei saa kavereita tarvittaessa kiinni, koska akku on kavereilta loppu.(T34)

4.2.2 Tyttöjen ja poikien arviot matkapuhelinten vaikutuksista yhteydenpitoon

Ristiintaulukoitaessa matkapuhelimen omistamista vastaajien sukupuolen kanssa ilmeni tyttöjen ja poikien välillä matkapuhelimen omistuksessa tilastollisesti melkein merkitsevä ero ($\chi^2 = 5,228$, $df = 1$, $p < 0.05$). Kaikkiaan 13 poikaa 23:sta ilmoitti, että hänellä ei ole omaa matkapuhelinta, kun tytöistä vain yhdeksän 34:stä sanoi, ettei omista matkapuhelinta. (Kuvio 5.)¹

KUVIO 5. Matkapuhelinten omistus sukupuolittain jakautuneena (N=57)

¹ Marko Siitonen on käsitellyt matkapuhelinten omistuksen jakautumista tyttöjen ja poikien välillä Perheportaali-projektiin kuuluvassa pro gradu -tutkielmassaan (Siitonen 2002).

Kun nuorilta kysyttiin, oliko matkapuhelimilla koettu olevan vaikutuksia yhteydenpitoon eri kohderyhmien kanssa, laskettiin mukaan alunperin myös ne vastaajista, joilla ei ollut matkapuhelimia käytettävissään. Tällaisten nuorten määrä kuitenkin vaihteli kohderyhmän mukaan. Vain silloin, kun vaikutuksia kysyttiin nuorten ja vanhempien välillä, ei yksikään nuori ilmoittanut, että matkapuhelimia ei olisi käytettävissä. Koska matkapuhelinten puuttuminen vaikeutti tulosten tulkintaa ja koska vain matkapuhelinta käyttävien kokemukset ajateltiin sisällön kannalta keskeisiksi, koodattiin muuttujat uudelleen näissä kohdissa siten, että mukaan otettiin vain ne vastaajista, joilla matkapuhelin oli käytössä.

Vastaajien arvioimat matkapuhelimen vaikutukset yhteydenpitoon olivat lähes kaikissa kohderyhmissä sukupuolittain melko samanlaiset. Viitteitä jonkinlaisiin kokemuseroihin sukupuolten välillä ilmeni kuitenkin yhteydenpidossa ystäviin ja luokkatovereihin. Tytöistä lähes 80 prosenttia arvioi matkapuhelimen vaikuttaneen myönteisesti yhteydenpitoon luokkakavereiden ja ystävien kanssa, kun pojista näin ajatteli hieman yli puolet. Pojista vajaa kolmasosa oli puolestaan arvioinut, että matkapuhelin ei ole vaikuttanut yhteydenpitoon kyseisessä ryhmässä, kun tytöistä näin oli ajatellut vain vajaa kuusi prosenttia vastanneista. (Taulukko 5.)

TAULUKKO 5. Miten matkapuhelin on vaikuttanut yhteydenpitoon luokkakavereidesi ja muiden ystäväiesi kanssa

	Sukupuoli		Yhteensä
	poika	tyttö	
On vaikuttanut myönteisesti	12 (52,2 %)	27 (79,4 %)	39 (68,4 %)
Ei ole vaikuttanut yhteydenpitoon	7 (30,4 %)	2 (5,9 %)	9 (15,8 %)
On vaikuttanut myönteisesti ja tuonut hankaluuksia	3 (13,0 %)	5 (14,7 %)	8 (14,0 %)
Yhteensä	23 (100 %)	34 (100 %)	57 (100 %)

4.2.3 Internetin arvioidut vaikutukset yhteydenpitoon eri kohderyhmien kanssa

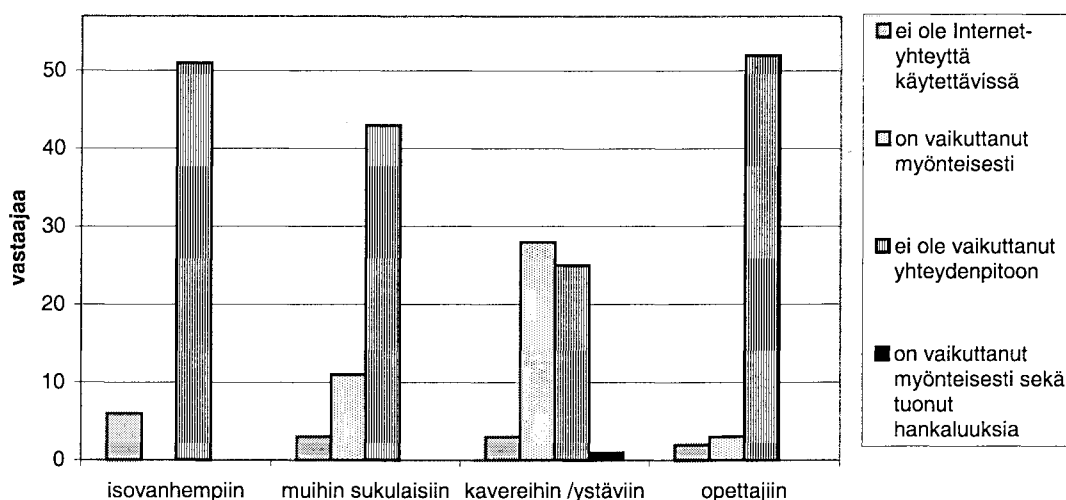
Internetin käytön arvioituja vaikutuksia yhteydenpitoon tarkasteltiin samojen kohderyhmien kesken kuin matkapuhelintenkin arvioituja vaikutuksia. Vanhempien ja sisarusten kohdalla yhteydenpidollisia vaikutuksia ei kuitenkaan kysytty, vaan vastaajilta tiedusteltiin, käyttävätkö he tai ovatko he käyttäneet Internet-yhteyttä yhteydenpitoon perheenjäsenten kanssa. Tällöin vastausvaihtoehdot olivat seuraavanlaisia: ei ole Internet-yhteyttä käytettävissä, ei ole pidetty yhteyttä Internetillä, olen pitänyt yhteyttä satunnaisesti ja pidän yhteyttä usein (lähes päivittäin). Muiden kohderyhmien kesken vastaaja sai valita seuraavien vaihtoehtojen väliltä: 1) ei ole Internet-yhteyttä käytettävissä, 2) on vaikuttanut myönteisesti, 3) ei ole vaikuttanut yhteydenpitoon, 4) on tuonut hankaluuksia sekä 5) on vaikuttanut myönteisesti ja tuonut hankaluuksia.

Suurin osa vastaajista ei ollut pitänyt yhteyttä Internetin välityksellä perheenjäsentensä kanssa. Sama tulos heijastui myös muihin kohderyhmiin, sillä useimpien kohderyhmien kanssa enemmistö vastaajista ei ollut kokenut Internetillä olevan vaikutusta yhteydenpitoon. Internet-yhteys oli kuitenkin useimmilla käytettävissä, sillä kohderyhmästä riippuen vain 2–6 vastaajaa ilmoitti, että näin ei ollut. Myönteisimpiä arvioita Internetin vaikutuksista yhteydenpitoon esitettiin luokkakavereiden ja ystävien kohdalla. Siinä 28 vastaajaa 57:stä ilmoitti Internet-yhteyden vaikuttaneen myönteisesti yhteydenpitoon. Tässäkin ryhmässä lähes puolet vastaajista ilmoitti kuitenkin, että ei ollut kokenut Internetillä olleen yhteydenpitoon liittyviä vaikutuksia. Myös yhteydenpidossa sukulaisiin Internetillä oli nähty olevan jonkin verran myönteisiä vaikutuksia. (Kuvio 6.) Sukupuolten välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja kokemuksissa Internetin vaikutuksista yhteydenpitoon.

4.2.4 Matkapuhelinten käytöstä koetut hyödyt ja haitat

Matkapuhelinten käyttöä pyydettiin arvioimaan myös siitä näkökulmasta, onko niiden käytöstä koettu olevan hyötyä tai haittaa. Matkapuhelimiin liittyvät hyödyt ja haitat oli luokiteltu valmiiksi käytännöllisiin, taloudellisiin ja yhteydenpitoon tai ihmissuhteisiin liittyviksi hyödyiksi ja haitoiksi.

KUVIO 6. Nuorten kokemat Internetin vaikutukset yhteydenpitoon (N=57)

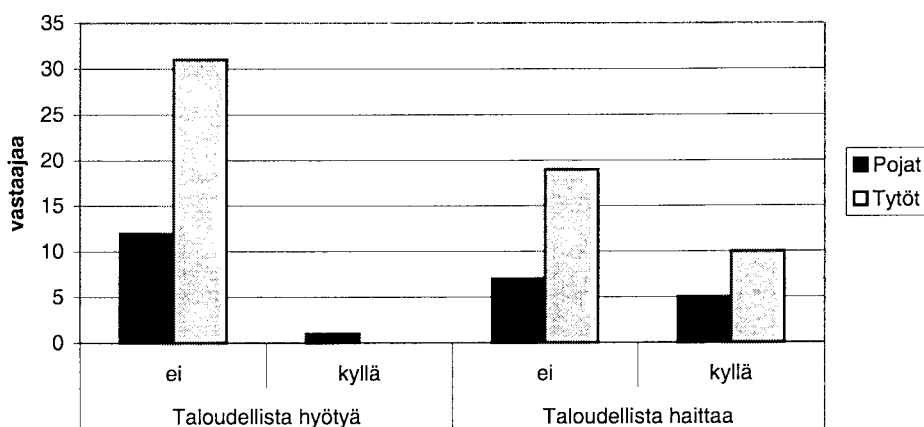

Tulosten analysointia vaikeutti se, että matkapuhelimen hyödyistä kysyttäessä yhteensä 13 nuorta (10 poikaa ja kolme tyttöä) oli ilmoittanut, että heillä ei ole matkapuhelinta. Haitoista kysyttäessä lukumäärät olivat kuitenkin erilaiset. Tällöin 11 poikaa ja viisi tyttöä ilmoitti, että heillä ei ole matkapuhelinta. Lukumäärät olivat siis molemmissa kohdissa erilaiset kuin silloin, kun matkapuhelinten omistusta kysyttiin nuorilta suoraan. Matkapuhelinten puute aiheutti sukupuolten välille suuria eroavaisuuksia, koska lähes 50 prosentilla pojista ei ollut matkapuhelinta, mutta tytöiltä se puuttui vain vajaalta 15 prosentilta. Näiden epäselvyyksien vuoksi muuttuja koodattiin uudelleen siten, että mukaan otettiin vain ne tytöt ja pojat, joilla matkapuhelin kunkin vastauksen mukaan oli käytössä. Hyötyjen ja haittojen näkökulmasta katsottiin, että juuri matkapuhelimen omistus on kokemusten vertailun kannalta keskeinen tekijä.

Tytöt ja pojat arvioivat matkapuhelinten käytöstä koetut hyödyt ja haitat samalla tavoin, eli tilastollisesti merkitseviä eroja ei eri sukupuolten kokemuksissa ollut. Yleisesti ottaen suurempi osa nuorista antoi enemmän myönteisiä kuin kielteisiä vastauksia kysymyksiin matkapuhelimen käytön hyödyistä. Nuoret arvioivat myös useimmiten, että matkapuhelimen käytöstä oli aiheutunut enemmän hyötyjä kuin haittoja. Käytännöllistä hyötyä koki matkapuhelimen käytöstä saaneensa 33 nuorta, kun vastaavaa haittaa oli kokenut kuusi nuorta. Yhteydenpitoon tai ihmissuhteisiin liittyvää hyötyä oli matkapuhelimen käytöstä kokenut saavansa 41 vastaajaa, ja näihin liittyvää haittaa seitsemän vastaajaa. Ainoastaan taloudellisia haittoja koettiin

matkapuhelimien käytöstä aiheutuneen useammin kuin vastaavanlaisia hyötyjä. 15 vastaajaa koki matkapuhelimen käytöstä aiheutuneen taloudellista haittaa, mutta vain yksi vastaaja koki saaneensa matkapuhelinten käytöstä taloudellista hyötyä. Silti 26 nuorta 41:stä vastasi, että matkapuhelimien käytöstä ei ole aiheutunut taloudellista haittaa. (Kuvio 7.)

KUVIO 7. Kokemukset matkapuhelimen taloudellisista hyödyistä ja haitoista (N=41)

Kun matkapuhelimen käytöstä saatuja hyötyjä ja haittoja pyydettiin erittelemään tarkemmin, vastaajille kuvailtiin mahdollisia hyötyjä ja haittoja erilaisten esimerkkien avulla. Matkapuhelimen käytännöllistä hyötyä selvennettiin esimerkiksi asioiden joustavalla hoitamisella, ja haittoja muun muassa matkapuhelimien käytön hankalana oppimisena, hankaluutena tietää matkapuhelimien numeroita tai matkapuhelimien häiritsevänä käyttönä esimerkiksi kulkuneuvoissa. Taloudelliseksi haitaksi määriteltiin muun muassa matkapuhelimien hankinta- ja käyttökustannukset, ja ihmissuhteisiin tai yhteydenpitoon liittyväksi haitaksi se, että matkapuhelimeen tulee liian paljon yhteydenottoja.

Nuorten matkapuhelimesta saamat käytännöllisen hyödyn kokemukset liittyivät muun muassa pikaiseen asioista ilmoitteluun ja matkapuhelimesta olevan kellon käyttöön:

Ei tarvitse lähteä kotiin soittamaan. (T29)

Voi ilmoittaa, jos tulee myöhemmin. (T29, P35, T13)

Siinä on kello. (T36)

Taloudellinen hyöty liittyi siihen, että tekstiviestejien lähettäminen oli halvempaa kuin matkapuhelimella soittaminen.

Voi lähettää tekstiviestin ja se on halvempaa kuin soittaa. (P56)

Matkapuhelimesta saatua yhteydenpitoon tai ihmissuhteisiin liittyvää hyötyä kuvattiin lähinnä yhteydenpidon lisääntymisenä ja helpottumisena:

Tekstiviestit lisänneet yhteydenpitoa. (T27)

Pysyy ajan tasalla. (P35)

Pitää tiiviimmin yhteyttä kavereihin. (T53, P57)

Helpottanut yhteydenpitoa (P29, T55, T27, T40)

Käytännöllisinä haittoina vastaajat mainitsivat lähinnä puhelimen jatkuvasta mukanaapidosta aiheutuvat haitat, kuten matkapuhelimen jääminen äänettömälle soittoaänelle ja puhelimesta huolehtimisen:

Täytyy pitää huolta puhelimesta, ja että se on mukana. (P49)

Kun pitää äänettömänä koulussa niin se unohtuu äänettömäksi ja kun tulee puheluita niin sit pitää ruveta soittalee takasin jos on vaikka jotain tärkeää asiaa. (P56)

Matkapuhelimesta aiheutuneet taloudelliset haitat koskivat lähinnä suuria puhelinlaskuja, kun taas yhteydenpitoon tai ihmissuhteisiin liittyvät haitat liittyivät pilapuheluihin ja liiallisiin yhteydenottoihin:

Pilapuhelut ja pilatekstiviestit. (T20, P57)

Haluaisi joskus niin, ettei kukaan saisi yhteyttä; hoituu niin, että laittaa puhelimen pois päältä, esim. uutena vuotena paljon teksti- ja kiertoviestejä sekä puheluita. (T11)

Oma rauha on hieman häiriintynyt. (T58)

4.2.5 Tietokoneiden ja Internetin käytöstä koetut hyödyt ja haitat

Nuorilta kysyttiin myös tietokoneen ja Internetin kotikäytöstä aiheutuneita hyötyjä ja haittoja. Tietokoneita ja Internetiä ei ollut tässä kysymyksessä eroteltu toisistaan, vaan niiden vaikutuksia kysyttiin yhdessä. Tämä on saattanut vaikuttaa joidenkin vastaajien vastauksiin eri tavoilla. Tietokoneen ja Internetin käytöstä kuvatut hyödyt ja haitat oli luokiteltu valmiiksi neljään luokkaan, 1)käytännöllisiin, 2)taloudellisiin, 3)yhteydenpitoon tai ihmissuhteisiin liittyviin sekä 4)henkilökohtaisiin hyötyihin ja haittoihin. Tämän jälkeen vastaajaa pyydettiin vielä kuvaamaan, millaista saatu hyöty tai haitta oli ollut.

Tietokoneiden ja Internetin käytöstä koetut hyödyt ja haitat näyttivät eroavan hieman tytöillä ja pojilla. Pojat arvioivat saavansa niiden käytöstä suhteessa enemmän henkilökohtaista hyötyä kuin tytöt. Kaikki pojat olivat kokeneet saavansa tietokoneen ja Internetin käytöstä henkilökohtaista hyötyä, kun taas tytöistä vain noin 76 prosenttia oli kokenut saman. Yksikään poika ei ollut ilmoittanut, että hän ei olisi saanut tietokoneiden ja Internetin käytöstä henkilökohtaista hyötyä, kun taas tytöistä näin ilmoitti vajaa viidesosa vastaajista. (Taulukko 6.)

TAULUKKO 6. Tietokoneiden ja Internetin käytöstä saadut henkilökohtaisen hyödyn kokemukset sukupuolittain (N=57)

	sukupuoli		Yhteensä
	poika	tyttö	
Ei ole tietokonetta/ei käytä tietokonetta	0 (0 %)	2 (5,9 %)	2 (3,5 %)
Ei ole kyseistä hyötyä	0 (0 %)	6 (17,6 %)	6 (10,5 %)
Kyllä on kyseistä hyötyä	23 (100 %)	26 (76,5 %)	49 (86 %)
Yhteensä	23 (100 %)	34 (100 %)	57 (100 %)

Muissa tietokoneiden ja Internetin käytössä ilmenneissä hyötyjen ja haittojen kokemuksissa ei esiintynyt eroja sukupuolten välillä. Niissä suurempi osa vastaajista arvioi kuitenkin yleensä, että tietokoneiden ja Internetin käytöstä ei ole ollut

kysytynlaista hyötyä kuin että sitä olisi ollut. Toisaalta kaikissa muissa paitsi taloudellisen hyödyn kysymyksissä oli tietokoneiden ja Internetin käytöllä koettu olevan enemmän kysytynlaisia hyötyjä kuin haittoja. Käytännöllistä hyötyä niiden käytöstä oli kokenut saavansa 19 nuorta, kun vastaavaa haittaa oli kokenut 12 nuorta. Yhteydenpitoon tai ihmissuhteisiin liittyvää hyötyä tietokoneiden ja Internetin käytöstä oli saanut 25 vastaajaa, kun kyseistä haittaa oli kokenut vain 14 vastaajaa. Erityisesti henkilökohtaisen hyödyn kokemukset painottuivat haittojen rinnalla; henkilökohtaista hyötyä tietokoneiden ja Internetin käytöstä oli kokenut 49 vastaajaa ja haittaa 11 vastaajaa.

Tietokoneiden ja Internetin käytöstä saatuja hyötyjä ja haittoja pyydettiin myös erittelemään tarkemmin, jolloin vastaajille annettiin erilaisia esimerkkejä mahdollisista tietokoneen ja Internetin käytön hyödyistä ja haitoista. Esimerkkinä käytännöllisestä hyödystä mainittiin asioiden joustava hoito, ja vastaavasta haitasta järjestelmien huono toimivuus sekä neuvojen ja avun saamisen vaikeus. Yhteydenpitoon tai ihmissuhteisiin liittyvänä hyötynä mainittiin yhteydenpidon lisääntyminen ja haittana se, että perheessä syntyy kiistaa siitä, kuka tietokonetta saa käyttää ja kuinka kauan, sekä liian runsas yhteydenottojen määrä. Henkilökohtaisella hyödyllä tarkoitettiin tiedon hankintaa, uusien asioiden oppimista ja viihdettä, kun taas henkilökohtaisena haittana nähtiin esimerkiksi terveysongelmat ja riippuvuus tietokoneesta.

Nuorten tietokoneiden ja Internetin käytöstä saamat käytännöllisen hyödyn kokemukset liittyivät lähinnä kouluasioiden hoitamiseen ja sähköpostin käyttöön:

Sähköpostin lukeminen kotona (P29, T15)

Tiedonhaku esimerkiksi koulutehtäviä varten (P2)

Voi kirjoittaa koulun projekteja kotona (T6, P4)

Tietokoneiden ja Internetin käytön taloudellisena hyötynä mainittiin laskujen maksamisen mahdollisuus Internetissä, kun taas yhteydenpitoon tai ihmissuhteisiin liittyvät hyödyt koskivat lähinnä sähköpostin ja chat-keskustelukanavien käyttöä.

Tulee pidettyä enemmän yhteyttä (T55, P28, P49)

Chatissa voi tutustua ihmisiin ja saada kavereita (T27)

Yhteydenpito muualla asuvaan isään (P57)

Tietokoneiden ja Internetin käytön henkilökohtaisen hyödyn kokemuksissa korostui nuorilla viihde, kuten pelaaminen, mutta myös tiedonhaku Internetistä:

Helpottaa tiedon hakua (T55, P29, T27, P4, P48, T37, T2)

Pelaaminen netissä (P29)

Hyvä viihdeväline (P5, P21, P2, T3)

Enemmän tietoa reaaliajassa (T20)

Kysyttäessä nuorilta tietokoneiden ja Internetin käytöstä aiheutuneita haittoja, korostuivat käytännöllisissä haitoissa tekniikkaan liittyvät ongelmat:

Internet-yhteys katkeaa usein (T55)

Ei osaa käyttää ilman apua (T27)

Joskus laitteet eivät toimi (T3)

Nuorten kokemat taloudelliset haitat tietokoneiden ja Internetin käytöstä liittyivät Internetin käytön kustannuksiin ja tietokoneeseen ostettaviin lisälaitteisiin. Yhteydenpitoon tai ihmissuhteisiin liittyvät haitat koskivat useimmiten tietokoneen käyttöaikaa ja rajoituksia:

Vanhemmat valittavat, että liikaa tietokoneen kanssa (P29, P5, P21)

Kiistaa kuka käyttää ja kuinka kauan (T27, P28, T3, P54)

Joulun jälkeen, jos on uusia pelejä, on pikkusisarusten kanssa riitaa siitä, kuka käyttää (T10)

Tietokoneiden ja Internetin käytöstä aiheutuvat henkilökohtaiset haitat koskivat esimerkiksi riippuvuutta tietokonepeleihin ja tietokoneen käytön aiheuttamia terveysvaivoja:

Niskat kipeytyy ja päätä särkee jos pelaa liikaa (P57)

On ehkä joskus ollut riippuvuutta johonkin peliin pari viikkoo (P56)

Tullut pelattua ja muu jää sivuun (P54)

4.3 Nuorten kokemuksia tietokoneiden, matkapuhelinten ja Internetin käytöstä ja kiinnostus tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan

4.3.1 Nuorten kiinnostus tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan

Kolmantena tutkimuskysymyksenä haluttiin selvittää sitä, miten nuorten kokeneisuus tietokoneiden käyttäjinä sekä kokemukset eri viestintävälineiden käytöstä ovat yhteydessä heidän kiinnostukseensa perheen tarpeisiin suunniteltua tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan. Nuorten kiinnostusta mitattiin 19 kuvitteellisella, perheen tarpeisiin suunnitellulla tulevaisuuden laitetoiminnolla. Nuoria pyydettiin kuvittelemaan, että heillä olisi kotona laite, joka voisi helpottaa yhteisten asioiden sujumista. Sen jälkeen heiltä kysyttiin, olisivatko he kiinnostuneita tällaisen laitteen ominaisuuksista kotonaan. Ominaisuudet olivat:

1. perheenjäsenten yhteydenpitoväline
2. perheen yhteinen toimintakalenteri
3. merkkipäiväkalenteri
4. puhe- ja näköyhteyden sisältävä yhteydenpitoväline
5. liikennevälineiden aikataulumuistio
6. taloyhtiön sisäinen tiedotusväline
7. sähköinen osoitekirja ja albumi
8. perheen oma sähköinen keittokirja
9. keskusteluverkko vanhempien, luokkatovereiden vanhempien ja opettajien kanssa
10. keskusteluverkko vanhempien, harrastuspiiriin kuuluvien lasten vanhempien ja ohjaajan kanssa
11. kodin niksikirja
12. tärkeän harrastuksen tietopankki
13. ensiapu- ja lääkeopas
14. kulttuurikalenteri
15. perhejuhliin tai muuhun perheen yhteiseen tilaisuuteen osallistuminen puhe- ja näköyhteyden avulla
16. uskonnolliseen tilaisuuteen osallistuminen näyttöpäätelyyhteyden avulla
17. ruokaostosten tilausten teko
18. kodin askareisiin liittyvien palveluiden tilaaminen
19. perheen raha-asioiden seurantaohjelma

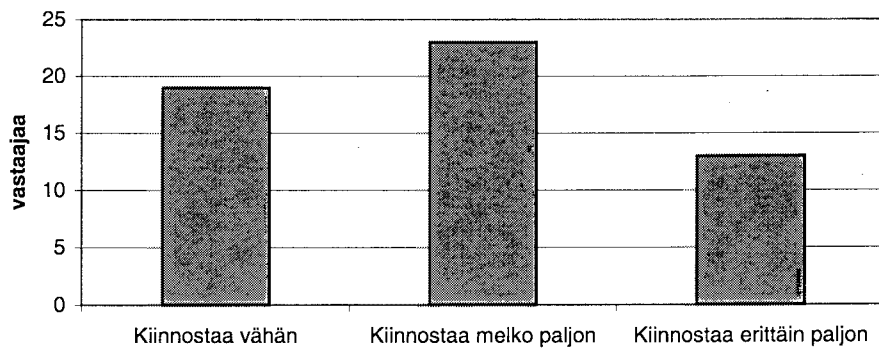
Nuorten kiinnostuksesta perheen tarpeisiin suunniteltua tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan muodostettiin summamuuttuja, jonka sisäinen yhdenmukaisuus oli luotettava (Cronbachin $\alpha = 0.73$). Vastaja sai luokitella kiinnostuksensa kyseisiin toimintoihin arvoilla 1 = ei kiinnosta lainkaan, 2 = kiinnostaa jonkin verran ja 3 = kiinnostaa paljon. Kahden nuoren vastauksissa oli puuttuva tieto

yhden laitetoiminnon kohdalla, joten heidän vastauksensa eivät ole summamuuttujassa mukana. Näin ollen summamuuttujan minimiarvo olisi voinut olla 18 ja maksimi 54. Summamuuttuja sai kuitenkin minimiarvokseen 29 ja maksimikseen 51, mikä osoittaa, että nekin nuorista, jotka olivat vähiten kiinnostuneita tulevaisuuden viestintäteknologiasta, osoittivat silti melko paljon mielenkiintoa joillekin laitetoiminnoille, ja että kiinnostuneimmat olivat hyvin kiinnostuneita lähes jokaisesta laitetoiminnosta. Sellaisia nuoria ei ollut tutkimusjoukossa yhtäkään, jotka olisivat antaneet pelkkiä ei kiinnosta lainkaan -vastauksia.

Summamuuttuja jaettiin kolmeen osaan sen saamien arvojen mukaan. Uudelleenkodeauksessa summamuuttujan alin kolmasosa sai arvoja 29:n ja 37:n väliltä. Se edustaa vastaajien joukkoa, joita tulevaisuuden viestintäteknologia on kiinnostanut vähän. Tähän joukkoon kuului yhteensä 19 vastaajaa. Muuttujan alkuperäinen, alimman luokan nimi "ei kiinnosta lainkaan" muutettiin sellaiseksi kuin "kiinnostaa vähän" sen vuoksi, että tässäkin luokassa vastaaja oli voinut antaa korkeimmillaan yhdeksälle laite-ehdotukselle arvon 3 ("kiinnostaa paljon"). Summamuuttujan toinen kolmannes sai arvoja 38:n ja 43:n väliltä. Se edustaa joukkoa, joita tulevaisuuden viestintäteknologia on kiinnostanut melko paljon, ja jossa vastaaja on voinut antaa enintään 12:lle laitetoiminnolle arvon "kiinnostaa paljon". Tähän joukkoon kuului yhteensä 23 nuorta, joiden kiinnostus määriteltiin sanoin "kiinnostaa melko paljon". Ylintä kolmannesta uusi viestintäteknologia on kiinnostanut erittäin paljon. Siinä summamuuttuja saa arvoja 44:n ja 51:n väliltä, mikä tarkoittaa, että vastaaja on voinut antaa maksimissaan 16:lle toiminnolle kiinnostaa paljon -vastauksia. Näitä vastaajia oli yhteensä 13.

Nuorten mielenkiinnossa tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja sukupuolen mukaan. Tyttöjen ja poikien määrä oli jakautunut eri luokkiin kiinnostuksen mukaan siten, että sekä tyttöjä että poikia oli eniten keskimmaisessä, "kiinnostaa melko paljon" -luokassa ja vähiten "kiinnostaa erittäin paljon" -ryhmässä. Tyttöjä oli sukupuolten määrällisen eron vuoksi enemmän joka ryhmässä.

KUVIO 8. Nuorten kiinnostus tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan (N=55)

TAULUKKO 7. Nuorten kiinnostus tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan sukupuolittain (N=55)

Nuorten kiinnostus uusia laiteomintoja kohtaan	SUKUPUOLI		Yhteensä
	Poika	Tyttö	
Kiinnostaa vähän	7 (32 %)	12 (36 %)	19 (35 %)
Kiinnostaa melko paljon	10 (45 %)	13 (39 %)	23 (42 %)
Kiinnostaa erittäin paljon	5 (23 %)	8 (24 %)	13 (24 %)
Yhteensä	22 (100 %)	33 (100 %)	55 (100 %)

Mitä hyötyä tieto- ja viestintäteknikasta on perheelle? –raportissa (Siitonen, Sivunen, Feldt, Neittaanmäki, Metsäpelto & Pulkkinen 2001, 24) on tiivistetty, mistä tulevaisuuden laiteominnosta nuoret olivat kaikkein kiinnostuneimpia. Eniten kiinnostusta nuorten keskuudessa herättivät kodin yhteinen näyttöpäätte (kiinnostusti paljon 53 prosenttia), perheen toimintakalenteri (kiinnostusti paljon 51 prosenttia) sekä puhe- ja näköyhteyden sisältävä yhteydenpitoväline (kiinnostusti paljon 49 prosenttia vastaajista). Nuoret olivat vähiten kiinnostuneita laiteominnosta, joka mahdollistaisi uskonnolliseen tilaisuuteen osallistumisen näyttöpäätteyyhteyden avulla (kiinnostusti paljon 4 prosenttia), taloyhteisön sisäisestä tiedotusvälineestä (kiinnostusti paljon 5 prosenttia) ja kodin ja koulun keskusteluverkosta (kiinnostusti paljon 9 prosenttia vastaajista).

4.3.2 Nuorten kokemusten yhteys tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan osoitettuun kiinnostukseen

Sitä, miten nuorten kokeneisuus tietokoneiden käytössä on yhteydessä heidän kiinnostukseensa tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan, etsittiin korreloimalla kokeneisuuteen liittyviä taustamuuttujia nuorten kiinnostuksesta tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan muodostetun summamuuttujan kanssa. Se, milloin nuori oli aloittanut tietokoneen käytön, ei ollut merkitsevästi yhteydessä tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan osoitettuun kiinnostukseen. Myöskään se, kuinka paljon nuori käytti aikaa tietokoneen ja Internetin kanssa vapaa-aikanaan, ei ollut yhteydessä nuorten kiinnostukseen tällaista teknologiaa kohtaan. Sen sijaan tietokoneen käytön monipuolisuus korreloi melkein merkitsevästi nuorten kiinnostukseen tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan ($r = 0.287$, $p < 0.05$). Mitä monipuolisemmin nuori käytti tietokonetta eri tarkoituksiin, sitä kiinnostuneempi hän myös oli perheen tarpeisiin suunnitellusta tulevaisuuden viestintäteknologiasta.

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä haluttiin selvittää myös sitä, miten nuorten kokemukset Internetin ja matkapuhelinten vaikutuksista yhteydenpitoon eri kohderyhmissä ovat yhteydessä heidän kiinnostukseensa tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan. Jotta aineistoa voitiin käsitellä yksisuuntaisen varianssianalyysin ja riippumattomien muuttujien t-testin avulla, jouduttiin matkapuhelimen vaikutuksiin liittyvä muuttuja jälleen koodaamaan uudelleen siten, että ne, joilla matkapuhelimia ei ollut käytössä, poistettiin tutkimusjoukosta. Tällaisia tapauksia oli kuitenkin korkeintaan kolme kussakin ryhmässä. Kiinnostus tulevaisuuden viestintäteknologiaan ei ollut erilaista siitä riippuen, millaisia yhteydenpidollisia vaikutuksia vastaaja oli matkapuhelimella kokenut olevan eri kohderyhmiin.

Internetin käytöstä saatuja yhteydenpidollisia kokemuksia ja nuorten kiinnostusta perheen tarpeisiin suunniteltuun viestintäteknologiaan tarkasteltiin myös sekä yksisuuntaisella varianssianalyysillä että riippumattomien muuttujien t-testillä. Sillä, oliko nuori pitänyt Internetillä yhteyttä perheenjäseniinsä vai ei, ei ollut yhteyttä tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan osoitetun kiinnostuksen kanssa. Vastaajan kokemukset Internetin yhteydenpidollisista vaikutuksista isovanhempiin, muihin sukulaisiin, kavereihin tai ystäviin ja opettajiin eivät olleet myöskään yhteydessä tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan osoitetun mielenkiinnon kanssa.

Kokemuksiin liittyen tarkasteltiin lisäksi matkapuhelinten sekä tietokoneen ja Internetin käytöstä koettuja hyötyjä ja haittoja suhteessa tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan osoitettuun mielenkiintoon. Matkapuhelimen käytön hyötyjä ja haittoja kuvaavat muuttujat koodattiin jälleen uudelleen siten, että mukana olivat vain ne nuoret, joilla oli matkapuhelin käytössään ($N = 42$, puuttuvia tekijöitä 13). Aineiston käsittelyyn käytettiin riippumattomien muuttujien t-testiä. Se, oliko vastaaja saanut matkapuhelinten käytöstä jonkinlaista hyötyä tai haittaa, ei ollut yhteydessä mielenkiintoon tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan.

Tietokoneen ja Internetin kotikäytöstä saatuja hyötyjä ja haittoja tarkasteltaessa muuttuja koodattiin uudelleen kahteen luokkaan, jotta eri ryhmien jakaumat saatiin tarpeeksi suuriksi, ja ryhmät saatiin vastaamaan sisällöllisesti toisiaan. Ne kaksi vastaajaa, jotka ilmoittivat, etteivät omista tai käytä tietokonetta, poistettiin tutkimusjoukosta, jonka jälkeen ryhmiä voitiin tarkastella riippumattomien muuttujien t-testin avulla.

Jos nuori oli kokenut saavansa tietokoneen ja Internetin kotikäytöstä käytännöllistä hyötyä, oli hänen kiinnostuksensa tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan tilastollisesti merkitsevästi suurempi kuin silloin, jos kyseistä hyötyä ei oltu koettu ($t = -2.886$, $df = 51$, $p < .01$). Myös ne vastaajista, jotka olivat kokeneet Internetin ja tietokoneen käytön aiheuttavan henkilökohtaista haittaa, olivat suuntaa-antavasti kiinnostuneempia tulevaisuuden viestintäteknologiasta kuin ne, jotka eivät olleet kokeneet henkilökohtaista haittaa ($t = -1.996$, $df = 51$, $p = .051$). Vastaukset olivat jakautuneet molemmissa ryhmissä melko tasaisesti molempien sukupuolten kesken. Muiden Internetin käytöstä koettujen hyötyjen ja haittojen kohdalla ei yhteyksiä kiinnostukseen syntynyt.

4.4 Perhetaustan merkitys nuoren kiinnostukseen tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan

4.4.1 Perheen matkapuhelinten ja tietokoneen hankintaan ja käyttöön kuluva rahamäärä

Neljäntenä tutkimuskysymyksenä oli selvittää, mikä yhteys perhetaustalla on nuorten kiinnostukseen perheen tarpeisiin suunniteltua tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan. Tätä tutkittiin vertaamalla perheen tietokoneiden ja matkapuhelinten hankintaan ja käyttöön kuluva rahamäärää sekä vanhempien harjoittamaa valvontaa ja nuoren tietokoneen käytön rajoittamista siihen, kuinka kiinnostunut nuori on tulevaisuuden viestintäteknologiasta.

Perheen matkapuhelimien ja tietokoneen hankintaan käyttämää rahamäärää sekä niistä aiheutuvia kuukausittaisia käyttökustannuksia kysyttiin ainoastaan haastateltavien nuorten vanhemmilta. Isien ja äitien vastauksista muodostettiin keskiarvot mittaamaan kunkin perheen matkapuhelimien ja tietokoneiden hankintakuluja sekä laitteiden kuukausittaisia käyttökustannuksia.

Matkapuhelinten hankintakustannukset vaihtelivat 57 perheessä suuresti; yhdessä perheessä puhelinten hankintaan ei oltu käytetty yhtään rahaa, kun taas maksimissaan matkapuhelimiin oli käytetty rahaa arviolta 8500 markkaa. Keskimäärin perheissä oli matkapuhelimien ostamiseen käytetty rahaa hieman yli 2600 markkaa. Matkapuhelinten käyttökustannukset kuukaudessa vaihtelivat perheittäin siten, että toisissa perheissä matkapuhelimien käyttöön ei kulunut kuukausittain yhtään rahaa, kun taas maksimissaan matkapuhelinkulut olivat kuukaudessa tuhat markkaa. Yli puolet vastaajista ilmoitti kuukausittaisten käyttökustannusten olevan 300 markkaa tai vähemmän. Myös kotitietokoneiden hankinta- ja käyttökustannukset vaihtelivat perheistä riippuen. Tietokoneeseen kului kuitenkin selvästi vähemmän rahaa kuukaudessa kuin matkapuhelinten käyttöön. Yli puolet vastaajista ilmoitti tietokoneeseen kuluvan kuukausittain 120 markkaa tai vähemmän. (Taulukko 8.)

TAULUKKO 8. Matkapuhelinten ja tietokoneen hankinta- ja käyttökustannukset (N=57)

	Matkapuhelinten hankinta	Matkapuhelinten kuukausittaiset käyttökustannukset	Kotitietokoneen /-tietokoneiden hankinta	Kotitietokoneen/-tietokoneiden kuukausittaiset käyttökustannukset
Minimi	0 mk	0 mk	0 mk	0 mk
Maksimi	8500 mk	1000 mk	52 000 mk	600 mk
Keskiarvo	2631 mk	359 mk	13 817 mk	137 mk

Perheen matkapuhelinten ja tietokoneiden hankinta- ja käyttökustannukset eivät korreloineet lasten kiinnostukseen perheen tarpeisiin suunniteltua tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan. Kulut sen sijaan korreloivat keskenään; perheiden matkapuhelinten hankintaan käyttämä rahamäärä oli yhteydessä siihen, paljonko perheen matkapuhelinten käyttökustannukset olivat kuukaudessa ($r = 0.598$, $p < 0.01$). Näin oli myös tietokoneiden kohdalla ($r = 0.388$, $p < 0.05$). Perheen tietokoneen kuukausittaiset käyttökustannukset korreloivat lisäksi melkein merkitsevästi nuorten tietokoneen käytön useuden kanssa ($r = 0.307$, $p < 0.05$).

4.4.2 Vanhempien valvonta ja tietokoneen sekä matkapuhelimen käytön rajoittaminen

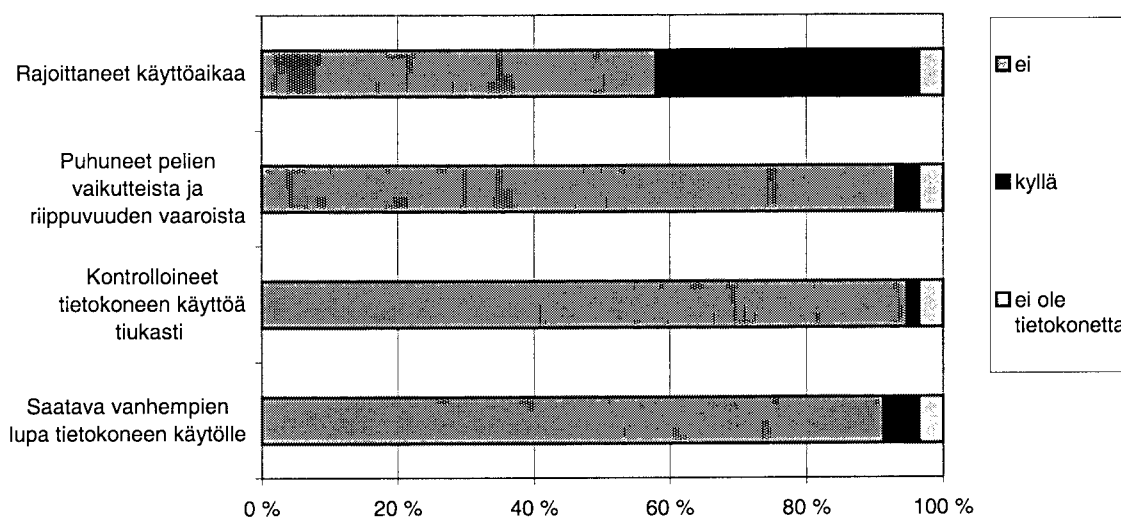
Sitä, miten nuoret kokivat vanhempien valvovan ja rajoittavan heidän tietokoneen käyttöönsä, tutkittiin viiden taustamuuttujan avulla. Nuorilta kysyttiin, seuraavatko heidän vanhempansa, mitä he puuhaavat tietokoneen kanssa, ovatko vanhemmat rajoittaneet tai pyrkineet rajoittamaan heidän kotitietokoneen käyttöönsä, ovatko vanhemmat rajoittaneet Internet-yhteyden käyttöä siitä syystä, että se maksaa, rajoittavatko vanhemmat heidän matkapuhelimen käyttöönsä sekä onko nuorten matkapuhelimessa saldoraja.

Tietokoneisiin liittyvistä kysymyksistä ensimmäisen, vanhempien seurantaan liittyvän kysymyksen vastaukset oli jaoteltu kuuteen luokkaan: 1) ei ole tietokonetta, 2) en käytä tietokonetta, 3) eivät seuraa, 4) kyllä, kyselevät ja katselevat, mitä puuhaan, 5) kyllä,

seuraavat tarkistamalla, mitä pelejä pelaan tai millä Internet-sivuilla olen vierailut ja 6) kyllä, minun on kysyttävä lupa tietokoneen käyttöön. Tietokoneen käytön rajoittamiseen liittyvä kysymys oli jaoteltu puolestaan neljään luokkaan: vanhemmat ovat rajoittaneet käyttöaika, vanhemmat ovat puhuneet pelien vaikutteista ja riippuvuuden vaaroista, vanhemmat ovat kontrolloineet tietokoneen käyttöä tiukasti sekä tietokoneen käytölle on saatava vanhempien lupa. Näihin luokkiin oli kolme vastausvaihtoehtoa: 1) ei ole tietokonetta/ei käytä tietokonetta, 2) vanhemmat eivät ole toimineet kyseisellä tavalla ja 3) vanhemmat ovat toimineet kyseisellä tavalla. Internet-yhteyden käytön rajoittamista tarkasteltiin neljän vastausvaihtoehdon avulla: Internet-yhteyttä ei ole, en käytä Internetiä, vanhemmat eivät ole rajoittaneet käyttöä ja vanhemmat ovat rajoittaneet käyttöä.

Kysymykseen, seuraavatko vanhempasi, mitä puuhaat tietokoneen kanssa, ilmoitti 35 nuorta 57:stä, että vanhemmat eivät seuraa heidän tekemisiään. Reilu neljäsosa nuorista (28,1 %) vastasi, että vanhemmat kyselevät ja katselevat, mitä he puuhaavat tietokoneen kanssa. Vanhempien antamiin rajoituksiin tietokoneen käytössä liittyvään kysymykseen suurin osa nuorista vastasi, että vanhemmat eivät olleet toimineet heidän tietokoneen käyttöönsä rajoittavasti. Tietokoneen käyttöaika oli kuitenkin rajoitettu vanhempien toimesta 22 perheessä. (Kuvio 9.)

KUVIO 9. Vanhempien antamat rajoitukset tietokoneen käytössä (N=57)

Internetin käyttöä oli rajoitettu kustannuksellisista syistä 16 nuoren kohdalla. Vain yksi vastaajista ilmoitti, ettei käytä Internetiä, 12 vastaajalla ei ollut Internet-yhteyttä käytettävissään ja 28 nuorta vastasi, että vanhemmat eivät rajoittaneet Internetin käyttöä taloudellisista syistä.

Matkapuhelimen käytön rajoittamista tutkittiin käyttöajan rajoittamisen ja saldorajojen näkökulmista. Kysymykseen *rajoittavatko vanhempasi matkapuhelimen käyttöäsi* 19 nuorta vastasi, ettei heillä ole matkapuhelinta, 18 ilmoitti, että vanhemmat eivät rajoita sen käyttöä ja 20 sanoi vanhempien rajoittavan matkapuhelimen käyttöä. Kysymykseen *onko matkapuhelimessasi saldoraja* puolestaan 21 nuorta vastasi, ettei heillä ole matkapuhelinta, 28 vastaajalla ei saldorajaa ollut ja 8 vastaajalla oli.

Kysymyksenasettelusta johtuen analyyseista poistettiin ne henkilöt, joilla ei ollut tietokonetta tai Internetiä, tai jotka eivät niitä käyttäneet. Myös matkapuhelimen käyttöä koskeviin rajoituksiin liittyvistä muuttujista poistettiin ne vastaajista, joilla matkapuhelinta ei ollut käytössään. Niiden nuorten määrä, jotka ilmoittivat, että heillä ei ole matkapuhelinta, vaihteli jälleen kahden muuttujan välillä 19:stä 21:een. Sellaisia nuoria, joilla ei ollut tietokonetta, tai jotka eivät sitä käyttäneet, oli joka muuttujan kohdalla kaksi, kun taas Internet-yhteys puuttui 12 vastaajalta ja yksi vastaaja ilmoitti, että ei käytä Internetiä. Kaikki muuttujat koodattiin uudelleen siten, että mukana olivat vain tietokonetta, Internetiä ja matkapuhelinta käyttävät vastaajat. Lisäksi yksisuuntaisen varianssianalyysin mahdollistamiseksi kysymyksestä 'Seuraavatko vanhempasi, mitä puuhaat tietokoneen kanssa?', jouduttiin poistamaan myös vastaus 'Kyllä, minun on kysyttävä lupa tietokoneen käyttöön', koska tällaisia vastauksia oli aineistossa vain yksi.

Matkapuhelinten käytön rajoituksilla ei ollut yhteyksiä siihen, kuinka kiinnostuneita nuoret olivat tulevaisuuden viestintäteknologiasta. Sen sijaan yksisuuntaisella varianssianalyysillä ja sen jatkoanalyysillä LSD-testillä ilmeni tilastollisesti melkein merkitsevä ero niiden nuorten kiinnostuksessa tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan, joiden vanhemmat seurasivat, mitä nuori puuhaa tietokoneen kanssa, ja niiden, joiden vanhemmat eivät seuranneet. Ne nuoret, joiden vanhemmat kyselivät ja katselivat, mitä he tekevät tietokoneella, olivat kiinnostuneempia perhekeskeisestä teknologiasta kuin ne nuoret, joiden vanhemmat eivät seuranneet, mitä he puuhaavat tietokoneen kanssa ($F = 3,639$, $df = 2, 49$, $p < .05$).

Tietokoneen käytön rajoittamista tarkastelleista neljästä muuttujasta yhdessä ilmeni t-testillä tilastollisesti melkein merkitsevä ero tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan osoitetussa kiinnostuksessa ($t = 2,150$, $df = 51$, $p < .05$). Ne nuoret, jotka eivät

tarvinneet lupaa vanhemmiltaan tietokoneen käytölle, olivat kiinnostuneempia tulevaisuuden viestintäteknologiasta kuin ne nuoret, jotka luvan tarvitsivat.

t-testillä ilmeni lisäksi tilastollisesti melkein merkitsevä ero myös niiden nuorten kiinnostuksessa tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan, joiden vanhemmat olivat rajoittaneet Internetin käyttöä siitä syystä, että se maksaa, ja niiden nuorten, joiden vanhemmat eivät olleet näin tehneet ($t = -2,295$, $df = 41$, $p < .05$). Ne nuoret, joiden vanhemmat olivat rajoittaneet Internetin käyttöä taloudellisesta syistä, olivat kiinnostuneempia tulevaisuuden viestintäteknologiasta kuin ne, joiden vanhemmat eivät olleet rajoittaneet sitä.

5 DISKUSSIO

Tässä luvussa kokoan tutkimukseni empiirisiä tuloksia, tarkastelen niitä aikaisemman tutkimuksen valossa sekä pohdin sitä, miksi tulokset ovat sellaisia kuin ovat. Etenen tarkastelussani neljän tutkimuskysymyksen kautta.

5.1 Nuorten tietokoneiden käyttö

Ensimmäinen tutkimuskysymys käsitteli sitä, kuinka kokeneita nuoret ovat tietokoneiden käyttäjinä ja eroavatko sukupuolet tässä suhteessa toisistaan. Kokeneisuus jaoteltiin eri osakysymyksiksi, joita olivat se, kuinka monta vuotta sitten nuori oli aloittanut tietokoneen käytön, mihin eri tarkoituksiin tietokonetta käytetään, sekä se, kuinka usein nuori käyttää tietokonetta kotona ja vapaa-ajalla.

Suurin osa nuorista oli aloittanut tietokoneen käytön seitsemän vuotta sitten. Tämä saattaa johtua siitä, että vastaajien ikäjakauman vuoksi nuoret olivat aloittaneet koulunkäynnin niihin aikoihin. Tässä ikävaiheessa tietokoneen käyttö ei myöskään erottele tyttöjä ja poikia vielä niin paljon kuin vanhemmiksi tullessa. Tietokoneen käytön aloittamisiässä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa tyttöjen ja poikien välillä. Se, että pojat käyttävät vanhempina tietokonetta enemmän kuin tytöt ei siis tämän tuloksen mukaan johdu ainakaan siitä, että pojat tutustuisivat tietokoneen käyttöön aikaisemmin ja saisivat sitä kautta varmuutta sen käyttöön enemmän kuin tytöt. Toisaalta tietokoneen käytön määrissä voi kyllä olla jo alusta asti eroavaisuuksia tyttöjen ja poikien välillä, mutta tutustuminen niihin tapahtuu suunnilleen samoihin aikoihin. Voisiko olla niin, että tyttöjen on suotavampaa leikkiä alle kouluikäisinä perinteisiä kotileikkejä kuin pelata tietokoneella, kun taas poikien perinteiset leikit ovat muutenkin enemmän tietokonepelien kaltaisia juoneltaan? Tässä törmätään jälleen siihen kysymykseen, keille suurin osa markkinoilla tälläkin hetkellä olevista tietokonepeleistä on suunnattu, ja voisiko se vaikuttaa siihen, että pojat käyttävät myöhemmin tietokonetta muutenkin enemmän kuin tytöt.

Toisena taustamuuttujana tietokoneen käytön kokeneisuudessa tarkasteltiin sitä, mihin eri tarkoituksiin nuoret tietokonetta käyttävät. Suosituimpia tietokoneen käyttötapoja

nuorilla olivat Internet-sivujen selailu, sähköpostin käyttö, pelaaminen sekä tekstinkäsittely. Lisäksi annettujen vaihtoehtojen ulkopuolelta useampi vastaaja kertoi käyttävänsä tietokonetta myös piirtämiseen. Tietokoneen sosiaaliset käyttötavat näyttävätkin saavuttaneen suurimman suosion etenkin nuorten keskuudessa. Ne eivät myöskään erottele sukupuolia kovin selkeästi toisistaan, vaan tytöt ja pojat käyttivät tietokonetta esimerkiksi sähköpostin lähettämiseen ja vastaanottamiseen suunnilleen saman verran (tytöistä 70,6 %, pojista 78,2 %). Voisikin ajatella, että mitä enemmän tietokone ja sen mahdollistamat toiminnot kehittyvät sosiaalisempaan suuntaan eivätkä ole sisällöltään niin sukupuolittuneita, nousee tyttöjen ja naisten kiinnostus niitä kohtaan suuremmaksi. Kyse ei siis kenties ole tyttöjen tietokone- tai teknologiapeloista tai osaamattomuudesta, vaan kiinnostavien sisältöjen ja toimintamahdollisuuksien puutteesta.

Siitä, mihin nuoret käyttävät tietokonetta, on saatu samanlaisia tuloksia myös aiemmissa tutkimustuloksissa. Saanilahden tutkimuksen (1999) mukaan nuoret käyttävät tietokonetta yleisimmin kirjoittamiseen, pelaamiseen, Internetin käyttöön ja piirtämiseen. Luukan ym. (2001) tutkimuksessa nuorten yleisimmät tietokoneen käyttötavat olivat Internet-yhteyden ottaminen, kirjoittaminen ja pelien pelaaminen. Nuoret käyttävätkin tietokonetta hyvin paljon interpersonaaliseen viestintään sähköpostin, erilaisten keskustelupalstojen, chattailyn ja pelien kautta. Koska yhä useammilla lapsiperheillä on Internet-yhteys myös kotona, käytetään sähköpostia ja erilaisia reaaliaikaisia keskusteluohjelmia nykyisin todennäköisesti enemmän kavereiden kanssa viestimiseen kuin aikaisemmin. Kuten Cooganin ja Kankaan (2001) tutkimuksesta käy ilmi, nuoret eivät ole kiinnostuneita tutustumaan ja chattailemaan uusien ihmisten kanssa Internetissä, jos oma ryhmä sinne on jo rakentunut. Anonyymi vuorovaikutus tuntemattomien ihmisten kanssa onkin saattanut siirtyä ainakin suomalaisilla nuorilla osittain Internetin keskustelupalstoilta enemmän televisiokanavien tekstiviesti-chatteihin, jotka ovat ainakin tällä hetkellä hyvin suosittuja. Internetistä on sen sijaan tullut nuorten elämässä nykyisin yksi viestintäväline muiden joukossa etenkin ystäville ja luokkatovereille viestittäessä, jota käytetään tarpeen tullen puhelinsoittojen ja tekstiviestien rinnalla.

Tietokonepelien pelaaminen jakoi tytöt ja pojat tietokoneen eri käyttötavoissa selvimmin kahteen ryhmään. Pojat pelaavat tietokonepelejä tilastollisesti merkitsevästi enemmän kuin tytöt. Tämä on tulos, johon on kiinnitetty toistuvasti huomiota jo

useammassa tutkimuksessa aiemminkin. On todettu, että selvästi suurempi osa pojista kuin tytöistä pelaa tietokonepelejä usein, vähintään neljänä päivänä viikossa (Luukka ym. 2000, 105). Poikien suuremman kiinnostuksen tietokonepeljä kohtaan on arvioitu johtuvan poikien sosiaalistumisesta eri aiheisiin ja erilaisiin harrastuksiin, sekä siitä, että suuri osa tietokonepelien sisällöistä on suunnattu pojille. Jotkut erot kognitiivisiin ja käyttäytymiseen liittyvissä mediavalinnoissa voivat selittyä myös biologisilla tekijöillä ja eroavaisuuksilla. (Kubey & Larson 1990, 117.) Jos pojat esimerkiksi tottuvat pelaamaan markkinoilla tarjolla olevia, heitä kiinnostavia pelejä jo nuorina, kun taas tytöille suunnattuja pelejä ei lapsuudessa ole tarjolla, saattaa ero tietokoneella pelaamisessa ilmetä sukupuolten välillä jo hyvinkin nuorena. Toisaalta nykyisin tietokonepelimarkkinat ovat niin laajat, ja tarjolla on niin suuri määrä erilaisia pelejä, että iso osa peleistä kiinnostaa varmasti myös tyttöjä, jos pelien pelaaminen yleensäkin heitä kiinnostaa. Lisäksi pelejä suunnataan nykyään paljon myös tytöille, ja toisaalta kiinnostus monien pelien sisältöihin voi olla myös kokonaan sukupuolesta riippumatonta.

Nuoret käyttävät tietokoneita aktiivisesti vapaa-ajallaan. Yli kolmasosa tutkimukseen osallistuneista nuorista käytti tietokonetta joka päivä kotona tai muualla kuin koulussa. Lisäksi yli puolet vastaajista käytti tietokonetta vapaa-ajallaan joko päivittäin tai muutaman kerran viikossa. Pojat olivat jälleen tietokoneen käytössä kuitenkin aktiivisempia kuin tytöt. Enemmistö tytöistä ilmoitti käyttävänsä tietokonetta joko kerran tai muutaman kerran viikossa, kun taas suurin osa pojista käytti tietokonetta päivittäin. Tietokonetta vain kerran viikossa käyttäviä poikia ei ollut aineistossa yhtäkään. Ero oli tilastollisesti merkitsevä. Lisäksi tietokoneen käytön useus oli yhteydessä siihen, kuinka monipuolisesti tietokonetta käytettiin.

Näinkin selvien erojen kohdalla voisi helposti huolestua siitä, että sukupuolet joutuvat tulevaisuudessa eriarvoiseen asemaan, koska juuri tietokoneiden käytön on nähty vaikuttavan lapsiin ja nuoriin tietoyhteiskunnassa tarvittavien taitojen kehittymisen kannalta positiivisesti (ks. esim. Rogers 1986, 233). Erot näyttäisivät kuitenkin koskevan lähinnä tietokonepelien pelaamista ja tietokoneen käytön useutta, mikä ei ole tyttöilläkään kovin alhainen. Muissa tietokoneen käyttötavoissa tytöt eivät eroa merkitsevästi pojista. Tytöt myös suhtautuvat positiivisesti teknologiaan ja erityisesti Internetin sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollistaviin toimintoihin (kts. esim. Laukkanen 1997, 43; Saarela 2000, 35–36; Oksman 1999, 173–174). Näin ollen tytöt eivät

ole mielestäni ainakaan omalta osaltaan vaikuttamassa huonompaan asemaansa tietoyhteiskuntakehityksessä. Eri asia on kuitenkin se, käsitelläänkö sukupuolia eri tavalla perheissä ja yhteiskunnassa tarjoamalla pojille enemmän mahdollisuuksia tietokoneiden käyttöön kuin tytöille esimerkiksi erilaisin harrastusmahdollisuuksin tai ostamalla ja sijoittamalla tietokoneita pelkästään poikien huoneisiin (kts. esim. McNamee 1998, 196–199). Se, että pojilla ja tytöillä olisi kotona ja vapaa-ajallaan mahdollisuus käyttää tietokoneita yhtä usein, on tärkeää jo senkin kannalta, että tietokoneen käytön useus edesauttaa sitä, että tietokonetta käytetään moniin eri tarkoituksiin.

Kirjallisuudessa usein esiintynyt kahtiajako siitä, onko tietokoneiden ja yleensäkin viestintäteknologian käytöstä lapsille ja nuorille hyötyä vai haittaa, on kysymyksenä mielenkiintoinen ja ansaitsisi lisähuomiota osakseen. Toisaalta ollaan huolissaan siitä, että tietokoneen käyttö aiheuttaa epäsosiaalistumista ja tuottaa todellisesta elämästä syrjäytyneitä hakkereita (Rogers 1986, 235–236) ja toisaalta korostetaan sitä, että nimenomaan tietokoneiden käyttäminen takaa nuorille hyvät mahdollisuudet menestyä myös tulevaisuudessa (Papert 1985). Siinä missä toisaalla maalailaan uhkakuvia lasten ja nuorten kontrolloimattomasta pääsystä ”aikuisten viestintävälineisiin” ja sen seurauksista (Buckingham 1998, 9), nähdään nuoret toisaalla edelläkävijöinä kaikessa digitaaliseen kulttuuriin liittyvässä, jolloin he ovat ikäänkuin luonnostaan valmiita viestintävälinekulttuurin toimijoita. (Suoranta 2001, 27–28). Viestintäteknologian merkityksistä lapsuudelle on kuitenkin toistaiseksi hämmästyttävän vähän tutkimustietoa. (Forsberg & Pösö 2001, 194.), eikä digitaalisen kulttuurin vaikutuksia lasten ja nuorten elämään pystytä muutenkaan kenties tulkitsemaan juuri siinä ajassa, missä eletään. Nämä vastakkaiset näkökulmat, riskipuhe ja optimismipuhe, tulisikin molemmat hyväksyä, koska vain toisen näkökulman huomioonottaminen johtaa helposti ylilyönteihin (Forsberg & Pösö 2001, 194).

5.2 Nuorten kokemukset nykyisten viestintävälineiden käytöstä

Matkapuhelin

Toinen tutkimuskysymys kohdistui siihen, millaisia kokemuksia nuorilla on nykyisen viestintäteknologian, eli matkapuhelinten, tietokoneiden ja Internetin käytöstä. Kokemuksia tutkittiin sen kannalta, millaisia yhteydenpitoon liittyviä kokemuksia sekä hyötyjä ja haittoja nuoret olivat nykyisen viestintäteknologian käytöstä saaneet.

Enemmistö nuorista oli kokenut matkapuhelimen vaikutukset yhteydenpidossa eri kohderyhmiin joko positiivisina tai matkapuhelimella ei oltu nähty olevan vaikutuksia yhteydenpitoon. Kukaan vastaajista ei ollut kokenut matkapuhelimen tuoneen pelkästään hankaluuksia yhteydenpidossa johonkin kohderyhmään. Myönteisimmät kokemukset matkapuhelimen käytöstä oli saatu perheen, muiden sukulaisten sekä luokkakavereiden ja muiden ystävien kesken. Näille kohderyhmille nuoret lähettivät myös eniten tekstiviestejä.

Viestinnällisesti ajateltuna matkapuhelinten käytössä esiintyneiden hankaluuksien puute saattaisi viitata siihen, että nuoret hallitsevat hyvin matkapuhelinten käyttöön liittyvän viestintäkulttuurin, eikä väärinymmärryksiä pääse rajoittuneesta viestintämuodosta huolimatta niin helposti syntymään. Toisaalta matkapuhelimen ominaisuuksiin liittyvät hankaluudet, joita tässä tutkimuksessa oli matkapuhelimen käyttöön liittyen eritelty, koskivat esimerkiksi sitä, että matkapuhelinta pidetään suljettuna tai puhelinnumerot vaihtuvat tiuhaan. Tämä ei tutkimusten mukaan pidä kuitenkaan nuorten kohdalla paikkaansa, minkä vuoksi tällaisia negatiivisia kokemuksia ei kenties ole päässyt syntymäänkään. Nuorten mukaan matkapuhelinta pidetään usein vuorokaudenkin ympäri päällä, eivätkä he vaihda helposti liittymiä, koska niihin liittyy usein myös lisäpalveluita, kuten kotisoittorinki, johon kaverit on kytketty (Coogan & Kangas 2001, 66, 17).

Matkapuhelimista on tullut yleistyessään välttämättömyys ja normaali arjen hallinnan väline lähes jokaiselle nuorelle. Nuoret mieltävät matkapuhelimet inhimillisiksi, jatkuvan online-läsnäolon mahdollistaviksi viestintävälineiksi, jotka ovat helpommin lähestyttävää kuin esimerkiksi tietokoneet (Oksman & Rautiainen 2001b, 72). Tämän voisi kuvitella johtuvan erityisesti matkapuhelinten käyttötarkoituksesta: ne on tehty

pääasiassa viestimistä ja vuorovaikutusta varten, eivätkä siten sisällä valtavasti erilaisia teknisiä toimintamahdollisuuksia kuten esimerkiksi tietokoneet. Matkapuhelimet ovat myös aina lähellä, taskussa tai laukussa, joten ne tuntuvat henkilökohtaisilta ja läheisiltä välineiltä. Nuoret myös osaavat käyttää matkapuhelimia tilanteeseen sopivilla tavoilla, ja tekevät valinnan esimerkiksi tekstiviestin ja puhelun välillä muun muassa asian kiireellisyyden tai pituuden ja yksityiskohtaisuuden mukaan (Oksman & Rautiainen 2001b, 72). Koska nuoret käyttävät matkapuhelimia paljon, osaavat he myös viestiä sen avulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Nuorten matkapuhelimen käyttöön liittyvän viestintäkompetenssin voisikin ajatella vaikuttaneen juuri siten, että he olisivat saaneet matkapuhelimen käytöstä yhteydenpidon välineenä paljon myönteisiä kokemuksia.

Sen perusteella, kenelle nuoret lähettävät tekstiviestejä, voisi tulkita jotain myös tekstiviestien sisällöistä. On todettu, että nuoret ilmaisevat usein esimerkiksi tekstiviestin 160:llä merkillä sekä tunteita, toimintaa että arjenhallintaakin (Kasesniemi & Rautiainen 2001). Perheenjäsenille viestitään todennäköisesti tekstiviesteillä usein juuri arjen organisointiin liittyvistä asioista, sukulaisilta on helppoa ja vaivatonta kysellä kuulumisia tekstiviestillä, kun taas ystäville ja luokkatovereille voidaan lähettää tekstiviestejä lähes kaikkia arjen iloja ja suruja koskien. Viestintätavat varmasti myös vaihtelevat eri kohderyhmissä lähettäjän ja vastaanottajan viestintäsuhteesta riippuen. Esimerkiksi muualla kuin kotona asuvalle vanhemmalle lähetetään kenties hyvin tunnepitoisiakin viestejä, kun taas luokkakavereilta voidaan kysyä vain muodollista apua kotitehtävien tekemiseen.

Tytöt ja pojat eivät eronneet juurikaan arvioissaan siitä, millaisia vaikutuksia matkapuhelimella oli ollut yhteydenpitoon. Kuitenkin viitteitä jonkinlaisiin kokemuseroihin sukupuolten välillä ilmeni siinä, miten matkapuhelinten on koettu vaikuttavan yhteydenpitoon ystävien ja luokkatovereiden kanssa. Tyttöistä lähes 80 prosenttia arvioi matkapuhelimen vaikuttaneen myönteisesti yhteydenpitoon luokkakavereiden ja ystävien kanssa, kun pojista näin ajatteli vain hieman yli puolet.

Tyttöjen onkin todettu käyttävän matkapuhelinta sosiaalisempiin tarkoituksiin kuin poikien. Tyttöjen matkapuhelinkulttuuria leimaa vahvasti paras ystävä -instituutio. Vaikka sukupuolityypittelyt ovat usein yleistyksiä ja yksilökohtaisia eroja tuki ilmenee, on erityisesti tytöille tärkeää ja ominaista jakaa esimerkiksi saatuja tekstiviestejä

kavereiden kanssa. Lisäksi tekstiviestejä käytetään varsinaisen asian lisäksi myös kuulumisten kyselyyn tai ”kyhnytyspuheeseen”, jolla tytöt vakuuttavat toisilleen olevansa parhaita kavereita. Tyttöjen tekstiviestit ovat usein 160 merkin mittaisia, kun taas pojat eivät usein kirjoita enempää kuin mitä asian kertominen vaatii. (Kasesniemi & Rautiainen 2001, 166, 183–184.) Lisäksi kun otetaan huomioon se seikka, että matkapuhelinta käytetään nimenomaan kaveripiireissä ja että tytöt lähettävät enemmän tekstiviestejä ja soittavat pidempiä puheluita kuin pojat (Coogan & Kangas 2001, 42), voisi tällaista sukupuolten välistä eroa myös yhteydenpitoon liittyvissä matkapuhelimen käyttökokemuksissa pitää luotettavana tuloksena myös tässä tutkimuksessa.

Tytöt ja pojat arvioivat matkapuhelinten käytöstä saadut käytännölliset, taloudelliset ja yhteydenpitoon tai ihmissuhteisiin liittyneet hyödyt ja haitat samalla tavoin, eli tilastollisesti merkitseviä eroja ei eri sukupuolten kokemuksissa ollut. Yleisesti ottaen sellaisia nuoria oli kuitenkin enemmän, jotka olivat saaneet matkapuhelimen käytöstä jonkinlaista hyötyä kuin niitä, jotka eivät hyötyä olleet kokeneet saavansa. Nuoret arvioivat myös useimmiten, että matkapuhelimen käytöstä oli aiheutunut enemmän hyötyjä kuin haittoja. Ainoastaan taloudellisia haittoja koettiin matkapuhelimien käytöstä aiheutuneen useammin kuin vastaavanlaisia hyötyjä.

Myös tämä on osittain selitettävissä matkapuhelinten laajalla leviämisellä nuorten keskuuteen sekä nuorten matkaviestintäkompetenssilla (Kasesniemi & Rautiainen 2001). Yhteydenpitoon ja ihmissuhteisiin liittyneitä hyötyjä on saatettu saada sen vuoksi enemmän kuin haittoja, koska matkapuhelimeen liittyviin viestintätapoihin on totuttu ja niitä osataan käyttää ja hyödyntää yhteydenpidossa. Matkapuhelimen suosio ja helppokäyttöisyys selittää myös niistä aiheutuneita kustannuksia. Cooganin ja Kankaan (2001, 23) mukaan nuorten matkapuhelinlaskujen suuruudessa tendenssi on ollut jatkuvasti kasvamaan päin: mitä enemmän erilaiset toiminnot siirtyvät matkapuhelimeen ja mitä itsestäänselvemmäksi sen käyttö tulee, sitä kalliimmiksi laskut nuorilla muuttuvat. Näin ollen nuoret saattavat joutua perheissään tilanteeseen, jossa matkapuhelimen käytön taloudellisia vaikutuksia pohdiskellaan ja jonkinlaisia sääntöjä ja rajoituksia sovitaan yhdessä vanhempien kanssa.

Tietokone ja Internet

Tässä tutkimuksessa korostui se, että nuoret käyttävät Internetiä lähinnä vuorovaikutussuhteissaan kodin ulkopuolelle. Suurin osa vastaajista ei ollut pitänyt yhteyttä Internetin välityksellä perheenjäsentensä kanssa. Myös useimpien muiden kohderyhmien kanssa Internetillä ei todennäköisesti ollut pidetty paljon yhteyttä, koska enemmistö vastaajista ei ollut kokenut sillä olevan vaikutusta yhteydenpitoon, vaikka yhteys oli useimmilla käytettävissä. Myönteisimpiä arvioita Internetin vaikutuksista yhteydenpitoon esitettiin luokkakavereiden, ystävien ja sukulaisten kanssa. Tytöt ja pojat eivät eronneet toisistaan siinä, miten Internetin oli koettu vaikuttavan yhteydenpitoon eri kohderyhmien kanssa.

Ilmeisesti Internet ei ollut tutkimuksen suorittamisen aikaan vielä yhtä suosittu viestintäväline 12–14 –vuotaiden nuorten keskuudessa kuin matkapuhelin, koska sen vaikutukset yhteydenpitoon olivat paljon vähäisempiä. Voisi kuvitella, että kiinteiden Internet-liittymien yleistyessä myös yhteydenpito Internetin välityksellä lisääntyy merkittävästi. Jos Internet-yhteys on jatkuvasti päällä omassa kodissa ja kaverin luona, voisi kuvitella, että Internetin käyttö nousisi ystävien kesken jopa suosituimmaksi viestintätavaksi kuin tekstiviestit sen kiinteiden kustannusten ja pidempien viestien mahdollistavan muodon vuoksi.

Internetin käyttö on eri lähteiden mukaan kuitenkin jo tälläkin hetkellä joko hyvin yleistä tai melko yleistä suomalaisten nuorten keskuudessa. Vuoden 2000 Nuorisobarometristä käy ilmi, että nuorista runsas neljännes käytti Internetiä joko kerran tai useita kertoja päivässä. (Saarela 2000, 28.) Luukan ym. (2001, 86) tutkimuksessa lähes kaikki vastanneista nuorista ilmoittivat käyttävänsä Internetiä ainakin joskus. Kuitenkin lähes päivittäin Internetiä käytti vain yksi kymmenestä nuoresta (Luukka ym. 2001, 86). Vaikka Internetiä käytetään paljon myös viihdyttäviin tarkoituksiin, ovat sen käyttötarkoitukset usein lähempänä esimerkiksi puhelimen kuin nykyisen television käyttötarkoituksia. Erityisesti kotona tapahtuvaan Internetin käyttöön juuri interpersonaalinen viestintä kodin ulkopuolelle on tärkeä motiivi. (Kraut ym. 1998.)

Tietokoneiden ja Internetin käytöstä koetut hyödyt ja haitat erosivat hieman tytöillä ja pojilla. Pojat arvioivat saavansa niiden käytöstä suhteessa enemmän henkilökohtaista

hyötyä kuin tytöt. Kaikki pojat olivat kokeneet saavansa tietokoneen ja Internetin käytöstä henkilökohtaista hyötyä, kun taas tytöistä vain noin 76 prosenttia oli kokenut saman. Henkilökohtainen hyöty määriteltiin tutkimuksessa esimerkiksi tiedon saamiseksi ja uusien asioiden oppimiseksi. Tyttöjen ja poikien ero voisikin tässä kohdassa selittyä osittain sillä, että pojat käyttivät tietokonetta useammin kuin tytöt ja tietokoneen käytön useus oli myös yhteydessä sen käytön monipuolisuuteen. Näin ollen pojat saattoivat kokea tyttöjä useammin saavansa tietokoneen ja Internetin käytöstä uutta tietoa sekä oppivansa erilaisia asioita.

Muissa tietokoneiden ja Internetin käytössä ilmenneissä hyötyjen ja haittojen kokemuksissa ei esiintynyt eroja sukupuolten välillä. Suurempi osa vastaajista arvioi kuitenkin yleensä, että tietokoneiden ja Internetin käytöstä ei ole ollut kysytynlaista hyötyä kuin että sitä olisi ollut. Toisaalta kaikissa muissa paitsi taloudellisen hyödyn kysymyksissä oli tietokoneiden ja Internetin käytöllä koettu olevan enemmän kysytynlaisia hyötyjä kuin haittoja. Neutraalit kokemukset tietokoneiden ja Internetin käytössä saattaisivatkin johtua siitä, että tietokoneiden ja Internetin käyttö on nykyään nuorille hyvin arkipäiväistä puuhaa. Niiden käytöstä saatuja hyötyjä ei kenties ajatella enää hyötyinä, vaan käytännön elämän välttämättömyyksiä, jotka ovat seurausta kunkin teknologian käytöstä.

5.3 Nuorten kiinnostus tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä haluttiin selvittää, miten nuorten kokeneisuus tietokoneiden käyttäjinä sekä heidän saamansa kokemukset matkapuhelinten, tietokoneiden ja Internetin käytöstä olivat yhteydessä heidän kiinnostukseensa tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan. Nuorten kiinnostus laitetoimintoja kohtaan oli melko suuri, kaikista haastatelluista perheenjäsenistä korkein. Jokaista haastateltua nuorta tulevaisuuden viestintäteknologia oli kiinnostanut ainakin jonkin verran. Tämä saattaisi johtua siitä, että haastattelu menetelmänä, toisin kuin esimerkiksi anonyymi kyselylomake, luo vastaajalle sosiaalisia paineita vastata toivotulla tavalla. Toisaalta nuorten vastausten voisi olettaa olevan myös suhteellisen luotettavia sen vuoksi, että juuri nuoret ovat usein kiinnostuneita kotiin hankittavasta teknologiasta (Ekström 1995, 129), ja on todettu, että lasten ja nuorten antamat vastaukset viestintävälineisiin liittyviin kysymyksiin ovat usein luotettavampia kuin

vanhempien vastaukset, jotka pyrkivät olemaan sosiaalisesti korrekteja (Desmond ym. 1985). Pojat ja tytöt eivät eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi siinä, kuinka kiinnostuneista he olivat tulevaisuuden viestintäteknologiasta.

Tämä herättää jälleen kysymyksiä eri sukupuolten kiinnostuksesta viestintäteknologiaa kohtaan. Vaikka pojat käyttävät tietokoneita tyttöjä useammin ja käytön useus on myös yhteydessä käytön monipuolisuuteen, ovat tytöt silti yhtä kiinnostuneita kuin pojat kodin tarpeisiin suunnitellusta tulevaisuuden viestintäteknologiasta. Kenties kodin tarpeisiin kuvatut 19 laitetoimintoa olivat sisällöltään molempia sukupuolia kiinnostavia toisin kuin monet muut tietokoneiden tämänhetkiset käyttömahdollisuudet? Vai voisivatko juuri kotiin liittyvät asiat olla niitä, joihin tytöt ovat saneet roolimallin äidiltään ja olisivat siksi tällaisesta viestintäteknologiasta yhtä kiinnostuneita kuin pojat? Toisaalta haluaisin kuitenkin uskoa myös siihen, että pojat ja tytöt eivät loppujen lopuksi eroakaan toisistaan puhtaassa kiinnostuksessa viestintäteknologiaa ja viestintävälineitä kohtaan. Tietokoneen käyttö vain painottuu tällä hetkellä sellaisiin sisältöihin, jotka eivät tyttöjä niin paljon kiinnosta.

Nuorten kiinnostusta tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan pyrittiin selittämään tutkimuksessa esitetyillä taustakysymyksillä siitä, kuinka kokeneita nuoret ovat tietokoneen käytössä, ja millaisia kokemuksia he ovat matkapuhelinten, tietokoneiden ja Internetin käytöstä saaneet. Tietokoneen käytön kokeneisuutta mitanneista muuttujista erityisesti se, kuinka monipuolisesti nuori käytti tietokonetta, oli yhteydessä nuorten kiinnostukseen tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan. Mitä monipuolisemmin nuori käytti tietokonetta eri tarkoituksiin, sitä kiinnostuneempi hän keskimäärin oli myös perheen yhteisten asioiden hoitoon tarkoitettusta laitteistosta. Lisäksi, jos nuori oli kokenut saavansa tietokoneen ja Internetin käytöstä käytännöllistä hyötyä, oli hänen kiinnostuksensa tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan suurempi kuin silloin, jos kyseistä hyötyä ei oltu koettu. Muissa taustamuuttujissa ei tilastollisia yhteyksiä nuorten kiinnostukseen ilmennyt.

Tietokoneiden monipuolinen käyttö saattaa olla osoitus siitä, että nuori kokee hallitsevansa teknologian ja viestintävälineiden käytön, eikä pelkää niitä. Positiivinen suhtautuminen teknologiaan voi näin ollen rohkaista nuorta myös uusien välineiden ja laitteiden pariin, sekä kasvattaa nuoren kiinnostusta ylipäätään tulevaisuuden teknologiaa kohtaan. Tietokoneen käytön monipuolisuus liittyi myös tietokoneen

käytön useuteen, jolloin sitä voidaan mielestäni pitää melko hyvänä tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan osoitetun kiinnostuksen selittäjänä. Sellaiset nuoret, jotka käyttävät tietokonetta monella eri tavalla, ovat kiinnostuneita myös moneen eri tarkoitukseen käytettäväksi suunnitellusta tulevaisuuden teknologiasta.

Siihen, miksi tietokoneen ja Internetin käytöstä saaduilla kokemuksilla on yhteys nuorten kiinnostukseen tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan, mutta matkapuhelimesta saaduilla kokemuksilla ei, on vaikeampaa antaa yksiselitteistä vastausta. Kenties nuorille kuvatut tulevaisuuden laiteoiminnot assosioituivat enemmän tietokoneisiin kuin matkapuhelimiin liittyviksi toiminnoiksi, jolloin tietokoneista saadut positiiviset kokemukset lisäsivät mielenkiintoa myös tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan. Ehkä nimenomaan käytännöllisen hyödyn ulottuvuus, jota kuvattiin haastateltaville asioiden joustavana hoitamisena, on lähinnä niitä ominaisuuksia, joita nuoret kuvittelivat tulevaisuuden viestintäteknologian heille tarjoavan.

Neljäntenä tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin sitä, mikä yhteys perhetaustalla oli nuorten kiinnostukseen perheen yhteistä tulevaisuuden teknologiaa kohtaan. Tätä tutkittiin vertaamalla perheen tietokoneiden ja matkapuhelinten hankintaan ja käyttöön kuluvaan rahamäärään sekä vanhempien harjoittamaa valvontaa ja nuoren tietokoneen käytön rajoittamista siihen, kuinka kiinnostunut nuori on tulevaisuuden teknologiasta. Materialistisilla tekijöillä ei ollut yhteyttä nuorten kiinnostukseen, vaikka matkapuhelinten ja tietokoneiden hankinta- ja käyttökulut vaihtelivat perheittäin suuresti. Lisäksi nuorten tietokoneen käytön useus oli yhteydessä siihen, kuinka paljon rahaa perheessä kului kuukausittain tietokoneen käyttämiseen. Nuoret käyttävät tietokoneita kotona aktiivisesti ja ovat näin myös teknologian koteihin leviämiseen olennaisesti vaikuttavia osapuolia.

Nuorten tietokoneen käyttöä ei oltu vanhempien toimesta rajoitettu suurimmassa osassa perheitä. Reilulla kolmasosalla vastaajista vanhemmat olivat kuitenkin rajoittaneet tietokoneen käyttöaika. Vanhemmat olivat rajoittaneet Internetin käyttöä kustannuksellisista syistä useamman kuin joka neljännen nuoren kohdalla, kun taas hieman alle puolella nuorista näin ei ollut käynyt. Oman matkapuhelimien käyttöä vanhemmat eivät olleet rajoittaneet 18 nuoren kohdalla ja olivat näin tehneet 20 nuoren kohdalla.

Tulosten perusteella voisikin ajatella, että vanhemmat eivät enää nykyisin rajoita nuorten viestintäteknologian käyttöä kovinkaan paljon. Viestintäteknologian nopea kehitys ja alan kasvu erityisesti Suomessa 1990-luvun lopulla saivat varmasti monet vanhemmat kannustamaan ja tukemaan nuorten viestintäteknologian käyttöä. Näin he ajattelivat kenties turvaavansa nuoren pysymisen tietoyhteiskuntakehityksen mukana ja edesauttavansa nuoren pärjäämistä tulevaisuuden työmarkkinoilla. Vaikka alan kasvu on 2000-luvulle tultaessa hieman hiipunut, halutaan nuorten viestintäteknologian käyttötaitoihin todennäköisesti yhä useammassa perheessä silti edelleen panostaa ja näin ollen myös välttää turhia rajoituksia etenkin tietokoneen käytössä. Nuoret saattavat usein olla myös vanhempiaan taitavampia tietokoneen käyttäjiä, jolloin rajoitukset ja kiellot eivät välttämättä edes tehoaisi.

Matkapuhelinten käytön rajoituksilla ei ollut yhteyksiä siihen, kuinka kiinnostuneita nuoret olivat perhekeskeisestä teknologiasta. Sen sijaan ne nuoret, joiden vanhemmat kyselivät ja katselivat, mitä he tekevät tietokoneella, olivat kiinnostuneempia tulevaisuuden viestintäteknologiasta kuin ne nuoret, joiden vanhemmat eivät seuranneet, mitä he puuhaavat tietokoneen kanssa. Nuorten kiinnostusta perheen arkea helpottavaan tulevaisuuden viestintäteknologiaan voisikin selittää myös se, että nuoria kiinnostaa perheen yhteinen viestintäteknologia sekä sen sosiaalinen puoli, yhdessä tekeminen. Kenties nuorten kiinnostus tulevaisuuden perhekeskeistä viestintäteknologiaa kohtaan selittyisikin osaksi myös sillä, että nuoret ovat kiinnostuneita käyttämään teknologiaa yhdessä muun perheen kanssa.

Nuorten viestintäteknologian käyttö, sen käyttökokemukset ja käyttörajoitukset tapahtuvat aina sosiaalisessa kontekstissa ja ovat usein tilannesidonnaisia. Se, kenelle viestitään, millä välineellä ja mitä tarkoitusta varten, vaihtelee varmasti hyvin paljon tilasta, paikasta ja ajasta riippuen vanhempien rajoituksista puhumattakaan. Näin ollen myös nykyisten viestintävälineiden käytön ja kokemusten yhteyden tutkiminen tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan osoitettuun kiinnostukseen on jossain määrin vaikeaa. Tulokset ovat varmasti suuntaa-antavia, mutta saattavat vaihdella ja muuttua nuoren kasvaessa ja kehittyessä. Tutkittaessa näinkin muuttuvia ulottuvuuksia, kuten nuoria, viestintäteknologiaa ja perhettä, ovat tulokset aina riippuvaisia siitä ajasta ja hetkestä, missä ne on toteutettu.

6 PÄÄTÄNTÖ

Tutkimukseni empiirinen aineisto pohjautuu vuonna 2000 Perheportaali-projektissa toteutettuun Mitä hyötyä tieto- ja viestintäteknikasta on perheille? -haastattelututkimukseen. Koska en itse työskennellyt projektissa vielä tuolloin enkä siis osallistunut myöskään haastattelulomakkeen suunnitteluun ja haastattelujen toteutukseen, minulla on mahdollisuus tarkastella aineiston keräämiseen liittyviä tekijöitä hieman kuin ulkopuolisen silmin. Näistä lähtökohdista käsin arvioin seuraavassa luvussa tutkimukseni reliabiliteettia ja validiteettia sekä pohdin tämän tutkimusprosessin aikana syntyneitä jatkotutkimusideoita.

6.1 Tutkimuksen arviointia

6.1.1 Aineiston keruu ja analysointi

Tutkimustulosten toistettavuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon käytetty tutkimusjoukko. Tässä tutkimuksessa se muodostui jyvaskyläläisistä perheistä, joissa oli ainakin yksi 12–14 -vuotias lapsi. Perheisiin otettiin yhteyttä lähestymiskirjeillä, joita jaettiin kolmella jyvaskyläläisellä koululla nuorten mukana kotiin vietäviksi. Koulut oli valittu eri puolilta Jyväskylää, jotta otos olisi mahdollisimman kattava, ja että mukaan saataisiin tulotasoiltaan ja kiinnostuksen kohteiltaan mahdollisimman erilaisia perheitä. Tutkimukseen osallistuneet perheet valikoituivat kuitenkin siten, että huomattavan suuri osa nuorten vanhemmista oli ylempiä toimihenkilöitä (naisista 59,3 % ja miehistä 52,4 %).

Koska monissa tutkimukseen osallistuneissa perheissä oli useampikin lapsi, ja koska esimerkiksi tietokoneiden ja Internet-yhteyksien määrä on Suomessa selvästi yhteydessä juuri talouden kokoon eli lapsiin (Suomi tietoyhteiskuntana 2000), edusti tutkimusjoukko sellaista väestönosaa, joiden on todennäköisesti mahdollista käyttää muun muassa tietokoneita ja Internetiä kotonaan. Lisäksi koska viestintäteknologia integroituu yhteiskuntaan yleensä pienen ja kriittisen kokeilijajoukon kautta (ks. esim. Rogers 1986, 120), eli ihmisten, joilla on mahdollisuus kokeilla ja käyttää uusia laitteita, oli tutkimuksen otos tässä suhteessa onnistunut. Tutkimuksen reliabiliteettia vahvistaa myös se, että vaikka tutkimusjoukoksi valikoitui keskimääräistä enemmän sellaisia

nuoria, joiden vanhemmat kuuluvat ylempiin toimihenkilöihin, olisivat viestintävälineiden omistukseen liittyvät tulokset todennäköisesti samankaltaisia myös alempiin sosiaaliluokkiin kuuluneissa perheissä. Kotitalouksien tuloerot eivät ole olleet Suomessa merkittävä este viestintäteknologian leviämislle, paitsi silloin, kun perheen bruttotulo perheenjäsentä kohti laskettuna jää alle 4000mk/kk (Suomi tietoyhteiskuntana 2000).

Haastattelulomake sisälsi melko paljon kysymyksiä, ja aineiston keruuta oli pyritty helpottamaan valmiilla vastausvaihtoehdoilla sekä joissain kysymyksissä myös valmiilla vastauskorteilla. Lisäksi kaikki haastattelut nauhoitettiin, jolloin avoimet vastaukset oli mahdollista myöhemmin litteroida. Joissain kysymyksissä esiintyi kuitenkin epäjohdonmukaisuuksia tai päällekkäisyyksiä, jotka vaikeuttivat tulosten analysointia.

Ensimmäinen taustakysymys oli analysoinnin kannalta hankala kysymyksen muotoilun vuoksi. Sen sijaan, että nuorilta olisi kysytty, minkä ikäisinä he aloittivat tietokoneen käytön, tuli heidän pohtia, kuinka monta vuotta sitten he olivat tietokoneen käytön aloittaneet. Kysymyksen laatijat ovat tässä kohdin saattaneet päätyä tällaiseen ratkaisuun, jotta vastaaminen olisi nuorille helpompaa. Voi kuitenkin arvioida sitä, kuinka luotettavia vastaukset ovat, jos 12–14-vuotiaiden nuoret muistelevat elämänsä taakse päin yli seitsemänkin vuoden päähän. Toisaalta suurin osa vastaajista muisti aloittaneensa tietokoneen käytön seitsemän vuotta sitten, joka on keskimäärin se aika, jolloin haastatellut nuoret ovat aloittaneet koulunkäynnin. Tuo hetki on myös melko varmasti helppo palauttaa mieleen elämässä silloin tapahtuneiden muutosten vuoksi. Lisäksi nykyisin peruskouluissa tutustutaan tietokoneen käyttöön todennäköisesti jo ensimmäiseltä luokalta lähtien, minkä vuoksi suurin osa haastatelluista nuoristakin olikin aloittanut tietokoneen käytön noin seitsemänvuotiaana.

Seuraava vaikeus analysoinnissa ilmeni matkapuhelimen käytöstä saatuihin hyötyihin ja haittoihin liittyvässä kysymyksessä. Matkapuhelinten käyttöä pyydettiin arvioimaan yhteydenpitoon liittyvien kokemusten lisäksi myös siitä näkökulmasta, onko niiden käytöstä koettu olevan hyötyä tai haittaa. Matkapuhelimiin liittyvät hyödyt ja haitat oli luokiteltu valmiiksi käytännöllisiin, taloudellisiin ja yhteydenpitoon tai ihmissuhteisiin liittyviksi hyödyiksi ja haittoiksi. Tämän jaon merkitystä voi pohtia varsinkin

viestinnällisestä näkökulmasta. Koska matkapuhelimen käytön hyötyjä ei eroteltu niinkään niissä käytävän vuorovaikutuksen tasolla esimerkiksi viestinnän funktioiden kautta, vaan mukaan otettiin myös muita tekijöitä, kuten taloudellinen aspekti, ei vastauksista ilmene selvästi, mitä matkapuhelimen käytöstä saatu hyöty viestinnän tasolla tarkoittaa. Nyt saaduissa vastauksissa korostuivat matkapuhelimen käyttöön liittyvät asiat niiden viestinnällisten sisältöjen kustannuksella. Nuoret ilmoittivat kyllä, että matkapuhelimesta on ollut yhteydenpitoon liittyvää hyötyä sillä tavoin, että kavereille voi lähettää viestejä mistä ja milloin vain, ja että matkapuhelimen avulla voi sopia asioita, mutta matkapuhelinviestinnän syvemmät motiivit ja funktiot jäävät puuttumaan. Lisäksi hyötyjen erottelemisen käytännöllisiin ja yhteydenpitoon tai ihmissuhteisiin liittyviin hyötyihin on joissain tapauksissa saattanut olla nuorille vaikeaa, ja nämä kohdat menivätkin vastauksissa osittain päällekkäin.

Monessa matkapuhelimeen liittyvässä haastatteluaineiston kysymyksessä analysoinnin ongelmaksi nousi myös se, että yhdenmukaista vastausta siihen, kuinka monella nuorella oli oma matkapuhelin, ei missään vaiheessa saatu. Haastatteluaineiston kysymys *”Onko sinulla käytössäsi matkapuhelin?”* oli ainoa omistusta koskeva kysymys, ja jotkut nuoret ovat saattaneet tulkita sen siten, että vaikka omaa puhelinta ei olekaan, on äidin tai isän kännykkä heidänkin käytössään. Tämä on yksi mahdollinen selitys sille, miksi niiden vastaajien määrä, joilla ei ole matkapuhelinta käytettävissään, vaihtelee eri kysymysten kohdalla melko paljonkin. Ainoastaan, kun nuorilta kysyttiin matkapuhelimen vaikutuksia yhteydenpitoon vanhempien kanssa, ei yksikään nuori ilmoittanut, että matkapuhelimia ei olisi käytettävissä. Tämä kertoo siitä, että ilmeisesti ainakin toisella vanhemmista on ollut matkapuhelin, ja nuoret ovat pystyneet ottamaan siihen yhteyttä, eivätkä näin ollen ole vastanneet myöntävästi vastausvaihtoehtoon *”ei ole matkapuhelimia käytettävissä”*, vaikka heillä ei omaa matkapuhelinta olisi ollutkaan. Lisäksi vastausvaihtoehdot vaihtelivat kysymyksittäin siten, että joissain kysymyksissä matkapuhelimen omistusta koskeva kysymys oli muotoiltu muotoon *”en käytä matkapuhelinta”*, ja toisissa *”ei ole matkapuhelinta käytettävissä”*. Myös tämä vaikeuttaa vastausten tulkintaa, koska vaihtoehtojen konnotaatiot ovat melko erilaiset. Yksiselitteistä vastausta nuorten matkapuhelimen omistuksesta onkin näin ollen vaikea antaa.

Tietokoneiden ja Internetin käyttöä koskeneessa haastattelulomakkeen kolmannessa osiossa nuorilta kysyttiin Internetin käytöstä saatuja kokemuksia yhteydenpitoon sekä tietokoneen ja Internetin kotikäytöstä aiheutuneita hyötyjä ja haittoja. Tietokoneita ja

Internetiä ei ollut tässä kysymyksessä eroteltu toisistaan, vaan niiden vaikutuksia kysyttiin yhdessä. Tämä on saattanut vaikuttaa joidenkin vastaajien vastauksiin eri tavoilla siten, että joko Internetin tai tietokoneen hyödyt tai haitat korostuvat toisen kustannuksella. Näin ollen vastauksia ei täysin suoraviivaisesti voidakaan verrata esimerkiksi aikaisempiin tuloksiin Internetin käytön kokemuksista (kts. esim. Pew Internet & American Life 2002). Myös kysymysten eri muoto hyötyjä ja haittoja kysyttäessä on saattanut vaikuttaa joidenkin nuorten vastauksiin eri tavoilla. Hyötyjä käsitellyt kysymys oli muotoa *”Onko sinun mielestäsi tietokoneen ja Internetin käytöstä kotona ollut sinulle hyötyä?”*, kun taas haittoja koskenut kysymys kuului: *”Onko tietokoneen ja Internetin käytöstä kotona aiheutunut perheessänne haittaa?”* Hyötyjä ja haittoja ei voikaan näin ollen suoraan verrata keskenään, sillä hyötyjä pyydettiin tarkastelemaan henkilökohtaisesta perspektiivistä ja haittoja perheen näkökulmasta käsin.

Vastausvaihtoehdot oli tietokoneen ja Internetin hyötyjä ja haittoja eritellessä kysymyksessä jaoteltu valmiiksi neljään eri luokkaan: käytännöllisiin, taloudellisiin, yhteydenpitoon tai ihmissuhteisiin liittyviin sekä henkilökohtaisiin hyötyihin ja haittoihin. Vastauksissa on huomattavissa sama ilmiö kuin matkapuhelimen käytön hyötyjä ja haittoja koskeneissa kysymyksissä: Niissä korostuvat lähinnä tietokoneen ja Internetin käyttämiseen liittyvät seikat, kun taas niiden viestinnällinen funktio jää osin puuttumaan. Lisäksi vastaukset etenkin käytännölliseen hyötyyn ja yhteydenpitoon tai ihmissuhteisiin liittyvään hyötyyn jaotelluissa luokissa olivat osittain päällekkäisiä. Hiukan kyseenalaista on myös se, miksi matkapuhelimen ja tietokoneen sekä Internetin hyötyjä ja haittoja koskevat vastausvaihtoehdot eivät ole samanlaisia, vaan jälkimmäisessä ne on eritelty useampaan osaan, jolloin mukaan on tullut myös henkilökohtaisen hyödyn ulottuvuus. Matkapuhelimen ja tietokoneen sekä Internetin käytöstä saadut hyödyt ja haitat eivät olekaan näin keskenään täysin vertailukelpoisia.

Haastattelulomakkeen kolmannessa osiossa käsiteltiin myös vanhempien harjoittamaa tietokoneiden käytön rajoittamista. Tietokoneiden käytön kontrolloimiseen liittyvistä kysymyksistä ensimmäisen, *”Seuraavatko vanhempasi, mitä puuhaat tietokoneen kanssa?”* -kysymyksen vastaukset oli jaoteltu kuuteen luokkaan: 1) *ei ole tietokonetta*, 2) *en käytä tietokonetta*, 3) *eivät seuraa*, 4) *kyllä, kyselevät ja katselevat, mitä puuhaan*, 5) *kyllä, seuraavat tarkistamalla, mitä pelejä pelaan tai millä Internet-sivuilla olen vierailut* ja 6) *kyllä, minun on kysyttävä lupa tietokoneen käyttöön*. Näiden tulosten valossa

olisikin mielenkiintoista tietää, miten nuorten kiinnostusta tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan olisi selittänyt sellainen vastausvaihtoehto, jossa nuoret ja vanhemmat harrastavat yhdessä tietokoneen käyttöä. Tietokoneisiin liittyvä yhteinen harrastus olisi voinut olla vieläkin selkeämmin yhteydessä nuorten kiinnostukseen kuin jo pelkkä vanhempien osoittama kiinnostus sitä kohtaan, mitä nuori tietokoneen kanssa puuhailee.

6.1.2 Reliabiliteetti ja validiteetti

Kun reliabiliteettia tarkastellaan aineiston keruun kannalta, ovat siihen saattaneet tässä tutkimuksessa vaikuttaa sellaiset tekijät kuten haastateltavien nuorten motivointi ja turvallisen haastatteluilmapiirin luominen. Haastattelutilannetta on vaikea arvioida muuten kuin haastattelulomakkeen perusteella, koska en itse osallistunut haastattelujen tekemiseen. Periaatteessa kuitenkin puolistrukturoidussa haastattelussa tutkijan vaikutus haastateltavien vastauksiin on jossain määrin pienempi kuin esimerkiksi avoimissa haastatteluissa, koska vastausvaihtoehdot annetaan suureksi osaksi valmiina. Tutkijan vaikutus haastateltavan vastauksiin onkin ollut todennäköisesti melko pieni. Suurempia sattumanvaraisuuksia ovatkin saattaneet aiheuttaa itse haastattelulomakkeessa ja haastattelukysymyksissä esiintyneet epäloogisuudet kuin haastattelutilanne. Lisäksi kvalitatiivisen tutkimuksen arvioitavuudesta on käyty keskustelua, jonka mukaan perinteisesti ymmärretyt validiteetti ja reliabiliteetti eivät sellaisenaan edes sovellu laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteereiksi (Eskola & Suoranta 1999, 212). Tässä tutkimuksessa laadullinen tutkimus on kuitenkin pienemmässä roolissa, jolloin jonkinlaisia luotettavuuskriteereitä on jo kvantitatiivisten analyysointimenetelmien puolesta mahdollista todeta.

Tutkimusaineiston analysoinnin reliabiliteettia kuvaa muun muassa tutkittavien muuttujien luotettavuus. Tämän tutkimuksen muuttujia voidaan pitää luotettavina sen vuoksi, että ne jaettiin aluksi useaan eri luokkaan. Luokkia yhdistettiin vasta sitten, kun se analysoinnin kannalta todettiin välttämättömäksi. Osassa muuttujia oli kuitenkin pieniä epäloogisuuksia ja päällekkäisyyksiä, joita kuvailtiin edellisessä luvussa. Aineiston analysoinnissa käytettyjen summamuuttujien luotettavuus testattiin Cronbachin alpha -testillä, jossa niiden luotettavuus todettiin muuttujien määrään

nähdessä verrattain hyväksi (tietokoneen käytön monipuolisuus; alfa-kerroin = 0.63, nuorten kiinnostus tulevaisuuden viestintäteknologiaa kohtaan; alfa-kerroin = 0.73). Ensimmäisen summamuuttujan alfa-kerroin jäi kuitenkin 0.7 alle, minkä vuoksi tämän muuttujan yhteyksiä muihin muuttujiin eivät välttämättä mahdollisten mittausvirheiden vuoksi voitu havaita (Nummenmaa, Konttinen, Kuusinen & Leskinen 1996, 216).

Tutkimusaineiston validiteettia voidaan tarkastella muun muassa yleistettävyyden kannalta. Tämän tutkimuksen otosta voitaisiin kritisoida siitä, että se jäi strukturoituun tutkimusmenetelmään nähden melko pieneksi. Suurempi otos oltaisiin voitu saavuttaa esimerkiksi kyselylomakkeen avulla, ja onkin arvokasta pohtia sitä, oltaisiinko samanlaisiin tuloksiin voitu päästä myös tällaista menetelmää käyttäen. Tällöin tulokset olisivat yleistettävämpiä, ja olisi kenties tavoitettu myös muunlaisiin sosiaaliryhmiin kuuluvia ihmisiä kuin haastattelumenetelmää käyttäen. Toisaalta se, että tutkimusjoukoksi valikoituneiden perheiden vanhemmat olivat suurelta osin ylempiä toimihenkilöitä, edesauttoi omalta osaltaan sitä, että perheillä oli paljon laitteita käytössään ja he olivat niiden käytöstä myös innostuneita kertomaan. (ks. myös Siitonen ym. 2001, 5).

6.2 Jatkotutkimusideoita

Tarkasteltaessa sitä tutkimuskenttää, joka käsittelee nuoria ja viestintäteknologiaa, on huomattavissa joitain aukkopaiikkoja ja tutkimusta vaille jääneitä kohteita. Vaikka nuorten ja viestintäteknologian tutkimiseen on viime aikoina selvästi alettu kiinnittää huomiota etenkin Suomessa, on viestintäteknologian tutkimusta sen sosiaalisessa käytössä etenkin perhekontekstissa tehty erittäin vähän. Silloin, kun kontekstina on perhe, on viestintäteknologiaa käsitelty lähinnä tiedotusvälineiden, kuten television näkökulmasta. Tutkimusta, joka keskittyisi perheen sosiaaliseen vuorovaikutukseen yhä teknistyvämmässä yhteiskunnassamme, ei ole tehty tarpeeksi.

Jatkotutkimuksellisesti kiinnostavaa voisikin olla esimerkiksi jonkin tällaisen uuden, perheen vuorovaikutuksen parantamiseen suunnitellun viestintävälineen käytön tutkiminen suomalaisen perheen arkipäivässä. Koska perheen lähtökohdista käsin suunniteltua viestintäteknologiaa ei tällä hetkellä juurikaan ole markkinoilla, täytyisi

perheen viestinnästä ja siinä esiintyvistä vuorovaikutustarpeista saada myös lisää tietoa. Toisaalta itse viestintävälineenkään ei tarvitsisi olla uusi, jos vain sen sosiaalinen käyttö eroaisi vanhasta ja totutusta, kuten tekstiviesteille aikoinaan kävi. Tekstiviestit oli suunniteltu aluksi vain liike-elämän tarpeisiin lyhyiksi tiedon välittäjiksi, eikä niiden ennustettu saavuttavan suurtakaan suosiota. Jos jossain perheessä päätettäisiin ruveta käyttämään aktiivisesti esimerkiksi yhtä tiettyä sähköpostiosoitetta perheen asioista tiedottamiseen ja keskusteluun, ja kaikilla perheenjäsenillä olisi omat, sähköpostinlukumahdollisuuden sisältävät matkapuhelimet, olisi mielenkiintoista tutkia, millaista vuorovaikutus tällaisilla tekstiviestiä pidemmillä viestintämahdollisuuksilla olisi. Toisaalta myös perinteisempien viestintätapojen, kuten perheen jääkaapin oveen jätettyjen viestilappujen tutkiminen vuorovaikutuksen ja perheyhteisöllisyyden näkökulmasta voisi tarjota jo sellaisenaan jotain uutta perheen sisäisen viestinnän ja yhteisöllisyyden tutkimukselle.

Koska nuoren rooli perheessä on hyvin muuttuva ja muutoksille altis, ei nuorten rooleista nyky-yhteiskunnan perheyhteisöissä ole myöskään paljon tutkimustietoa. Näin ollen ei voi pitää varmana edes sitä, että nuorta kiinnostaisi osallistua aktiivisesti oman perheen sisäiseen viestintään tai arjen organisointiin. Mielenkiintoista olisikin tutkia ylipäätään sitä, mikä on nuoren rooli perheessä nykyisessä tietoyhteiskunnassa. Toisaalta nykyinen viestintäteknologia mahdollistaa yhä enenevässä määrin etäläsnäolon ja suuremman tavoitettavuuden, televanhemmuudenkin, mutta toisaalta nuorten rooli oman perheensä jäsenenä pienenee hänen maailmansa ja ympäristönsä kasvaessa viestintäteknologian avulla. Nuori saattaa osallistua päivittäin aktiivisemmin Internetin keskustelupalstoilla käytävään keskusteluun tai online-chattiin vieraiden ihmisten tai ystäviensä kanssa kuin omien perheenjäsentensä kanssa tapahtuvaan kasvokkaisvuorovaikutukseen. Ennen tällaisen toiminnan tuomitsemista tai sen kieltämistä pitäisikin mielestäni tutkia niitä viestinnän funktioita, joita nykyisten viestintävälineiden käyttäminen nuoren elämässä täyttää. Voihan olla, että nuoret hoitavat joitain perinteisesti perheviestinnän funktioina pidettyjä viestintätarpeita, kuten tiedon saantia tai vapaa-ajan viihdykkeitä nykyisin mieluummin ystävien tai tuntemattomien ihmisten kanssa viestimällä, ja odottavat perheenjäsenten välillä käytävän vuorovaikutuksen täyttävän toisenlaisia tarpeita, kuten turvallisuutta ja luottamusta.

Toistuvasti tutkimuskirjallisuudessa ja tämänkin tutkimuksen tuloksissa esiintynyt ero tyttöjen ja poikien viestintäteknologian käytössä on myös aihealue, joka kaipaisi mielestäni lisätutkimusta. Olisi mielenkiintoista saada selville, mistä sukupuolten erot esimerkiksi tietokoneen käytössä johtuvat ja mitkä seikat siihen johtavat. Tällä hetkellä on esitetty arvioita siitä, että erot johtuvat esimerkiksi biologisista ja kognitiivisista tekijöistä, tietokonepelien suuntaamisesta nimenomaan pojille sekä tyttöjen ja poikien sosiaalistumisesta eri harrastuksiin (Kubey & Larson 1990, 117). Olisi kuitenkin tarpeellista tutkia, miten esimerkiksi nuoren ympäristö, yhteiskunnasta ja perheestä tulevat roolimallit sekä ystävät vaikuttavat viestintäteknologioiden käyttöön? Lisäksi olisi kiinnostavaa suunnata katse kohti tulevaisuutta ja tutkia, miten tulevaisuuden viestintäteknologia erottelee käyttäjiään sukupuolen mukaan. Tytöt ja naiset ovat ottaneet itselleen jatkuvasti enemmän tilaa viestintäteknologian parissa ja käyttävät viestintäteknologian sosiaalista puolta korostavia laitteita, kuten matkapuhelimia ja sähköpostia tälläkin hetkellä jo enemmän kuin miehet. Jos viestintäteknologia kehittyy jatkossa entistä vuorovaikutteisempaan suuntaan, saattavat sukupuolierot viestintäteknologian käytössä tasoittua tulevaisuudessa entisestään.

KIRJALLISUUS

- Alanen, L. 1992. Modern childhood? Exploring the 'child question' in sociology. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 50.
- Austin, E.W. & Roberts, D.F. 1990. Influences of family communication on children's television-interpretation processes (n1). *Communication Research*, 17, 545–565.
- Belsky, J., Lerner, R. M. & Spanier, G. B. 1984. *The child in the family*. New York: Random House.
- Brannen, J. 1996 Discourses of adolescence: young people's independence and autonomy within families. Artikkeliteoksessa Brannen J. & O'Brien, M. (toim.) *Children in families – research and policy*, s. 114–129. London: Falmer Press.
- Bryman, A. 1994. Quantitative and qualitative research: further reflections on their integration. Artikkeliteoksessa Brannen, J. (toim.) *Mixing methods: Qualitative and quantitative research*, s. 57–78. Aldershot: Avebury.
- Bryman, A. 1992. *Quantity and quality in social research*. London: Routledge.
- Buckingham, D. 2000. *After the death of childhood: growing up in the age of electronic media*. Cambridge: Polity Press.
- Buckingham, D. 1998. Muuttuvat lapsuudet, muuttuva media. Uusia näkökulmia lasten mediakulttuurin tutkimukseen. *Tiedotustutkimus* 21, 1, 4–14.
- Coogan, K. & Kangas, S. 2001. Nuoret ja kommunikaatioakrobatia. 16–18-vuotiaiden kännykkä- ja Internetkulttuurit. [online] Nuorisotutkimusverkosto ja Elisa Communications. Elisa tutkimuskeskus, raportti nro 158. [viitattu 13.5. 2002] Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.alli.fi/nuorisotutkimus/julkaisut/akrobatia.pdf >](http://www.alli.fi/nuorisotutkimus/julkaisut/akrobatia.pdf)
- Desmond, Singer, Singer, Calam & Collimore 1985. Family mediation patterns and television viewing. *Human Communication Research*, 11, 4, 459–460.
- Drotner, K. 2000. Difference and diversity: trends in young danes' media uses. *Media, Culture & Society*, 22, 149–166.
- Ekström, K. M. 1995. Children's influence in family decision making. A study of yielding, consumer learning, and consumer socialization. Göteborg: BAS.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Forsberg, H. & Pösö T. 2001. Virtuaaliyhteisöllisyys ja langaton kommunikaatio – uhka ja mahdollisuus lapsille. Artikkeliteoksessa Kangassalo M. & Suoranta J. (toim.) *Lasten tietoyhteiskunta*, s. 193–204. Tampere: Tampere University Press.
- Fornäs, J. 1998 *Kulttuuriteoria – myöhäismodernin ulottuvuuksia*. Tampere: Vastapaino.

- Furlong, R. 1995. There's no place like home. Artikkele teoksessa Lister, M. The photographic image in digital culture, s. 170–187. London: Routledge.
- Galvin, K. M. & Brommel, B. J. Family communication: cohesion and change. 5.painos. Harlow: Longman.
- Griffits, M. 1997. Psychology of computer use: XLIII. Some comments on 'addictive use of the Internet by young'. Psychological Reports, 80, 81–82.
- Gumpert, G. & Cathcart, R. 1986. Inter/Media. Interpersonal communication in a media world. 3. painos. New York: Oxford University Press.
- Haddon, L. 1992. Explaining ICT consumption: the case of the home computer. Artikkele teoksessa Silverstone, R. & Hirsch, E. (toim.) Consuming technologies: media and information in domestic spaces, s. 82–96. London: Routledge.
- Herkman, J. 2001. Median monet funktiot lasten ja nuorten elämässä. Artikkele teoksessa Kangassalo M. & Suoranta J. (toim.) Lasten tietoyhteiskunta. Tampere: Tampere University Press.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1991. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Härkönen, R.-S. 1997. Lapsen ja nuoren mediaympäristö osana arkitodellisuutta. Artikkele teoksessa Paavola, A. (toim.) Minulla on aikaa. Näkökulmia lasten ja nuorten tulevaisuuteen. Lastensuojelun keskusliitto.
- IBM 1999. The digital class difference – does it exist? PC- and Internet habits in the age group 16–24 years in Scandinavia. Norsk Gallup Institutt.
- Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Helsinki: Otava.
- Kasesniemi, E.-L. & Rautiainen, P. 2001. Kännyssä piilevät sanomat. Tampere: Tampere University Press.
- Kasvi, J.J. 2001. Lasten tietokonepelit. Artikkele teoksessa Kangassalo M. & Suoranta J. (toim.) Lasten tietoyhteiskunta, s. 106–121 Tampere: Tampere University Press.
- Kivimäki, R. 2001. Perhe ja lapset tietoyhteiskunnassa. Artikkele teoksessa Kangassalo M. & Suoranta J. (toim.) Lasten tietoyhteiskunta, s. 183–190. Tampere: Tampere University Press.
- Kopomaa, T. 2000. Kännykkä-yhteiskunnan synty. Helsinki: Gaudeamus.
- Kortesluoma, R.-L. & Hentinen, M. 1995. Laadullinen haastattelu lapsen kokemusten tutkimisessa. Hoitotiede, 7, 3, 119–127.

- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukopadhyay, T. & Scherlis, W. 1998. Internet paradox – a social technology that reduces social involvement and psychological well-being? *American Psychologist*, 53, 1017–1031.
- Kubey, R. & Larson, R. 1990. The use and experience of the new video media among children and young adolescents. *Communication Research*, 17, 1, 107–131.
- Laukkanen, M.–E. 1997. Lapset ja nuoret: tietotekniikka ja tulevaisuuden näkymät. Artikkeliteoksessa Paavola, Auli (toim.) *Minulla on aikaa. Näkökulmia lasten ja nuorten tulevaisuuteen*. Lastensuojelun keskusliitto.
- Lawry, J., Upitis, R., Klawe, M., Anderson, A., Inkpen, K., Ndunda, M., Hsu, D., Leroux, S. & Sedighian, K. 1995. Exploring common conceptions about boys and electronic games. *Journal of Computers in Math and Science Teaching*, 14, 4, 439–459.
- Lin, C. A. 1993. Exploring the role of vcr use in the emerging home entertainment culture. *Journalism Quarterly*, 70, 4, 833–842.
- Ling, R. 2000. "We will be reached": The use of mobile telephony among norwegian youth [online]. *Information technology and people* 13, 2, 102–120. [viitattu 8.4. 2002] Saatavilla [www.muodossa: <URL: http://www.telenor.no/fou/prosjekter/Fremtidens_Brukere/publikasjoner.html](http://www.telenor.no/fou/prosjekter/Fremtidens_Brukere/publikasjoner.html)
- Livingstone, S. 1998. Mediated childhoods. A comparative approach to young people's changing media environment in Europe. *European Journal of Communication*, 13, 4, 435–456.
- Luukka, M.-R., Hujanen J., Lokka A., Modinos T., Pietikäinen S. & Suoninen A. 2001. *Mediat nuorten arjessa. 13–19 –vuotiaiden nuorten mediakäytöt vuosituhatteen vaihteessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- McNamee, S. 1998. The home: youth, gender and video games: power and control in the home. Artikkeliteoksessa Skelton T. & Valentine G. *Cool Places. Geographies of Youth Cultures*, s. 195–206. London: Routledge.
- Messariss, P. 1986. Parents, children and television. Artikkeliteoksessa Gumpert G. & Cathcart R. (toim.) *Inter/Media: Interpersonal communication in a media world*. 3.painos, s. 580–598. New York : Oxford University Press.
- Miura, I. 1982. Differential attitudes toward the microcomputer in middle school age range. Unpublished manuscript, Stanford University, Stanford.
- Moyal, A. 1992. The gendered use of the telephone: an australian case study. *Media, Culture and Society*, 14, 1, 51–73.
- Murdock, Hartmann & Gray 1992. Contextualizing home computing: resources and practices. Artikkeliteoksessa Silverstone, R. & Hirsch, E. (toim.) *Consuming technologies: media and information in domestic spaces*, s. 146–160. London: Routledge.

- Mäenpää, P. 2000. Digitaalisen arjen ituja – kännykkä ja urbaani elämäntapa. Artikkeliteoksessa Hoikkala, T. & Roos, J. P. (toim.) 2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioitavuosituhannen vaihteesta, s. 132–152. Helsinki: Gaudeamus.
- Nummenmaa, T., Konttinen, R., Kuusinen, J. & Leskinen, E. 1996. Tutkimusaineiston analyysi. Porvoo: WSOY.
- Nurmela, J., Heinonen, R., Ollila, P. & Virtanen, V. 2000. Matkapuhelin ja tietokone suomalaisten arjessa. Suomalaiset ja tuleva tietoyhteiskunta -tutkimushanke, vaihe 2., raportti 1. Katsauksia 2000/2. Helsinki: Tilastokeskus.
- Oksman, V. 1999. "Että ei niinku tykkää ollenkaan tietokoneista...on vähän niinku outsider". Tyttöjen tulkintoja tietotekniikasta. Artikkeliteoksessa Eriksson, P. & Vehviläinen, M. (toim.) Tietoyhteiskunta seisakkeella. Teknologia, strategiat ja paikalliset tulkinnat, s. 173–184. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Oksman, V. & Rautiainen, P. 2001a. "Tää on mun elämänkapula." Matkaviestintä lasten ja nuorten arjessa. Artikkeliteoksessa Tilastokeskuksen julkaisussa Hyvinvointikatsaus 3. Tilastokeskus.
- Oksman, V. & Rautiainen, P. 2001b. 'Se on sitä nykypäivää.' Matkaviestintä lasten ja nuorten tietoyhteiskuntana. Artikkeliteoksessa Kangassalo M. & Suoranta J. (toim.) Lasten tietoyhteiskunta, s. 72–84 Tampere: Tampere University Press.
- Oravec, J.A. 2000. Internet and computer technology hazards: Perspectives for family counselling. *British Journal of Guidance & Counselling*, 28, 3, 309–325.
- Papert, S. 1985. Lapset, tietokoneet, ajattelemisen taito. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Pasquier, D., Buzzi, C., d'Haenens, L. & Sjöberg, U. 1998. Family lifestyles and media use patterns. An analysis of domestic media among Flemish, French, Italian and Swedish children and teenagers. *European Journal of Communication*, 13, 503–519.
- Pekonen, O. & Pulkkinen, L. 2002. Sosiaalinen pääoma ja tieto- ja viestintätieteiden kehitys. Tulevaisuusvaliokunta, teknologian arviointeja 11. Eduskunnan kanslian julkaisu 5/2002.
- Pew Internet & American Life Project 2000. Tracking online life: How women use the Internet to cultivate relationships with family and friends [online]. [viitattu 26.3.2002] Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.pewinternet.org/reports/pdfs/Report1.pdf>](http://www.pewinternet.org/reports/pdfs/Report1.pdf)
- Postman, N. 1982. Lyhenevä lapsuus. Juva: Wsoy.
- Ritala-Koskinen, A. 2001. Lasten haastattelu tutkijan haasteena. Artikkeliteoksessa Kangassalo M. & Suoranta J. (toim.) Lasten tietoyhteiskunta, s. 145–165 Tampere: Tampere University Press.
- Robson, C. 1993. Real world research: a resource for social scientists and practitioner-researchers. Oxford: Blackwell.

- Rogers, E. M. 1986. Communication technology: the new media in society. New York: The Free Press.
- Rosengren K. E. & Windahl, S. 1989. Media matter – TV use in childhood and adolescence. Norwood: Ablex Publishing Corporation.
- Saanilahti, M. 1999. Lasten ja nuorten muuttuva mediakulttuuri. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Saarela, P. 2000. Nuorisobarometri 2000. Selvitys 15–29 –vuotiaiden suomalaisten nuorten asenteista [online]. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta. [viitattu 30.7.2001] Saatavilla [www-muodossa:](http://www.minedu.fi/nuora/julkaisut/barometri2000.doc)
<URL: <http://www.minedu.fi/nuora/julkaisut/barometri2000.doc> >
- Siitonen, M., Sivunen, A., Feldt, T., Neittaanmäki, M., Metsäpelto, R.-M. & Pulkkinen, L. 2001. Mitä hyötyä tieto- ja viestintäteknikasta on perheelle? Agora Centerin julkaisu, Jyväskylän yliopisto.
- Suess, D., Suoninen, A., Garitaonandia, C., Juaristi, P., Koikkalainen, R. & Oleaga, J.A. 1998. Media use and the relationships of children and teenagers with their peer groups. A study of finnish, spanish and swiss cases. European Journal of Communication, 13, 521–538.
- Suomi tietoyhteiskuntana. 2000. Tietoyhteiskunta-asiain neuvottelukunnan raportti hallitukselle 14.6.2000. [online] Tietoyhteiskunta-asiain neuvottelukunta. [viitattu 6.5.2002] Saatavilla [www-muodossa:](http://www.vn.fi/vm/kehittaminen/tietoyhteiskunnan_kehittaminen/raportti/raportti.htm) <URL: http://www.vn.fi/vm/kehittaminen/tietoyhteiskunnan_kehittaminen/raportti/raportti.htm >
- Suoninen, A. 1993. Televisio lasten elämässä. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Suoranta, J. 2001. Cyberkids: Lapset mediakulttuurin toimijoina. Artikkeliteoksessa Kangassalo M. & Suoranta J. (toim.) Lasten tietoyhteiskunta, s. 15–44. Tampere: Tampere University Press.
- Suoranta, J. & Ylä-Kotola, M. 2000. Mediakasvatus simulaatiokulttuurissa. Helsinki: WSOY.
- Tamminen, T. 2001. Lapset tietoyhteiskunnassa. Artikkeliteoksessa Kangassalo M. & Suoranta J. (toim.) Lasten tietoyhteiskunta, s. 234–239. Tampere: Tampere University Press.
- Tapscott, D. 1998. Growin up digital—the rise of the net generation. London: McGraw-Hill.
- Turkle, S. 1995. Life on the screen. New York: Simon & Schuster.
- Van den Bulck, J. & Van den Bergh, B. 2000. The influence of perceived parental guidance patterns on children's media use: gender differences and media displacement. Journal of Broadcasting & Electronic Media, 44, 329–349.

Watt, D. & White, J. M. 1999. Computers and the family life: a family development perspective. *Journal of Comparative Family Studies*, 30, 1, 1–15.

Weilenmann, A. & Larsson, C. 2000. Collaborative use of mobile telephones: a field study of swedish teenagers. [online] The first nordic conference on computer-human interaction, 23-25 October 2000, Royal Institute of Technology, Stockholm, Sweden. [viitattu 8.4. 2002] Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.comlab.hut.fi/opetus/040/weilenmann.pdf >](http://www.comlab.hut.fi/opetus/040/weilenmann.pdf)

Williams, F. 1987. *Technology and communication behavior*. Belmont: Wadsworth.

Zeijl E., te Poel Y., du Bois-Reymond M., Ravesloot J. & Meulman J. J. 2000. The role of parents and peers in the leisure activities of young adolescents. *Journal of Leisure Research*, 32, 281–303.